

Володимир Чабан

Чуєш,
брате тій...

Пропам'ятна книжка
Романа Теофіла Чабана

Володимир Чабан

*Чуши,
братье тій...*

Пропам'ятна книжка
Романа Теофіла Чабана

Видавництво “СПОЛОМ”
Львів 2010

ББК 84.6 УКР 2

Ч 12

Чабан В.

Ч 12 Чуєш, брате мій ...

Пропам'ятна книжка Романа Теофіла Чабана.—
Львів: В-во “Сполом”, 2010.—192 с.

ISBN 978-966-665-561-8

Трагедія Лемківщини та інших українських етнічних територій у Польщі залишила болючі карби у серцях вигнанців з прабатьківської землі. Ця книжка про долю одного з них — талановитого інженера, досвідченого організатора виробництва, патріота — Романа Чабана. Біографічні матеріали доповнені коротким історичним нарисом про край, у якому він народився та виріс, спогадами про його рідне село Долину, родинним родоводом, архівними документами. Кожен розділ книжки багато ілюстрований фотографіями.

Для всіх, кого цікавить історія свого роду та Малої Батьківщини.

ББК 84.6 УКР 2

ISBN 978-966-665-561-8

© Чабан В.І., 2010

© Чабан Я.Р., 2010

© В-во “Сполом”, 2010

*Чуши,
брюхе мий...*

Роман Теофіл Чабан

ПЕРЕДМОВА

24 липня 2001 року у Канаді на 78-му році життя після тривалої важкої хвороби відійшов у вічність **Роман Теофіл Чабан** — прекрасний Чоловік і Батько, талановитий інженер, патріот України. Він помер на руках найближчих йому людей, які робили все можливе у боротьбі з невмолимою недугою.

Сумна звістка надійшла в Україну вже наступного дня. Старший син Романа Ярослав, лікар за фахом, сповіщав:

“25.07.2001.

Наші Дорогі

Хочемо Вас повідомити, що вчора ранком помер наш Батько і Чоловік, Роман Т. Чабан по 77 літах і однім тижню чесного і достойного життя. Я, Мама і Юрій Бей були при ньому в Його останніх хвилинах на землі. Я пробував відрятувати Батька, роблячи Йому штучне дихання і серцевий (клітковий) масаж, але ані моя спроба, ані зусилля швидкої допомоги не могли урухомити Його серця. Він помер вдома. Його тіло завезли до поблизуного шпиталя. Панаходи відбудуться в четвер і п'ятницю в похоронному закладі Кардинала на вул. Аннетт в Торонто. Чин похорону розпочнеться в церкві Св. Покрови, а завершиться на кладовищі Св. Володимира на українській оселі Київ в Оуквілл в суботу 28 липня 2001 року.

Просимо о молитви і утримувати Його у Ваших серцях...

Ярослав, Ольга і Роман (молодший) з родиною”.

Численна родина в Україні сприйняла цю втрату з глибоким сумом, бо покійний був дуже шанована людиною. Разом з дружиною Ольгою вони завжди пам'ятали про нас, знаходили час написати святкові вітання, вислати подарунок і не раз подавали помічну руку тому, хто був у скруті. Та особливо ми цінували те, що Роман Чабан завжди залишався українцем, хоч його життєві дороги пролягли далеко від України.

На жаль, ніхто з нас не мав можливості особисто провести покійного в останню дорогу. Добре, що в новітній час стало можливо покласти від нашого імені на його могилу квіти.

Пройшло кілька місяців, і в своїх листах Ярослав писав мені:

“11.11.2001.

Недавно ми вирівняли могилу і досипали чорної землі на верх. Очевидно, бракує пам'ятника. Думаю, що відповідно буде фігура з бронзи. Батько любив би щось зроблене з українського металу. Я вже маю на думці певний проект, але не знаю ще скульптора, котрий міг би його зреалізувати...”

“17.12.2002.

...Думаю, що пам'ятник повинен бути цілковито виготовлений у Львові”.

Так почався непростий шлях до увічнення світлої пам'яті Романа Чабана в камені і металі. Зараз, коли пишуться ці рядки, пам'ятник вже зайняв належне йому місце. Окрім того, Ярослав поставив собі за мету вшанувати пам'ять Батька і друкованим словом, що також виявилося не простою справою. Пошуки людини, якій можна було б доручити це завдання, не були успішними, і з часом я прийшов до рішення взятися за роботу самому. Маючи технічну освіту та відповідний практичний досвід, я належною мірою не усвідомлював, за що беруся. Дуже скоро з'ясувалося, що ви-

кресати потрібний рядок не легше, ніж тесати камінь чи лити метал. Передусім постало проблема відповідної літературної форми. Початкові задуми поступово трансформувались, і ось, нарешті, уважі читача пропонується ця книжка.

Приступаючи до праці, я замислився над тим, якій меті вона повинна слугувати і кому призначатися. Визначальними при її написанні стали такі прагнення:

- через постать Романа Чабана показати долю українців, вигнаних з прабатьківської землі і розметаних жорстокими вітрами історії по всьому світу;
- подати стислу інформацію про краї, в якому народився і виріс Роман Чабан;
- зібрати генеалогічну інформацію, щоб молоде та прийдешні покоління мали зможу пізнати своє родове коріння.

Я народився в Долині, рідному селі Романа, але у 1946 році ще зовсім малим разом з батьками був депортований. Про батьківський край знав з розповідей рідних та з літератури. Однак, цього було б замало, щоб відважитися на подібну працю.

Завдяки Ярославу та теті Олі у 2004 та 2006 роках я відвідав Долину та здійснив разом з ними кілька незабутніх мандрівок Лемківщиною. Це і додало мені сміливості взятися за роботу.

В часі першого візиту моїм провідником по Долині і Сяноку був пан Мар'ян Дlug'osz, який того літа разом з дружиною приїхав у рідне село з Торонто. Він знає там все досконало. Ні одне запитання не залишилося без відповіді, вичерпної, колоритної. Пізніше, на мою просьбу, Ярослав не раз звертався до нього. Спогади пана Мар'яна ви знайдете у цій книжці (стор.160, 167).

Зібрана свого часу паном Іваном Терефенком і збережена ще з воєнних часів інформація та чіпка пам'ять 80-річної долинянки пані Ірини Федик (з дому Kopij) допомогли відтворити план забудови села.

Пан Терефенко був у числі жертв сумнозвісної акції “Вієла” і яскраво описав пов’язані з нею події та пережиття (стор. 168). Я вдячний йому також за критичні зауваження до рукопису та надані документи, завдяки яким розповідь про нашу рідну Долину стала повнішою та правдивішою.

Немало цікавої інформації я почерпнув від моого родича Ореста Чабана.

Своїми родинними фотоархівами широко поділилися Галина Кунка, Марта Галета, пан Богдан Рось. В свою чергу, Ярослав також прислав багатий фотоматеріал. Фотографії церкви та панського двору на стор. 72, 73 надав пан Рипард Ольшевський, нинішній його господар. Частина фотографій зроблена у різний час мною. окрім фотографії запозичені з інтернет-сайтів, вони позначені (І) у кінці підпису до них, або на зображені. Оскільки це видання некомерційне, я дозволив собі не деталізувати авторства, чи походження фотографій.

Велику роботу з реставрації старих фотографій та комп’ютерної верстки здійснив Костянтин Цегельський.

Якщо той, хто візьме в руки цю книжку, знайде в ній щось цікаве й важливе для себе, то праця над нею не була дареною.

Володимир Чабан

*Kummeba
gopora*

Я син народа,
Що вгору йде, хоч був запертий в льох.
Мій поклик: праця, щастя і свобода ...

Iван Франко

На звороті:

Долина — фрагмент залізничного перегону Загір'я—Сянік

Слово сина

Коли розпочалася робота над проектом пам'ятника, я попросив Ярослава написати біографічну розповідь про батька, прислати фотографії. Це було необхідно, щоби творча уява заангажованого до роботи митця могла витворити цілісну композицію пам'ятника, надавши окремим його елементам відповідного символізму.

Невдовзі я отримав потрібні матеріали. У супровідному листі Ярослав писав:

“Сподіваюся, що всі ці матеріали будуть достатніми, щоби у мистецькій спосіб відтворити вірне зображення моого Батька як українського інтелігента з потужним, але не вичерпаним потенціалом, котрий в тяжкий і небезпечний час, особливо для українського етносу на окупованих рідних землях, зумів не лише пережити злідні, але також здобути освіту і професійно збліснути, а потім, коли репресований видістрався з ворожих шпон у вільну Канаду, розпочати, як усі емігранти, життя наново”.

Тепер, працюючи над книжкою, я віднайшов їх у своєму архіві, перечитав і зрозумів, що бажати чогось кращого для змалювання життєвого шляху Романа Чабана та обставин, у яких формувалася його особистість, не треба.

То ж читайте розповідь сина.

Мій Батько народився 17 липня 1924 року в селі Долина біля Сянока, яке затишно розляглося недалеко місця, де луčаться ріки Ослава і Сян. Він був другою дитиною в сім'ї Василя Чабана і Катерини з роду Бальовських.

Василь Чабан був одружений двічі. Його перша дружина Марія (з дому Терефенко), з якою він мав четверо дітей, передчасно померла. У другому подружжі також було четверо дітей. З восьми його дітей було четверо хлопців і четверо дівчат. Василь Чабан працював кондуктором на залізниці. Сім'я обробляла поле, мала гарний сад, утримувала корову. Хоч відносно інших родин в селі їм поводилося не зле, Чабани не розкошували, на обід не раз споживали «вар'янку» — нехитру селянську їжу. Був також постійний страх, що поляки звільнять з роботи. Та вже такою була доля корінного українського населення за чергової польської окупації.

У 1929 році сім'я переселилася до нової хати, побудованої на Границях, тобто на пагорбі, котрий становив найвищий обжитий пункт села, з якого можна було бачити, як Сян пливє в напрямку міста Сянік (5 км. на північний захід), а також чути зі сходу шум ріки Ослави в низині. З долини, розташованої на захід, доносилися звуки поїздів на залізничній колії Перемишль-Загір'я-Ясло, побудованої у 1884 році ще за часів Австро-Угорщини.

На сьому році життя Роман розпочав навчання в школі в Загір'ю і після закінчення сьомого класу в 1937 році вступив до пімназії в Сяноці. Вчився надзвичайно добре, так що навіть в перші повоєнні роки нової польської окупації в доносах польських сусідів його називали «цей бандерівський гений». Вибух війни перервав йому навчання і впродовж двох років він працював в українському кооперативі в Долині. У 1941 році розпочав навчання в технічній школі в Холмі, а потім продовжив його у Львівській політехніці, де в 1944 році отримав диплом техніка.

У воєнні роки не обійшлося без родинних трагедій. Влітку

1943 року після тривалої хвороби помер батько Романа. У серпні 1944 року через Долину прокотився німецько-радянський фронт. Пізної осені 1944-го був мобілізований до Червоної Армії старший брат Богдан-Іриней (Ірусько). Після короткого вишколу у Самборі його відправили на фронт, і вже у березні він загинув у Сілезії від снаряда німецького танка.

З 1944-го до осені 1946-го Роман працював у паровозному депо в Загір'ї. У час бандитсько-виселенчої акції “Вісла”, він утік до Сосновця на Шльонську (Сілезія) і працював техніком в Об’єднанні вугільної промисловості. Восени 1947 року внаслідок протиукраїнських переслідувань він перебрався до Кузні Рацібоської, де до 1949 року працював на фабриці сільськогосподарського знаряддя, а опісля перехав до Рацібожа. Там влаштувався на фабрику шоколаду і продовжив навчання у вечірній гімназії. У 1950-му Роман відмінно закінчив навчання і, успішно склавши вступні іспити, став студентом механічного відділення Варшавської політехніки.

У 1952 році Роман одружився з Ольгою Рось і забрав її до Варшави. Навчання у політехніці відмінно завершив у 1954-му за спеціальністю інженера-механіка в галузі обробки металів різанням. Як передовик навчання, отримав ступінь бакалавра технічних наук і був скерований на роботу в *Дослідний інститут точних пристрій* та в *Інститут хімії* у Варшаві. Там він працював провідним інженером з проектування, будови та розвитку фабрик, і продовжував навчання по управлінню промисловістю у Варшавському університеті. Також вивчав німецьку, російську та чеську мови, бо часто виїздив у закордонні службові відрядження.

У той же час Роман віdbував обов'язкову військову підготовку у Війську Польському в чині поручника зенітної артилерії. Від 1954-го до 1962-го до його службових обов'язків належали також функції секретаря голови комітету озброєнь країн

Варшаського договору з польської сторони.

У жовтні 1952 року в сім'ї народився першісток — Ярослав, а в 1957-му — другий син — Роман (Роман-молодший). Для них батько часто привозив іграшки зі своїх поїздок до Радянського Союзу і Чехословаччини. У 1955-му сім'я змінила місце проживання у Варшаві з району Муранова на Охоту. Роман підтримував тісні контакти з рідними і матеріально допомагав матері і сестрі Романі, які жили в Долині. Разом з сім'єю часто відвідував рідне село, а влітку 1963 року вони побували у Львові, куди переселилися брати і одна з сестер від першого шлюбу Василя Чабана.

У 1959 році Роман став головним технологом фабрики годинників в Блонях бля Варшави, а з 1960-го до 1962-го був головним інженером директорату планування і підготовки виробництва.

В той час Романа відвідав товариш по гімназії в Сяноку, який боровся в УПА, сидів у польській тюрмі, і за ним постійно слідкувала польська служба безпеки. Цей візит спричинився до того, що в травні 1962 року Роман був змущений звільнитися з праці за підозрінням у належності до українського підпілля.

Інший товариш, іженер, який вже тоді мав свою власну фірму, запропонував Романові роботу перекладача технічної літератури і коректора. Отож, від травня 1962-го Роман став заступником керівника фірми *Закордонна службова асоціація — Бюро технічних перекладів*.

Перспектив, які б дозволили Роману повною мірою реалізувати свій інженерний та менеджерський потенціал, не було, тому сім'я розпочала клопотання про виїзд до Канади. Необхідне для цього запрошення прислава сестра Ромка, яка проживала там вже кілька років.

Відмови урядових установ слідували одна за одною. Роман психологічно цього не витримав і розхvorівся. Нарешті, після четвертої спроби, лише завдяки знайомствам доброго приятеля

інженера Анатоля Осятинського, котрий також врятував його від непотрібної і ризикованої діагностичної нейрохірургічної операції, на якій настоювали лікарі, дозвіл отримано. В кінці жовтня 1966 року Роман з сім'єю відплив з Гдині океанським лайнером “Баторій”.

Прибувши до Канади в листопаді 1966-го, сім'я замешкала в західній дільниці Торонто Ітобіко. Діти пішли до школи, а через місяць Романа прийняли інженером-конструктором у фірму *Northern Elektrik Company*, яка виготовляла телефонні апарати. В липні наступного року він змінює роботу і стає головним інженером фірми *Western Machinery Company*, яка виробляє насоси і мішалки.

Роман також активно вклучається в громадське життя українців в Канаді, є активістом церковного комітету українського храму Св. Михайла в Нью Торонто, членом батьківського комітету при Будинку Тараса Шевченка в Ітобіко, членом української кредитної спілки «Будучність» і посилає дітей на курси українознавства, а також до Спілки Української Молоді.

У 1972 році Роман і Ольга будують дім в *Mississauga* на заході Торонто. Роман змінює працю і стає головним інженером і керівником виробництва в *Hayward Gordon Ltd.*, фірмі, яка також виробляє насоси і мішалки. В період підготовки до польотів космічних кораблів типу *Space Shuttle* (Спейс Шатл — космічний човник) канадські конструктори спроектували і побудували космічний кран-журавель *Canadarm*. Фірма Романа була задіяна у проекті і виготовляла гіdraulічні вузли для цього крана.

У сімдесятих і на початку вісімдесятих років дружина Ольга працює бухгалтером, діти вчаться в університетах Канади і США, а Роман нарощує потужність фірми, в якій працює, і планує заснувати свою власну. У 1981-му він переходить на посаду головного інженера і керівника виробництва у фірму *Archimedes Machine Ltd.*, яка виготовляє важке гірниче устаткування. На жаль, здоров'я Романа підупадає і під час службового відрядження на шахту в

північному Онтаріо він потрапляє до лікарні з важким гіпертонічним кризом. З того часу його стан весь час погіршується, і лікарі встановили діагноз — хвороба Паркінсона. Роман був змушений покинути роботу і в 1983 році вийти на пенсію.

Постішаючи за ліками для хворого чоловіка, взимку 1984-го дружина Ольга ламає ногу з пошкодженням тазо-кульшового суглоба. Не дивлячись на всі біди, Роман з дружиною в 1993-му та 1995-му відвідують рідну Лемківщину. У тому ж 1995 році Ольга привозить Романа на лікування у Трускавець, після якого він став почуватися значно краще. Але невдовзі по тому Роман з запаленням легенів на два місяці потрапляє в госпіталь у Торонто. Повернувшись додому стає немічним і без допомоги вже не може ходити. У 1999-му під час другого перебування в госпіталі з повторним запаленням легенів лікарі виявили пухlinу, і ще два роки Роман і його найближчі вперто боролися з цією фатальною хворобою.

Серце Романа перестало битися сонячним ранком у вівторок 24 липня 2001 року — один тиждень після його 77-річчя. Поховали Романа під ліском над яром на українському православному кладовищі Св. Володимира в Оуквілл. Неподалік його могили видніються українські і канадські прапори на меморіалі борців за волю України.

Вічна їйому пам'ять!

Перша фотографія Романа,
яка збереглася до наших днів
(фрагмент з групової фотографії)

Роман у шкільному однострої.
Фотографія з шкільного посвід-
чення, 1934 рік.

Роман — працівник українського
кооперативу в Долині, 1940 рік

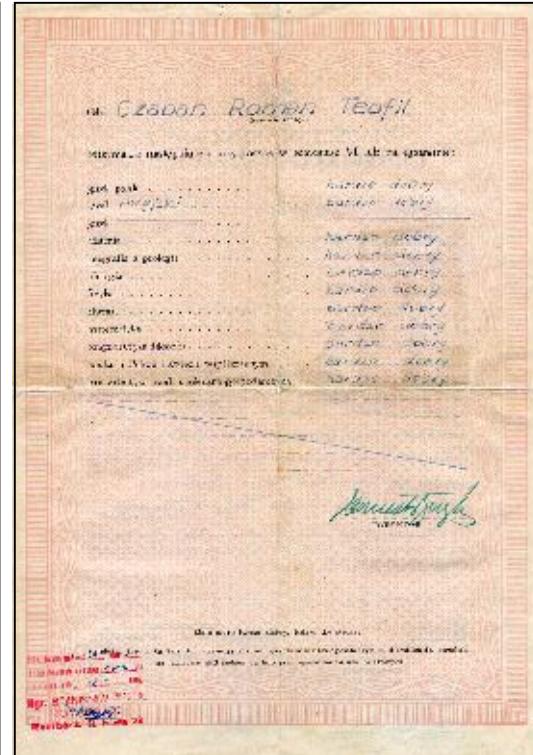
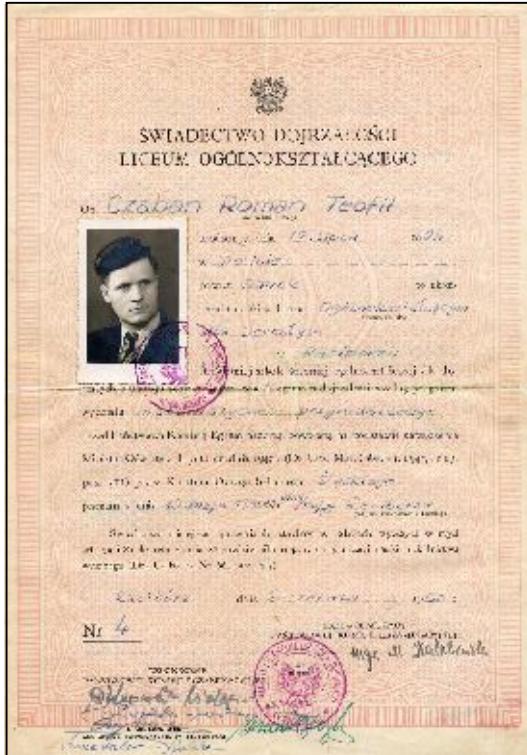
Молодь Долини — фотографія після самодіяльного концерту, 1940 рік. Гасла зліва та справа “Лиш борись, не мирись! Радше впадь, але не зрадь!”, “До Великого моменту будь готовий кожен з вас!” та тризуб свідчать про дух цих людей. Серед гурту — п'ятеро молодших дітей Василя Чабана (5,7,18,20,21).

1. Григорій Длугош (Дивіди)(4)	15. Марія Шмілик (11)
2. Михайло Ковалевич	16. Ярослава(Славка)Шмілик
3. Володимир Длугош	17. Ганна Чабан (22), [1 ^A , 4]
4. Мирослав Длугош (1)	18. Романа (Ромка) Чабан [1,3 ^A]
5. Роман Чабан [1,3]	19. Володимира(Влодка) Ковалевич
6. Микола Ковалевич	20. Любомира(Люба) Чабан [1,3 ^A]
7. Богдан-Іриней (Ірусько) Чабан [1,3]	21. Володимира(Влодка) Чабан [1,2 ^B]
8. Мирослав Чабан [1]	22. Стефанія Чабан (17), [1 ^A]
9. Микола Більо	23. Ольга Шмілик [1]
10. Іван (Яньчик) Терефенко (24)	24. Ольга Терефенко (10)
11. Агнешка Шмілик (15)	25. Юлія Ковалевич (12), [4,5]
12. Ольга Рось (25),[3,4]	26. Марія Терефенко (Йоші)
13. невідома	27. Ольга Длугош
14. Володимира Голда	28. Ярослава Кузьо

- В круглих дужках після імені особи вказане її вживане ім'я, а після прізвища — прізвисько родини.
- Цифри в круглих дужках перехресно пов'язують позиції списку, вказуючи, що відповідні особи є родичами.
- Цифри у квадратних дужках вказують на фрагменти генеалогічного дерева, де згадана ця особа (див. розділ “Коріння і крона”).

Чоловіча гімназія в Сяноку, де вчилися Роман і його старші брати Іван та Богдан

Атестат зрілості загальноосвітнього ліцею для дорослих в Рацібожі,
виданий 6-го червня 1950 року. З усіх дисциплін Роман отримав найвищі оцінки.

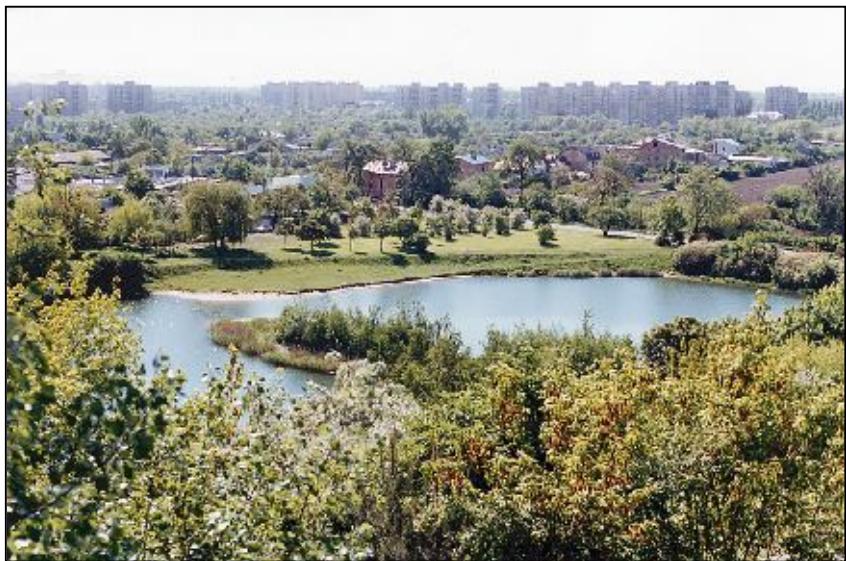
Роман з нареченою Ольгою Рось, 23 листопада 1948 року.

Любити — це не значить дивитися одне на одного,
любити — значить разом дивитися в одному напрямку.

Антуан де Сент-Екзюпері

Варшава, Охота, вулиця Гроєцька. У цьому районі на вулиці Ченстоховській (бічна Гроєцької, на фото не видно) сім'я Чабанів проживала з 1955 року до свого виїзду у Канаду в 1966 році.

Панорама району Охота

Середина 50-х років. Роман і Ольга з сином Ярославом в Долині.

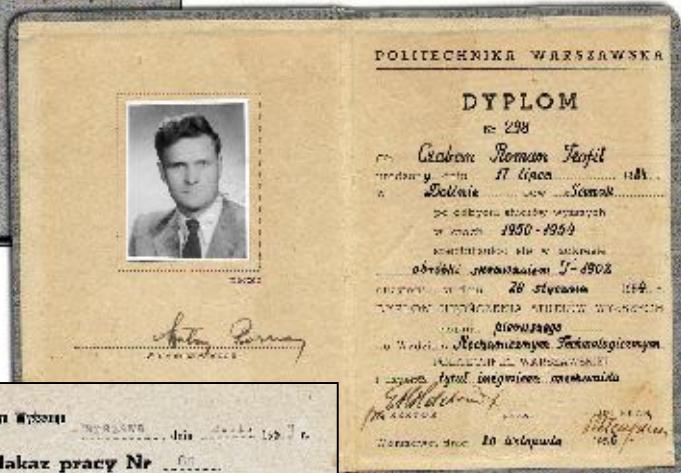
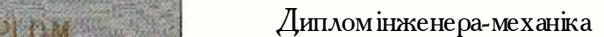
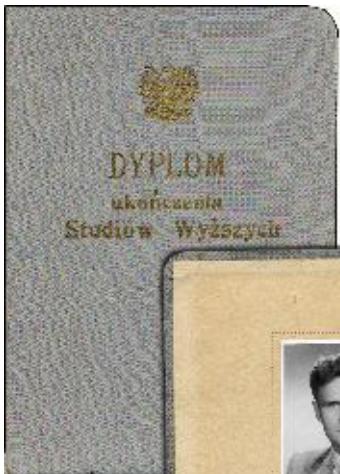

Роман на лекціях у Варшавській Політехніці
(на передньому плані другий зліва)

Роман в часі військової підготовки
у зенітній частині
Війська Польського
(біля гармати — перший справа)

Скерування до праці після закінчення Політехніки

Роман у службовій поїздці в Москві

Початок 60-х років, Роман — головний технолог, головний інженер директорату планування і підготовки виробництва фабрики годинників в Блонях біля Варшави

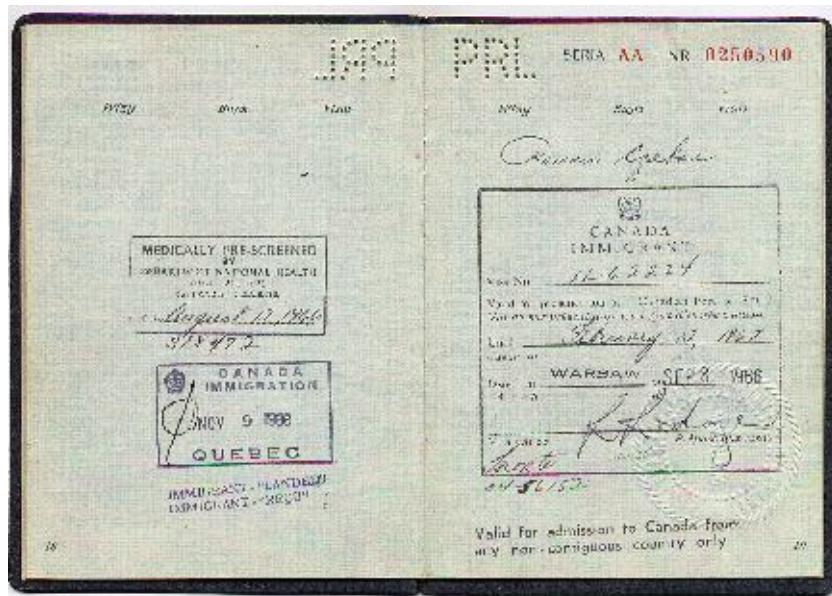
У 1963 році Роман з сім'єю відвідав Львів, де на передмісті жили його старші брати Іван та Мирослав, і зустрічався з сестрою Анною з Борислава. Вони були переселені туди у 1946 році.

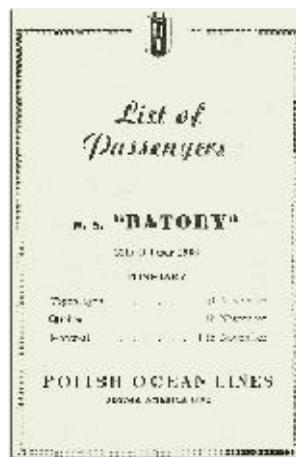
З дружиною і сином Романом на Високому Замку

Короткий відпочинок у Стрийському парку

Після кількарічних старань отримано дозвіл на еміграцію в Канаду.
Штампи канадських установ у польському паспорті Романа.

Квиток на корабель

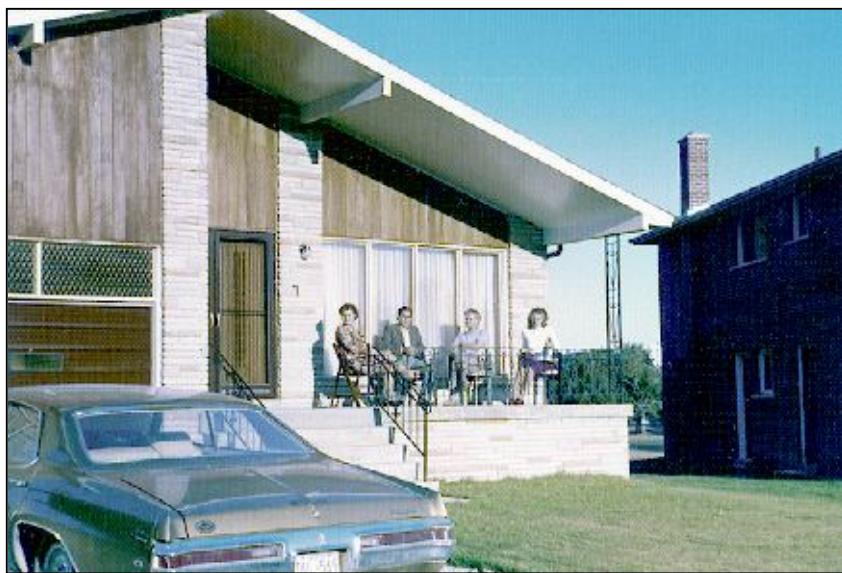
31 жовтня 1966 року, порт Гдиня. Фото з борту океанського лайнера "Баторій", на якому Роман з сім'єю перетне Атлантику, щоб у далекій Канаді розпочати життя заново.

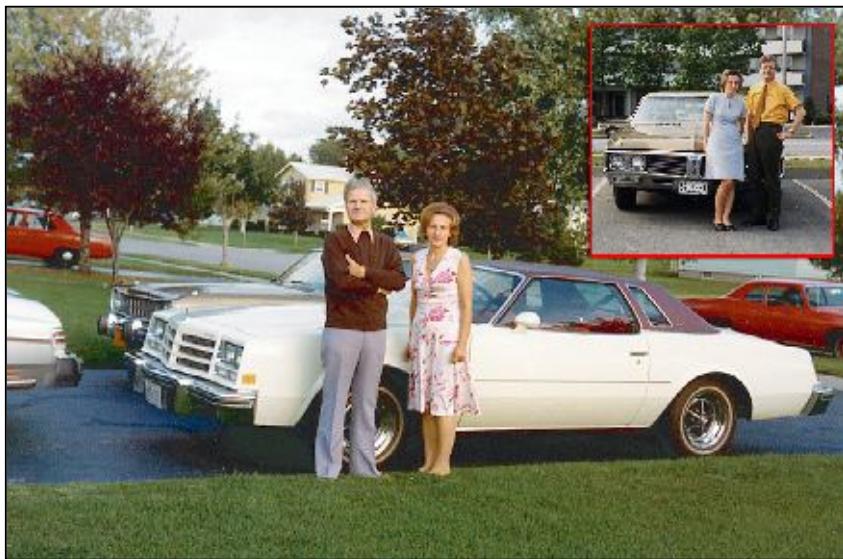
На кораблі під час переїзду до Канади

Чабани будують новий дім в Міссісазі біля Торонто, 1972 рік

Перші гості у новому домі

Друге власне авто, 1976 рік (на вставці – перше авто)

Сини Ярослав та Роман здобувають вищу медичну освіту.
На градуації Романа – червень 1983 року.

PAID TO 84/12 THE ASSOCIATION OF
PROFESSIONAL ENGINEERS
OF THE PROVINCE OF ONTARIO

10270015

CERTIFICATE OF
MEMBERSHIP

ROMAN T CZABAN P. ENG

IS REGISTERED AS A
PROFESSIONAL ENGINEER

AND IS ENTITLED TO ADVERTISE AND PRACTICE AS SUCH IN THE PROVINCE OF
ONTARIO DURING THE CURRENT YEAR UNDER THE TERMS OF THE PROFESSIONAL
ENGINEERING ACT, REVISED STATUTES OF ONTARIO, 1970, CHAPTER 300.

SIG. OF MEMBER

[Signature]
REGISTRAR

WEMCO
EnviroTech

ROMAN T. CZABAN, P. Eng.
Chief Engineer

WEMCO ENVIROTECH LTD.

36 Taber Rd.
Roxdale, Ontario
(416) 745-6626 • Telex 02-29397

W E M C O

TELEPHONE
743-6626

Roman T. Chaban, Eng.
CHIEF ENGINEER

WESTERN MACHINERY CO. (CANADA) LTD.
5 TABER RD., REEDMERE, ONT.

ARCHIMEDES MACHINE SHOP LIMITED

59 PANTERA DR., MEDDOGAUL, ONTARIO, CANADA, L4W 2B8

PHONE (416) 524-4600 211482 544459

CUSTOM MACHINE MANUFACTURERS & FABRICATORS

Mining & Construction Hosts
A Full Service
Classing & Sorting Platforms
Custom Gears, Sprockets, Rock Drill Parts
Hydraulic Cylinders Repair
A Manufacturer
Packings - Seals - O-Rings, Etc.

Jumboized
Housings
Equipment

Decker
Packaged
Road

Modern Machine Shop, Fabricating and
Quality Control Facilities
Area - Over 50,000 Square Feet - 10 Ton Crane
Gated Storage
Turning 10' Swings x 25' Turning Length
BFS 422 CNC Lathe, 13' Swings x 100' Turning Length
8'-12' Horizontal Drilling Mill
Radii Drills 10' x 10' Arms - Straightening - Hauling
AMPLE WAREHOUSE AND KEEPERLY AREA

QUALITY - SERVICE - EFFICIENCY

WWW.WESTERNMACH.COM

Roman T. Chaban, P. Eng.
Manufacturing
Engineering Manager

Telex: 05 091034
Box: Box (416) 828-0658
Sudbury: (705) 528-0100

Документи, які свідчать про успішну
інженерну менеджерську кар'єру Романа

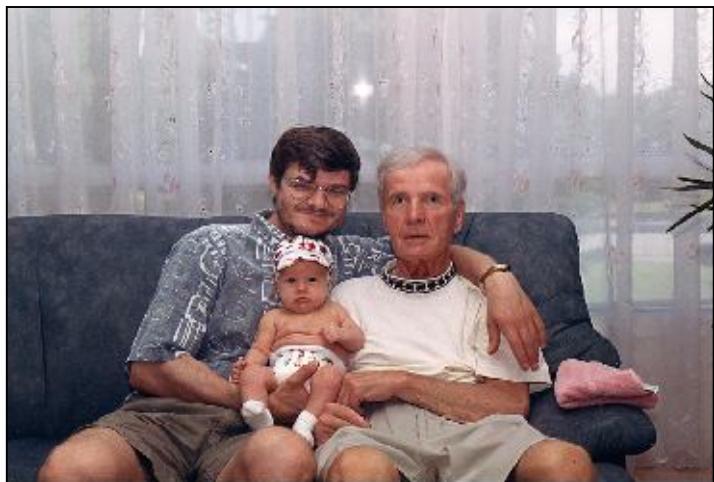
Навесіллі племінниці
Олі Длугош, 1984 рік

1985 рік. Вдома за святковим столом.
Справа наліво: Роман, дружина Ольга,
її племінник Володимир Длугош, син Ярослав.

1992 рік, на весіллі сина Романа (молодшого).
Романові вже важко самостійно пересуватися. Його
підтримують: зліва дружина Ольга, справа сестра Ромка.

70-ліття Романа, з ним син Роман і перший внук Юрій

У серпні 1995 року Ольга і Ярослав з важко хворим Романом відвідують Долину, мандрують Бескидами

1998 рік, хвороба прогресує і поступово забирає у Романа рештки життєвих сил. Дружина Ольга посвячує себе опії над хворим чоловіком.

Останній Великдень Романа. Поруч з ним — багатолітній
духівник родини Чабанів отець Остапович.

Торонто, 28 липня 2001 року,
остання земна дорога Романа
Чабана — чин похорону
в церкві Св. Покрови

Остання ватра

Ця розповідь не входила до початкового задуму, бо книга писалася в пам'ять про Романа Чабана. Але сталося так, що нема вже з нами ійого дружини Ольги, тому вдалося доречним присвятити кілька сторінок їй — людині, яка пів століття провела з Романом, у всьому була йому опорою і ніна мить не відступилася від нього в наїдраматичніші моменти життя. Розповідь про Ольгу Чабан з дому Рось написав її старший син Ярослав.

Народилася Ольга 10 липня 1926 року в селі Долина в сім'ї Івана та Анастасії Росів. Батько працював на залізниці бригадиром поїзда, а мати провадила домашнє господарство. Мали вони невеликий земельний наділ, який обробляли для власних потреб.

Дід Ольги Тиміш Рось, селянин, від природи мав талант будівельника і перед Першою світовою війною керував будівництвом дорожніх мостів по цілій східній Лемківщині. Можливо, деякі з них стоять ще й донині. Мати була вдовою по Йосифові Ковалевичу, з яким мала дочку Юлю.

У 1933 році Ольга стала ученицею початкової школи для українських дітей в Долині. Школа була 4-класовою, але з семирічним терміном навчання — у третьому класі треба було вчитися 2 роки, а у четвертому — 3. Це утрудняло доступ до середніх польських шкіл (українських не було), вступ до яких вимагав закінчення семи початкових класів. У 1938 році Ользі вдалося перейти до польської школи в Сяноці, де її записали знову в третій клас. 4-й та 5-й класи вона закінчила вже після вибуху Другої світової війни, а 6-й клас закінчила у 1941 році в Загір'ї.

Тоді настала вимріяна можливість продовжити освіту в Українській учительській семінарії в Криниці, а з 1943 року — в Учительській семінарії в Перемишлі. В зимку 1943-го, по кілька річній недузі, ускладненій інсультом та паралічом, померла мати.

Ользі було тоді 16 років. У 1944 році, коли вже наближався німецько-радянський фронт, Ольга почала свою вчительську працю в селі Вислок Великий. Там вона вперше стрінулася зі стежками УПА, котрі комплектували своє озброєння з покинутих складів розквартированої в околиці словацької військової частини.

Під кінець 1944 року Ольга повернулася до рідної хати. Як численні свідомі українці на Лемківщині і Надсянні, вона інтегрувалася в місцеву сітку УПА. У функції кущової брала участь в постачанні продуктів та одягу для бійців, в доставці підпільної пошти з Долини до Загутиня і через ріку Ославу до Заслав'я. Там існували бойки УПА, а також діяла сотня командира Хріна.

У той час Сянік, Загір'я і їх околиці були густо обсаджені польською міліцією і військом. На залізничній станції в Загір'ї базувалися три панцерні поїзди. Активно діяли шовіністично налаштовані польські озброєні бойки. Настали страшні часи жахливих репресій і насильницької тотальної депортації українського населення з Лемківщини і Надсяння на схід та захід. Ольга потрапила до списків польського УБ (*Urząd Bezpieczeństwa*) на арешт іув'язнення в концентраційному таборі Явожно. Про це її попередила повстанська розвідка, і на початку 1947 року вона вийшла до Сосновця на Шльонську, а потім перебралася до Рацібожа. Працювала книговодом у будівельному закладі і водночас навчалася у вечірньому ліцеї. Великою підтримкою для неї була присутність Романа Чабана, який з подібних причин також опинився в цих краях. Там сформувалися підвалині їх спільногоМайбутнього. Батько Ольги, залізничник, у примусовому порядку був скерований на роботу до ІІІціна, там одружився вдруге і осів на постійно. Лише молодша сестра Марія залишилася на господарці в рідній хаті.

Завершивши середню освіту, Ольга в 1952 році одружилася з Романом, тоді студентом Варшавської Політехніки. Невдовзі після закінчення навчання та скерування до праці Роман отримав помешкання у Варшаві на вулиці Заменгофа, в яке молодда сім'я в'їхала

восени 1954 року разом з дворічним первістком Ярославом. У 1956 році Чабани перебралися до більшого помешкання на дільниці Охота. Через рік народився в них другий син Роман-молодший. Ольга посвятила себе вихованню дітей та провадженню дому. У 1961 році, коли діти підростали, вечорами стала працювати експедитором у їдалні “Бар Прага”.

На початку 60-их років УБ запідозрив Романа в причетності у 40-их роках до українського підпілля і став стежити за родиною. Його змусили залишити престижну та добре оплачувану працю, дітей почали переслідувати в школі. Ольга і Роман впродовж чотирьох років добивалися дозволу на виїзд до Канади. Лише у листопаді 1966 року вони прибули до Торонто.

Пройшовши відповідний вишкіл, Ольга стає до праці бухгалтером у фірмі *Astral Bellevue Pathé* – виробникові фільмокопій. Сумлінною та кваліфікованою працею вона швидко здобула шану працедавців і співпрацівників. Зароблені нею гроші йшли на покриття 50-тиччного кредиту, який родина взяла терміном на 5 років для будови власного будинку. Кредит було сплачено вчасно. Новий дім вимагав її господинських рук, вільного часу майже не залишалось, та, попри все, Ольга з Романом брали активну участь у релігійному та суспільному житті української громади в Торонто. Всією сім'єю ходили на відзначення духовних та народних свят, СУМівських молодечих імпрез. Не забували і про рідних – сприяли імміграції до Канади дітей сестри Марії, по переїзді тривалий час надавали їм притулок у своєму домі.

Нарешті по роках тривог, небезпек і принижень доля вивела їх на дорогу спокійного і забезпеченого життя. Та недовго тривало сімейне щастя Ольги, коли б вона могла спокійно відпружитися та відпочити з вдоволенням, що осягнула стійкого матеріального підґрунтя і що сім'я має прекрасну перспективу. Восени 1983-го, на вісімнадцятому році перебування у Канаді, захворів хворобою Паркінсона чоловік Роман. Хвороба була невиліковною, розвивалася поступово і невблаганно

впродовж наступних вісімнадцяти літ. Сини продовжували університетські студії, а Ольга стала головним заробітчанином, а також опікуном над чоловіком, котрий потребував щораз більше помочі. З цими обов'язками вона справлялася досконало, з властивою її пунктуальністю і терпеливістю.

Часто буває, що нещастяходить в парі . Одного зимового дня 1983 року, коли Роман вже був хворий, Ольга в обідню годину вийшла з праці і поспішила до аптеки за ліками для чоловіка, послизнулася на леді і, впавши, зломила ліве стегно. По операції вона два місяці лежала в лікарні. Пізніше на милицях їздила трамваем до праці, часом стоячи всю дорогу, бо ніхто не уступав їй сидячого місця.

У 1987 році Ольга вперше за 21 рік відвідала рідну Лемківщину, де зустрілася з батьком та іншими рідними, серед яких були також гості з поблизької Украйни. Ця зустріч піднесла її духовно, додавши надію на воскресіння Украйни. Повернувшись до Канади, вона активно слідкувала за розвитком української незалежної думки, дискутувала на цю тему з рідними і знайомими, щедро жертвувала на українські суспільні установи і визвольні цілі, особливо на підтримку всеукраїнського плебісциту в грудні 1991 року.

В рік проголошення незалежності Украйни Ольга закінчила свою довголітню працю у фірмі *Astral Bellevue Pathé*, вийшовши на емеритуру. Та не настав для неї заслужений, без журний відпочинок, про який мріють багато людей. Стан здоров'я Романа погіршувався, що в опіці над ним вимагало нових і щораз більших зусиль. Але і це не відбирало в ней надії на краще майбутнє і не вичерпувало життєвої енергії. Ольга з рідними часто відвідувала Лемківщину, приїздила до Львова, куди були переселені її зведена сестра Юля, а також зведені брати і сестра Романа, разом з сином Ярославом подорожувала автом Карпатами.

У березні 1993-го, на 93-му році життя, в Щецині помер батько Ольги. Вона сумувала за ним і їздила на похорон. Влітку того ж року Ольга зі сином Ярославом і вперше з хворим чоловіком

відвідала рідний край. Наступного року вона з сином знову в Долині, а ще через рік привозить Романа на лікування до Трускавця. Це був останній візит Романа на Батьківщину. Його стан поступово погіршувався, і він вже не міг підвістися з ліжка. Вся увага Ольги прикута до хворого чоловіка. Вона координує візити лікарів та патронажних медсестер, разом із сином літом і зимою возить Романа на відпочинок поза містом.

Великою була її скорбота, коли 24 липня 2001-го на 78-му році життя помер найдорожчий чоловік.

По смерті Романа Ольга не шукала відпочинку. Вона залишилася господинею дому, в якому жила разом з сином Ярославом, трудилася на городі, вирощуючи овочі і ярину, консервувала їх та роздаровувала, опікувалася чотирма онуками — дітьми сина Романа, розвивала в них свідомість українства. У 2002 році їzdila на відвідини до Лемківщини і Львова. Замовила у львівського скульптора Ярослава Троцька пам'ятник з бронзовим погруддям для покійного чоловіка, а у 2004-му разом з Ярославом знову побувала у Львові. Звідси вони поїхали в Долину, мандрували Лемківщиною, відвідали мілу Ользі зі студентських літ Криницю, прийняли участь у 22-ї Лемківській Ватрі в Ждині.

У березні 2005 року Ольга відчула, що здоров'я підупадає. Лікарі діагностували вінцеву недугу серця та провели радіокардіологічну операцію, після якої її самопочуття значно покращилося.

У часі Помаранчевої Революції Ольга жертвенно пересилала кошти на підтримку демонстрантів на Майдані Незалежності і ретельно слідкувала за розвитком подій. Користуючись інтернетом, вона знала ситуацію значно докладніше, ніж будь-хто з її знайомих, і вони часто зверталися до неї за інформацією.

У 2006 році разом зі сином і своїм Ольга здійснила двомісячну подорож Європою, не оминаючи рідних земель. У половині липня 2007 року Ольга в супроводі сина Ярослава виїхала з Канади на Батьківщину, не підозрюючи, що востаннє. В планах був переїзд

автом з Лондона на континент, далі — Західною Європою до Ждині, де мав відбутися лемківський фестиваль, а потім у столицю України, золотоверхий Київ, якого Ольга не бачила, але мріяла там побувати. Прибули до Ждині в п'ятницю 20-го липня, розбили намет на шатровому полі і жили в ньому поміж тисячами родаків впродовж трьох днів, поки тривала присвячена 60-літтю насильної депортації українців з їх рідних земель 25-та Лемківська Ватра. У суботу приїхав Президент України Віктор Ющенко. Стояла неймовірна спека, але в стані піднесення ніхто не звертав на неї уваги. Ольга була всім дуже захоплена і старалася не пропустити жодних подій. У кінці візиту Президента вона єдина репрезентувала рідне село Долину в “проході виселенців”. У неділю, останній день фестивалю, Ольга взяла участь в польовому Богослуженні під проводом митрополита Мартинюка, а опісля слухала промови і дивилася мистецькі виступи. Під кінець дня, по завершенню Ватри, вирушили в Долину. Доїхали пізно ввечері і вирішили переноочувати в авті, щоби нікого не турбувати.

Вранці, в понеділок 23-го липня, Ольга, пробудившись, відчула потребу перш за все помолитися на могилах своєї матері та батька Романа, які поховані тут в Долині. Приїхавши на кладовище, Ольга підійшла до гробу мами, почала мовити молитву і раптом відчула гострий біль у грудях. То був серцевий приступ. Викликали швидку допомогу, але спроби реанімації були даремними. В остатніх хвилинах, вмираючи, вона думала про інших і просила сина, щоби жертвував всі її заощадження на освіту чотирьох онуків. В шпиталю в Сяноці над її тілом помолився православний священик, а на другий день у сяноцькій церкві відправлено заупокійну Службу Божу. Прах Ольги перевезено літаком до Канади. Похована вона зі Собору Покрови Пресвятої Богородиці в Торонто на українському кладовищі Св. Володимира в Оуквілл поруч свого мужа Романа.

Вічна Тобі Пам'ять, улюблена Мамо!

Проботівський край

Де срібнолентий Сян пливе,
там юність моя й мое серце.

Богдан Ігор Антонич

О, земле рідна,
прабатьківський краю!
Ти — як здоров'я!
Наскільки тебе цінувати
треба
Лиш той запізнає,
хто тебе втратив ...

Переспів з Міцкевича

На звороті:

Вид на Сян та Солоні гори з тераси Сяніцького замку

Штрихи до історії краю

Етнічна історія Лемківщини до сьогодні належним чином не з'ясована. Наукові теорії змінювали одна одну, але остаточно не прояснювали походження та етнічну приналежність корінного населення краю. Новітні дослідження стверджують, що вже до початку нашої ери землі на північ від середньої течії Дунаю населяли праслов'янські племена. Впродовж III–V століть зона їх розселення перемістилася до південних схилів Карпат на Пряшівщину, потім поширилась на другу сторону гір, а ще пізніше сягнула Волині. Подальшим напрямком розселення стало Придніпров'я. В історичних документах різного часу згадуються назви цих племен, які поступово трансформуються, і вже у V–VIII століттях з'являються назви “рос”, “рус”, “русин”. У IX–X століттях вживання цих назв частішає, а з XI століття назва “русин” стає визначальною, що красномовно свідчить, якого роду-племені народ, що з давніх-давен населяв мальовничі схили Бескидів (пограниччя східних та західних Карпат).

Центральна частина Бескидів є найнижчою. Гірські вершини здіймаються всього на 600-800 метрів над рівнем моря, а ширина гірського пасма місцями не перевищує 30 кілометрів. Зручні гірські переходи сприяли торуванню через край жвавих торгових шляхів. Найвідоміші з них — Дуклянський та Лупківський. З часом землі на північ від гір стали називати Прикарпаттям, а на південь — Закарпаттям.

Наприкінці X століття князь Володимир Великий прилучив Прикарпаття та Волинь до Київської Русі. У той час на Прикарпатті вже було поширене християнство, яке укорінилося тут століттям раніше стараннями первосвящеників Кирила та Мефодія, а етнічна та релігійна спорідненість з Наддніпрянщиною зумовила мирний характер прилучення, яке можна трактувати як закономірний етап

становлення держави Русів. Ця подія визначила надалеке майбутнє етнічну самобутність та національну свідомість населення краю. Ще у першій половині ХХ століття, після багатьох віків належності Прикарпаття до інших державних утворень, в Бескидах можна було натрапити на старовинні хрести та знакові камені з кириличним написом “Сюди сягала земля Руська”.

З часом у цьому регіоні свою активність почали проявляти агресивні сусіди — поляки та угри. Їх експансія не знаходила належної відсічі, оскільки на той час Русь була ослаблена внутрішніми чварами та постійною боротьбою з кочовиками.

З остаточним занепадом Києва, зумовленим монгольською навалою, державницьку роль в регіоні перебрало Галицько-Волинське князівство. За складних обставин того часу князь Роман Мстиславович (1173-1205) зумів зорганізувати могутню державу. При постійній загрозі орди князь Роман був змущений вести неперервну боротьбу з західними сусідами. В 1205 році він пішов походом на Віслу, зайняв кілька польських городів, але в бою під Завихостом загинув, залишивши по собі двох малолітніх синів — Данила і Василька. Із смертю князя в державі почався розбрат. Овдовіла княгиня Анна з синами була змущена покинути столичний Галич і переховуватися від підступних бояр. Користуючись моментом, Польща та Угорщина почали захоплювати сусідські землі. Гори стали природнім рубежем між зонами їх територіальних змагань. Лише через сорок років старший син князя Романа Данило зумів поновити у державі сильну владу та повернути втрачені землі. Справу Данила успішно продовжили син Лев та внук Юрій.

Спадкоємцями Юрія стали його сини Андрій і Лев, які у злагоді спільно правили державою, мали широкі дипломатичні зв'язки із західноєвропейськими країнами. Вони виявилися останніми нащадками роду князя Романа по чоловічій лінії.

Після них галицько-волинський престол у 1323 році зайняв

Болеслав, син мазовецького князя Тройдена П'яста і сестри Юрійовичів Марії. Він прийняв православну віру і ім'я Юрія (Юрій II Тройденович), вів традиційну політику своїх попередників, утримував союз з Німецьким орденом, наблизився до могутньої на той час Литви, взявши за жінку дочку Великого князя Гедиміна Офку. У внутрішній політиці спирається на міщанство, протегував чужинців, обмежував владу бояр. Це стало причиною боярської змови, і у 1340 році його отріяли у Володимири.

Після смерті Юрія на Волині владу прийняв литовський князь Любарт-Дмитро, син Гедиміна. На Галичину наїхав польський король Казимир, але зустрів опір, очільником якого був Дмитро Детсько. Казимир не відмовився від своїх намірів, та лише у 1387 році королева Ядвіга остаточно приєднала Галицьку Русь до Польщі, надавши їй статус Воєводства Руського (див. *Додаток 1*).

На прилучені до Польщі прикарпатські землі ринули польські магнати, колоністи, духовенство, жидівський торговий люд. Постійно спрямована на схід польська агресія підкоряла собі все нові і нові українські землі. Невдовзі польська експансія сягнула берегів Дніпра. Корінне населення краю, яке трималося православної віри, зазнавало всіляких утисків та знущань. Ситуація практично не змінилася з впровадженням церковної унії з Римом. Сучасний французький дослідник цих подій професор Даніель Бовуа (Daniel Beauvoi), якого важко запідозрити в упередженості, в інтерв'ю журналістові одного з польських періодичних видань сказав, що обстановка тут була не кращою, ніж на південноамериканських рабовласницьких плантаціях, а подекуди і перевершувала її.

Розбещеність шляхти, її «злота вольносъць» підточували підвалини власної держави, і під кінець XVIII століття Польща зникла з політичної карти Європи. Її розділили між собою Росія, Австро-Угорщина та Німеччина. Галичина, а з нею і Прикарпаття, відійшли до Австро-Угорщини і після адміністративно-терито-

ріальних переділів у 1846 році стала її провінцією «Східна Галіція» з правами автономії. Столицею провінції став Львів. Реальна влада у краї надалі залишилась у польських руках.

Особливі природні умови Бескидів, тривала підпорядкованість регіону різним державам спричинилися до виникнення тут унікальної етнічної групи — лемків, яка, не дивлячись на яскраво виражену традиційно-культурну своєрідність, залишилась міцно пов'язаною з своїм прадуським корінням. Обшар проживання лемків — Лемківщина — обійняв простір Бескидів з прилеглими до них з півночі і півдня рівнинами між ріками Сян і Уж на сході та Попрадом і Дунайцем на заході.

Бурхливі події того часу різко змінили патріархальний триб життя краю. Політика Австрії сприяла його господарському, культурному та духовному розвитку. Державою була визнана уніатська церква, яка на той час була чи не єдиною організуючою структурою населення та фактором збереження його національної ідентичності. В 1774 році імператриця Марія-Тереза наказала називати цю церкву греко-католицькою, що мало зрівняти у правах її вірних з римо-католиками. Тоді ж у Відні було відкрито Теологічний Інститут, а у 1783 році — Центральну Духовну Семінарію у Львові. Тут стали готувати греко-католицьких священиків, завдяки чому значно зросі рівень їх пастирського служіння.

Під егідою церкви стало розвиватися шкільництво, яке також мало державну підтримку. Осередком культурно-національного життя початково став Перемишль. Жертовна праця церкви на ниві народної освіти особливо розвинулася після 1826 року, коли на єпископський престол там зійшов Михайло Левицький, а новостворену капітулу у справах освіти очолив о. Іван Могильницький — автор кількох шкільних підручників, написаних українською мовою.

Великі соціально-економічні зрушення у житті широких верств населення зумовило скасування панщини у 1848 році. Будова заліз-

ниці забезпечила зручне сполучення з іншими регіонами імперії. Край, досі практично ізольований, все ширше пізнавав світ, який його оточував. Великий вплив на національне самоусвідомлення українського етносу під Австрією мали твори нової української літератури з наддніпрянської України, і в першу чергу — поезія Тараса Шевченка. Епохальною подією стала поява у 1837 році книжки “Русалка Дністрова” — першої в Галичині книжки, написаної українською (руською) мовою. Її появу завдячуємо подвижницькій діяльності “Руської трійці” — Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича та Якова Головацького. Саме ця книжка допомогла простому народу Галичини, і Лемківщини зокрема, віднайти свої історичні корені, усвідомити себе часткою великого українського народу.

Початок ХХ століття приніс Європі першу світову війну (1914-1918), в ході якої на теренах Лемківщини розгорілися жорстокі, криваві битви, а край зазнав великої руйни. Війна завершилася розпадом Австрійської імперії та новим передлом кордонів. Відродився ряд суворених держав, серед яких була і Польща. Піднялися на боротьбу за свою незалежну державу і українці, але успіху не досягли. Кордон розділив прикарпатських і закарпатських лемків, землі яких відійшли до Польщі та Чехословаччини відповідно.

Наступні 20 років, які відділили другу світову війну від першої, не були спокійними. Наростало українсько-польське протистояння. Жорстокими репресіями і терором Польща намагалася придушити всі прояви становлення української спільноти. Їх символами стали Береза Картузька та пацифікації.

Друга світова війна (1939-1945) не обійшла стороною Лемківщину. Якщо початок війни не відзначився на її теренах серйозними військовими діями, то у 1944 році при наступі радянських військ тут розгорілися тривалі та жорстокі бої. Військові дії були зосереджені в зоні Дуклянського перевалу, який відкривав шлях на Словаччину. Німці побудували тут сильну оборону, чому

сприяв гірський рельєф. Жорстока битва, яка забрала близько 150 тисяч життів, тривала з початку вересня до кінця листопада.

На звільненій від німців Лемківщині Червона армія мобілізувала українців, хоч вони були громадянами Польщі. Їх посылали на фронт без належного вишколу, і вони масово гинули.

Закінчення війни не принесло довгоочікуваного спокою. Новий переділ кордонів знову відривав Лемківщину та деякі інші українські етнічні території від історичного кореня — Украйни. Але найбільше лихо було ще попереду. Проти українців на їх предвічних землях Польща розв'язала безкомпромісну війну, остаточною метою якої було повне очищення Лемківщини, Надсяння, Холмщини від автохтонного українського населення. Перебачалося переселити з цих теренів всіх українців до Радянського Союзу.

Підставою для виселення стала утода від 9-го вересня 1944 року між Польським Комітетом Національного Визволення та урядом Радянської Украйни (фактично, між Радянським Союзом). Метою виселення було перетворення Польщі в етнічно однорідну державу, що сучасним терміном називається “етнічна чистка”. В угоді сказано, що “евакуація є добровільною і тому примус не може бути застосований ні прямо, ні посередньо”.

Початково виселення було більш-менш добровільним, та вже з осені 1945 року воно набуло примусового характеру і проводилося з усіма атрибуутами насильства — від залякування до терору. До акції було залучене військо, однак від виселенців до кінця вимагали підпису декларації про добровільний виїзд. Основою для визначення національності служило віросповідання. Польським властям для відрізнення поляка від українця достатньо було метрики хрещення. Тому, як і раніше, всякими правдами і неправдами заохочувався перепис метрики церковної на метрику з костелу. Дозволяли залишатися змішаним родинам, які декларували свою польськість.

Активний спротив переселенській акції чинили підрозділи

У країнської Повстанської Армії (УПА), які вже з 1944 року майже безроздільно контролювали Бескиди (Бещади). Кількість бйців УПА, що діяла на Лемківщині, оцінюється українськими дослідниками від 800 до 1000. Про їх силу і ефективність дій свідчить той факт, що до боротьби з ними було залучено армійські дивізії. Жаль, але, як вже бувало, і на цьому історичному зламі Польща у стосунках з українцями вибрала не порозуміння і діалог, а нетерпимість і силу. У *Додатку 10* наведено деякі відомості про УПА та її дії в регіоні, цінність яких, не в останню чергу, у тому, що написані вони представником сторони противника.

Відповідно до Угоди, виселення до У країни закінчилося в кінці липня 1946 року. Всього було виселено біля 480 тис. осіб, але значна кількість українців все ще залишилась у своїх домівках. Детальнішу інформацію про хід виселення наведено в *Додатку 9*.

Здавалося, на етнічні українські землі у Польщі нарешті прийшов мир та спокій. На превеликий жаль, тільки здавалося — диявольські апетити ще не були вдоволені до кінця. Весною 1947 року розпочалася акція “Віслі” — примусове переселення українців, яким вдалося уникнути виселення у 1944-1946 роках, на відібрані у Німеччини західні та північні землі повоєнної Польщі. Ця операція проводилася брутально, безкомпромісно. Часто переселенцям відводилося лише кілька годин на приготування до дороги. За офіційними даними, в ході операції було переселено близько 160 тис. осіб з усього південно-східного пограниччя.

В результаті обох фаз варварського виселення корінного населення Лемківщина опустіла цілковито. Десятки сіл назавжди були стергі з лиця землі. З тих пір спливло багато часу, і сьогодні лише руїни храмів та повалені хрести на порослих хащами старих цвинтарях нагадують, що колись тут, на Богом даний їм землі, жили працьовиті і добрі люди.

Земля обітovanа

У кожного з нас є земля,
В яку вросло коріння роду,
Прекрасна зблизька і здаля,
Жадана в сонце і в негоду.

Там поле, де орав мій дід,
Стежки, якими ми ходили,
Там шепот смерекових віт
І працурів святі могили.

Там плинуть води бистрих рік —
Їх шум нам чується понині,
Там журавлів тужливий крик,
І рідні гори та долини.

Там в праці з ранку до зорі
Ми хліб насущний добували
І у сусідському дворі
З мечем ми щастя не шукали.

Ta Богом даний нам цей край
Лиха година не минала,
Вельмож чужих та хижих зайд
Не раз приходила навала.

Штандарти різних кольорів
Було, над нами майоріли,
Все ж самобутній вільний спів
Вони в нас вбити не зуміли.

Та сили пекла заповзялись
Згубити нас усіх нараз —
Фронти по краю розгулялися,
Кордони шматували нас.

А на кінець прорік диявол:
“Не ваша більше це земля!
Я позбавляю всіх вас права
На небо це, на ці поля” .

Ми з болем в серді покидали
Домівки, храми, цвинтарі,
І світ за очі вирушали,
Немов безрідні злідарі.

Щоб чорну справу довершити,
Диявол смерч на край наслав,
Щоб стерти все, коріння вбити —
Ім'ям ріки його назвав.

Брутальна сила в кілька днів
Усе дощенту сплюндрувала:
Вмирали села, змовкнув спів,
В світи чужі нас розметало.

* * *

З тих пір спливло немало літ
Як в нас відібрано Вітчину,
Та час ятрить лиш кривди слід
І будить віру в Лемківщину.

Тож, може, знайдеться Мойсей,
Який покличе нас в дорогу,
Знамено правди піднесе
І верне нам святі пороги!

Долина

Звивистою стрічкою протиснувшись поміж проськими пасмами, поминувши Соліну з її потужною греблею та казкової краси водосховищем, Сян стрімко виривається на розлогі простори ясьльсько-сяніцької долини. Тут до нього з лівого берега долучається його однічна подруга шумлива Ослава. Там, звідки їх води спільно рушають до тихоглинної меланхолійної Вісли, з давніх-давен стоять невелике село Долина. Зі старих документів відомо, що у 1420 році власником села був Іван Долинський, а у 1440 його купив Петро Райтаровський.

Внаслідок першого поділу Польщі у 1772 році Долина опинились в Австрійській імперії. У 1785-88 роках австрійські власті провели перший у Галичині господарський перепис (*Йосифінська метрика*), зокрема і в Долині. В документі, який зберігається у Центрально-му державному історичному архіві у Львові, наводиться детальний опис маєтностей села: орної землі, лук, пасовищ, лісу. Документ підписали урядник, який проводив перепис, та представники сільської громади (*Додаток 3*). Першим стоять підпис Івана Чабана — можливо, це праоріч тих Чабанів, про яких ідеться у цій книжці. Всього в Долині числилось тоді 30 господарств, у тому числі: 5 — церковних, костельних та панських маєтностей, 4 — Литвинів, 3 — Матушаків, 3 — Чабанів, 2 — Самсонів, 1 — Ковалевичів, та ще 13 інших, прізвища родин яких у пізніші часи в селі не збереглися.

Село розмістилося у живописній місцині. Піднявшись на пагорб за селом, видно, мов на долоні, як Ослава лучиться з Сяном. Вдалині, п'ять кілометрів вниз за течією Сяну, видніється Сянік — найбільше місто Лемківщини (перша історична згадка — 1150 рік, Іпатський літопис), а по другу сторону ріки вздовж її правого берега простяглось пасмо Солоних гір. В гарну погоду гори синіють, мовби вбирають у себе голубінь неба. А коли натомлене сонце схиляється до горизонту, в передвечірній тиші особливо виразночується

розмірений шум стрімких вод Ослави. Влітку, після денних трудів, старий і малий спішив до ріки, щоб змети денну втому, увібрати в себе енергію кришталевого потоку. Іноді води Ослави були надзвичайними — теплими, мов свіже молоко, і чистими-чистими. Особливо ж, коли в горах стояла спека, кілька днів не випадали дощі і ріка живилася джерельними водами, які щедре сонце впродовж дня добре прогрівало у неглибокому річковому ложі. Під вечір, коли спадала спека і від Сяну несло прохолодою, ці води, які ще вдосвіта десь у верхів'ях почали свій біг, досягали мети. У війти в них було найвищою насолодаю.

Село жило великою дружиною сім'єю. Та ѹ справді, родинні зв'язки були дуже розгалуженими. Дітей виховували у повазі до старших. Пан Іван Терефенко (нині проживає в Торонто) згадує: “До сусідок ми зверталися “Мамцю”. Вони нас завжди чимось частували: вишнями, черешнями, яблуками — що було під рукою в селянській господі. Дуже світлі були люди”.

Велике значення для Долини мало її вигідне розташування. Сусіднє містечко Загір'я з його залізничним вузлом, побудованим у 1872-1884 роках, не лише відкривало дорогу у широкий світ, але ѹ давало працю багатьом долинцям. Тут працював кондуктором поїзда Василь Чабан — батько Романа.

Близько було і до Сянока, важливого регіонального промислового, торгового та культурного центра. У місті знаходились фабрика вагонів, фабрика гуми, багато ремісничих майстерень і крамниць. Місто мало чоловічу та жіночу гімназії, у яких навчалось немало молоді з навколоишніх сіл, у тому числі і з Долини. Гімназії були польськими, але українці дві години на тиждень вивчали українську мову. Виклади релігії для них вели греко-католицькі священики, що мало велике значення для формування національної свідомості студентів — так тоді називали учнів гімназій. Багато молоді здобувало фах в ремісничих школах.

У селі панувала висока громадська свідомість. Жителі села у своїй переважній більшості з діда—прадіда мали українське коріння¹ і берегли національні традиції. Про національну свідомість молоді красномовно свідчить фотографія на стор. 18. В селі діяли церковне братство, яке мало свою читальню з бібліотекою, гурток “Сільського господаря”, кооперативний продовольчий магазин, аматорський театральний гурток ставив для односельців вистави. Молодь і дітвора збиралася у читальні, де Богдан Рось вечорами навчав основам співу. У селі був також футбольний клуб, який проводив товариські зустрічі з командами навколоишніх сіл. У 1941 році долинці зіграли матч з командою німецької підстаршинської школи і здобули перемогу. Німці не хотіли визнати поразки, затіяли сварку, яка ледь не закінчилася бйкою.

Документ, датований 1510 роком, свідчить, що село віддавна мало свою православну парохію, яка пізніше з відомих причин стала греко-католицькою. Внаслідок церковної реформи, проведеної австрійцями у 1824 році, долинська церква Св. Покрови стала дочірньою церкви у Загір'ї. Збереглася старовинна ікона, яка була окрасою церкви (див. стор.82). Останнім священиком в Долині був Отець Гентіш.

Назагал життя не було легким. Не всі мали працю і значна частина родин жила з власної господарки, але 2-4 морги (1 морг = 0,58 гектара) не забезпечували потрібної кількості продуктів. Їх заледве вистарчало до весни, і наступали так звані “доновинки”, коли до нового врожаю біdnіші позичали у багатших зерно чи картоплю, а пізніше відробляли борг.

---

¹ В.Кубійович, “Етнічні групи південно-західної України”. Склад населення с. Долина станом на 1.01.39 року: українців – 310, поляків – 70, жидів – 10; всього – 390 осіб (до польських причислялися мішані польсько-українські родини, а також українські родини, які під загрозою втрати праці перенесли метрики хрещення з церкви до костелу).

Обитель роду

Небо так волошково світилось,
Дві ріки мчали вдаль стрімголов;
З підгірського лісочка спустилось
У долину квітучу село.

Між садами розкинулось чинно,
Здавна шані собі набуло:
Це — вкраїнська земля — Лемківщина,
Це — Долина, так зветься село.

Бозна скільки вже літ йому буде,
Та в нім щастя ніхто не згубив;
В землю рідну влюбилися люди —
Так її ще ніхто не любив.

Років триста, чи більше, минає,
Цю засвідчує карб давнини,
Як в своєму долинському краї
Газдували уже Чабани.

До смаку їм був солод розплоду,
Братньо більшало гарне село,
Чабанівське коріння прароду,
Як легенда, в Долині жило.

На могутньому дереві роду
Нові пагони йшли звідусіль,
По Божественній волі Природи
Гурт родинний примножив Василь.

В його долі сплелись воєдино
Шепті жита і стукіт коліс,
Час щасливий та болю година,
Віра предків її костельний зловіст.

Та Всешишній був щедрим до нього —
Дарував їому восьмеро чад:
Мов колосся врожаю рясного,
Хлопців четверо її стільки ж дівчат.

Праця її віра қріпили їх сили,
Кожен лицар в роботі, митець;
В цім роду найрясніше родили
Доброта і відкритість сердець.

Вився дух прадідівський билинний,
Задивлялись увісь Чабани ...
На найвищім узвишші Долини
Збудували гніздачко вони.

Дім , як Храм; у саду, слава Богу ...
Чаркуточок, де подих вітрів;
Звідси далі життєву дорогу
Торуватиме рід Чабанів.

“На Границях” — цей пагорб назвали,
Над селом він усім височить;
Вже як вийде сюди хто, бувало,
То від чаюв душа аж тремтить.

Горизонти у даль відступали,
Аж, здавалося, бачиться Львів,
І заклично сюди долітали
Від Загір’я гудки поїздів.

Бють вітри у небесні бубони,
Струни днів — як соната лунка,
Мимо пагорба мчить вся залюблена
Швидкоплинна Ослава-ріка.

Витанцюють хвилі нестримні,
Бо в Ослави із Сяном роман,
Он кружляють уже в срібнім вихорі
Світловодні Ослава і Сян ...

Із Границь, мов із вежі-дзвінниці,
В злуці рік чути говір легенд;
В хвилях грають людські таємниці —
Радість її смуток у них диригент.

Цього вірша написав львівський поет Володимир Захожий за редакцією та з доповненнями автора книжки.

Прощання з Батьківчиною

Полонез Огінського

В останню третину XVIII століття історія стерла з карти Європи могутню колись державу Польщу. Її територія поповнила володіння трьох сусідніх імперій. Серце кожного поляка ятровив біль за втраченою незалежністю, спогади про минулу велич та славу батьківщини будили надію на її відродження. Першим втіленням цієї надії стало повстання під проводом Костюшка, апогеєм якого була блискуча перемога над російським військом під Рацлавіцями.

Одним з найактивніших учасників повстання був Михаїл Огінський — дипломат, політик, композитор. Повстання було розгромлене, і Огінський, рятуючись від неминучої розправи, змушеній був емігрувати. Національна трагедія та розлука з рідним краєм будили в його душі бурю почуттів, які він перелив у музику всесвітньо відомого полонезу “Прощання з батьківчиною”, більше знаного як “Полонез Огінського”. Ця музика увічнила ім'я свого творця і стала символом віри у відродження втраченої вітчизни.

Хтось з поетів, зачарований сповненою лірики, драматизму та оптимізму мелодією, виразив її в поезії, яка послужила основою вокального варіанту твору. У прекрасному виконанні білоруського гурту “Песняри” його можна знайти в інтернеті.

Гори мої, гори

Четвертої неділі липня лемківська церква Св. Володимира і Ольги, що в Шевченківському гаї у Львові, обходить своє храмове свято — по-лемківському *кермеш*. Після Служби Божої через дорогу від церкви на подвір'ї лемківської господи гуртується при-

хожани, накривають імпровізовані столи, частуються ѹ наповнюють цей закуток гаю дзвінкими мелодіями лемківських пісень.

2009-го кермеш віддався дуже цікавим. Йому передував чин освячення нового хреста, після чого на зеленому церковному лужку виступили молодіжні гурти лемківської самодіяльності, працювала знімальна бригада львівського телебачення. Біля господи було особливо людно. Напередодні виповнилося 70 років одному з фундаторів, колишньому довголітньому диригентові хору “Лемковина” панові Івану Кушніру, то ж прийшло багато хористів, щоб привітати свого вчителя та наставника. Скільки пісень було виспівано – і “Палонка”, і “Під облачком”, “Южми так не буде”... Та все ж кульмінацією незвичайного концерту для мене стала сповнена гармонійного багатоголосся мелодія “Зашуміли ліси, зашуміли бори, бувайте здорови, мої рідні гори”. Подумалось мені, що ця пісня є лемківським “Прощанням з Батьківщиною”, і зринула з глибин пам’яті давня подія.

...Осінь 1993-го. Після важкої операції мій тестъ лежав у реабілітаційній палаті урологічного відділення лікарні на вулиці Пушкінській (тепер Чупринки). Лікарня збудована ще за австрійських часів, палата велика – на вісім чи десять ліжок. Догляд персоналу за прооперованими мінімальний, то ж основні турботи по виходжуванню “оснащених” катетерами видужуючих лягали на їхніх близьких. Кілька вечорів провів у цій палаті і я.

На сусідньому з тестем ліжку лежав похилого віку чоловік. Його привезли з віддаленого від обласного центру містечка. До всіх проблем, у нього ще ѹ були травмовані ноги (кілька років перед тим він взимку потрапив під трактор), і йому доводилося особливо важко. До нього приїздила дочка, але з огляду на сімейні обставини і відстань не могла бувати щодня, та ѹ довго не затримувалася біля батька, бо спішила на зворотній поїзд. Родичів чи знайомих у Львові вони не мали, і довгими вечорами чоловік самітно переносив свої

страждання, пошепки молився, дрімаючи, думав про щось своє.

Одного разу я допізна засидівся в палаті. Відвідувачі розійшлися, більшість хворих, стомлені процедурами, дрімали, чи вже й спали. В тиші, що запанувала у палаті, до мене раптом долинули ледве чутні, вимовлені з неймовірною тутовою, слова : “Гори мої, гори! Чи я вас ще побачу?” Далекі гори, якими марив цей чоловік у важкі хвилини свого життя, очевидно, були для нього найбільшим скарбом.

Другого дня я розговорився з цим чоловіком . Він був родом з-під Горлиць ...

Мелодія над коліями

Сян з Ославою своїми водами відгородили Долину від поблизьких сіл — Вільхівців, Биківців, Заслав'я, і лише Загутинь, що розлігся по другий бік битого шляху з Сянока до Ліська, був її справжнім побратимом. То ж не дивно, що між мешканцями цих сіл завжди були тісні стосунки, які зароджувалися ще в дитинстві, переростали у дружбу в юнацькі роки і нерідко завершувалися весільною забавою. Родинними узами були повязані з Долиною загутинські Зубенки, Гірняки, Росі...

Про останніх треба сказати окремо з двох причин — вони були тісно споріднені з Чабанами та відзначалися непересічними музичними здібностями і, в першу чергу, сини Федора Рося — Василь, Антон та Богдан. Найбільшим фанатом музики був Антон. Він грав на різних інструментах і навіть купив собі фортеп'ян, виготовлений майстром Бодзяком з Лішні. Згадують, часто, коли сім'я ішла до роботи в поле, Антон сідав за свій унікальний інструмент і ніякі погрози батька не могли відірвати його від музики.

Та спочатку була труба. Антон нікому її не довіряв, але молодший Богдан, коли брата не було вдома, крадькома брав інструмент до рук і, знаючи основи музичної грамоти зі шкільної програми, доволі швидко його освоїв. Невдовзі Антон дозволив

користуватися своїм інструментом. Захопленням найстаршого брата Василя на все життя став акордеон. Як хлопці відкладали гроші, щоб купити омріяні інструменти, один Бог знав.

Відомо, що рибак рибака бачить здалека. Так і наші музичні самородки знайшли подібних собі ентузіастів у Долині. Там на залізничному переїзді жив у службовому приміщенні колійний обхідник Калітинський, який грав на скрипці. От вони разом з Антоном організували оркестр: Калітинський — скрипка, Антон — труба, та ще один — “маestro” Чишановський — контрабас. Грали на весілях, забавах. Богдан не раз заступав брата. З часом Антон змінив трубу на тромбон, а свій перший інструмент передав молодшому братові. Коли Антона забрали до війська, Богдан став постійним членом оркестру.

Побачивши серйозні успіхи сина у музиці, батьки послали його на навчання до Перемишля. Там були дві музичні школи — українська і польська. Вступ до української школи міг стати причиною звільнення батька з праці на залізниці — такою була реальність національної політики тодішніх польських влад. Богдана записали до польської школи, де він успішно провчився три роки, хоч там не було класу труби і йому довелося освоїти скрипку. На заняття доїжджав два рази на тиждень — майже 100 кілометрів в один бік. Свого інструмента не мав, то позичав його в Чабанової Гані. Та все ж труба завжди була фавориткою Богдана.

Весною 1938 року до фабрики вагонів у Сяноці приймали робітників, які зналися на музиці. Пішов туди і Богдан. Працював слюсарем і грав на трубі у великому оркестрі. Через рік вибухнула війна — 1 вересня 1939-го гітлерівська Німеччина напала на Польщу, а 17 вересня, згідно з пактом Молотова-Ріббентропа, у війну вступив Радянський Союз. Новий кордон проліг по Сяну. Долина опинилася в німецькій зоні окупації. В краї запанував відносний спокій, але вже 22 червня 1941 року почалася німецько-

радянська війна, яка тривала 4 роки. У кінці серпня 1944-го Сянік та його околиці були звільнені від німців.

Восени радянські військові владі стали насильно мобілізувати місцевих людей, хоч і не мали на це права, бо вони були польськими підданими. Богдана також забрали та скерували до військового оркестру. У посвідченні, яке йому видали, записано: “Іноземний доброволець”. Відомо, що на полі бою оркестр не грає — то ж музика охоронила його від їмовірної смерті.

...Травень 1946 року. На стації в Загір’ї купа народу. До потяга вантажиться Долина¹ — по дві сім’ї в теплушку (див. стор. 166). Кругом гамір, лемент, плач. Нарешті наступає хвилина, коли потяг рушає з місця. Всі — хто у вагонах і хто залишився на пероні — враз змовкають. У кожного на очах слізози, груди стискає невимовний біль. І раптом цю зболенутишу наповнила мелодія полонезу Огінського... Це з вагона потяга, що від’їжджає у невідомість, прощалася з рідним краєм труба Богдана Роя.

---

¹ Вантажились також дві родини Роя з загутинського присілка.

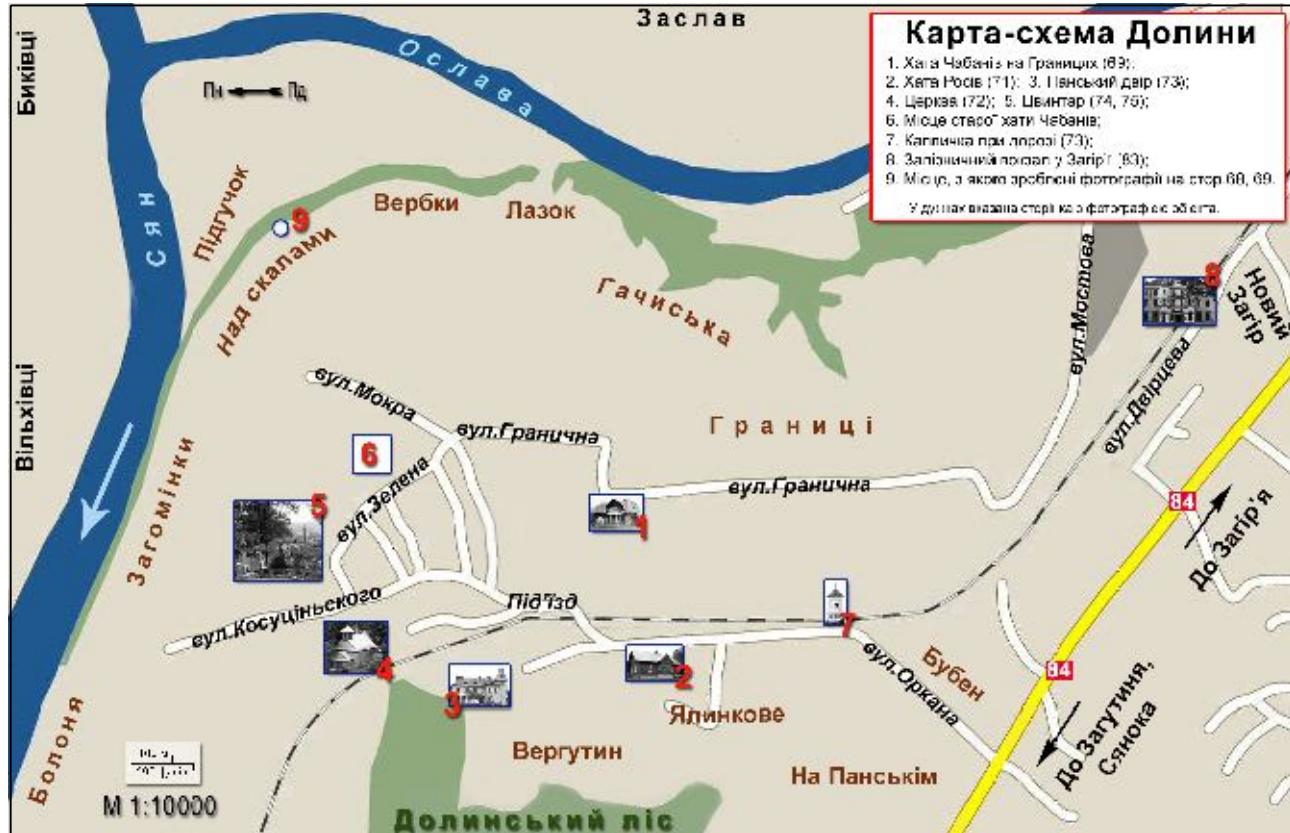
При написанні розділу автор звертався до таких джерел:

1. Юліан Тарнович. Ілюстрована історія Лемківщини. Інститут народознавства НАН України, Львів, 1998.
2. Крип’якевич І.П. Історія України — Львів: Світ, 1990.— 520 с.
3. Magdalena i Artur Michniewscy, Marta Duda. Cerkwie drewniane Karpat. Polska i Słowacja, przewodnik. Oficyna wydawnicza “Rewasz”, Pruszków, 2003.
4. Bieszczady, przewodnik. Oficyna wydawnicza “Rewasz”, Pruszków, 2004.
5. У розповіді про Долину використано інформацію надану паном Іваном Терефенком.

Лемківщина знаходиться в центрі Європи і сучасними кордонами розшматована на три частини — польську, словацьку та українську

Де Сян Ославу зустрічає.
Ольга Чабан з сином Ярославом в Долині, 1960 рік.

Сучасний вид на устя Ослави. За Сяном видно село Биківці,
горизонт обрамлює пасмо Солоних гір (*Góry Solonne*).

Вид на Долину з пагорба над Сяном.
Вдалині — друга від лівого краю — хата Чабанів на Границях.

Нова хата на Границях, в яку сім'я Василя Чабана вселилася у 1929 році. Четверо старших дітей залишилися жити у старій хаті під опікою бабусі Анни. Привертала загальну увагу незвична для Долини того часу форма вікон, характерна для модного на початку ХХ віку стилю сецесії. Очевидно, господар дому примітивив її у Львові, де часто бував, оскільки працював кондуктором поїзда. Хата досі служить людям, жаль лише, що не з роду Чабанів.

Границі. Вид на Чабанівку з південного заходу (від залізниці).

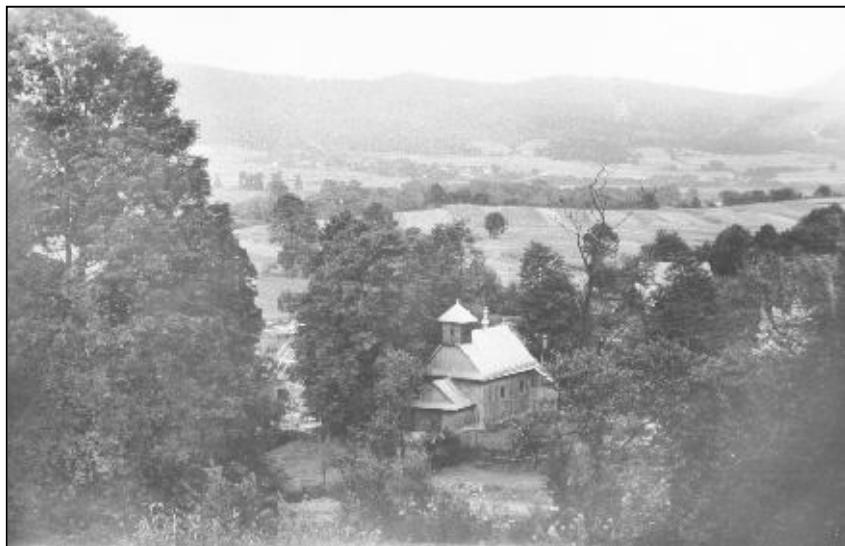
Мати Романа Катерина біля хати

Дім у Долині в якому виросла Ольга Рось — дружина Романа

У рідній хаті. Ольга (зліва) з сестрою Марією та її чоловіком
Мар'яном Длугошем під час побуту в Долині у 2004 році.

Долинська церква. Повоєнна фотографія з вікна панського двору.

Церква, перебудована на костел, фото 2004 року.
На передньому плані пан Мар'ян Длugoш.

Каплиця при дорозі,
яка веде
з села до шосе
Сянік—Лісько

Панський двір в Долині. В часи німецької окупації тут діяла господарча школа, у якій навчалися діти з навколишніх сіл. Директором школи був Іван Чабан, старший брат Романа.

Цвінтар в Долині.
Третя зліва могила Василя Чабана.
Фото близько 2000 року.

Ольга з сестрою Марією
на могилі батька Романа.
Фото 1988 року.

Могила Анастасії Рось — матері Ольги Чабан (до відновлення)

Долинський цвинтар. У другому ряду четверта могила Василя Чабана.
Фото 2009 року.

Могила Василя Чабана, відновлена у 2006 році

**Срібнолентий Сян.
Вдалині на правому березі видно село Вільхівці**

Соліна, водосховище на Сяні. Гребля і гідроелектростанція збудовані в 1961-1968 роках. Висота греблі 82 м., довжина — 664 м., площа водосховища — 2200 гектарів, довжина — 26 км., довжина берегової лінії — 150 км., потужність електростанції — 200 МВт.

Ослава біля Прелук

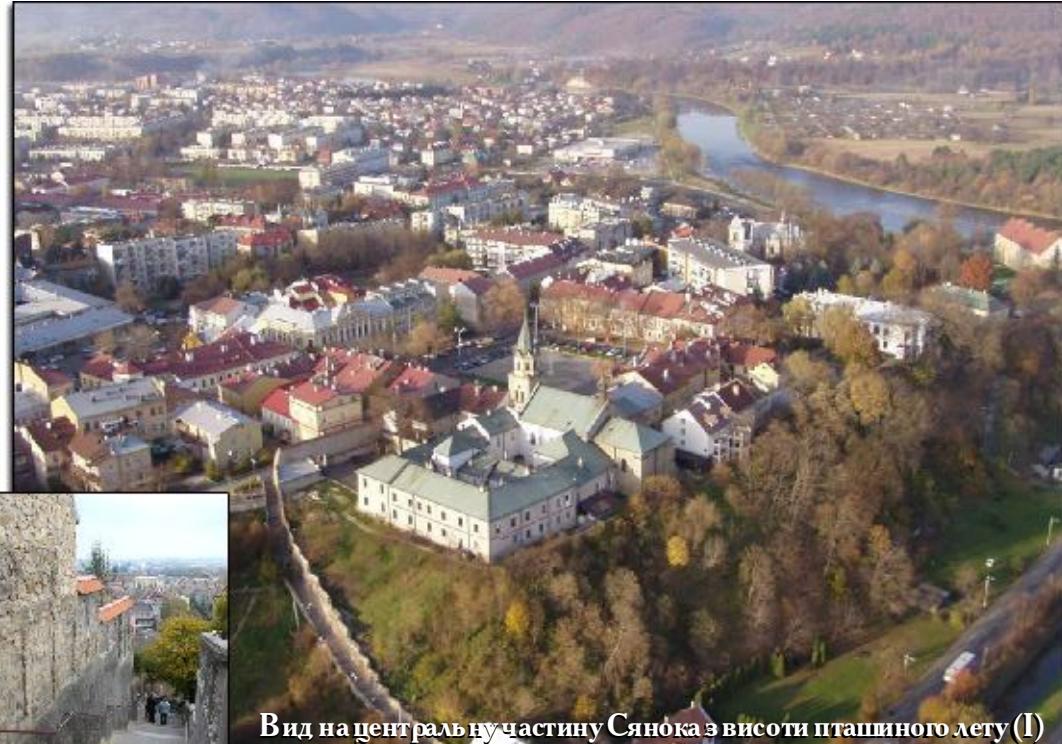

Ольга і Роман в спекотний день на Ославі.
Фото близько 1960 року.

78

Панорама Сянока, вид зі сторони Теропчі (І)

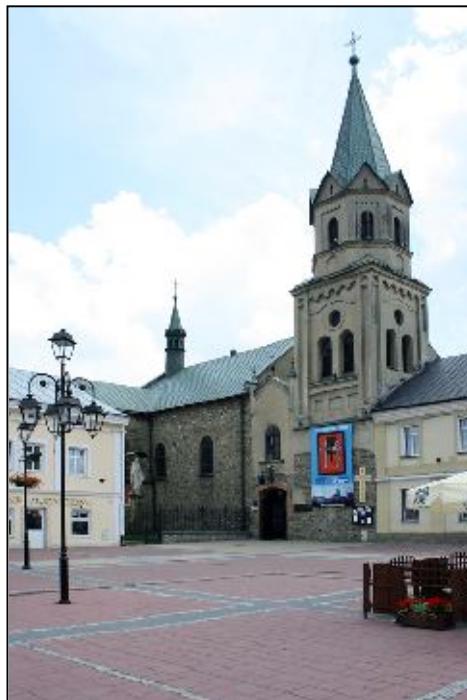
Вид на центральну частину Сянока з висоти пташиного лету (I)

На передньому плані монастир Францисканців
та Францисканські сходи. За монастирем видно площу Ринок.

Вид на магістрат

**Площа Ринок
в Сяноці**

Костел францисканців

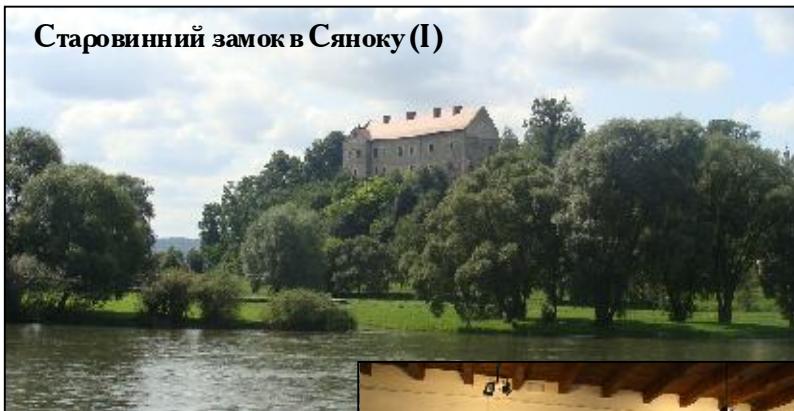
Пішохідна вулиця
в Сяноку.
На передньому
плані зліва
фрагмент будинка,
відомого як
Аркади Сяноцькі.

Аркади Сяноцькі
(Ramerówka)

Один з малювничих закутків Сянока

Старовинний замок в Сяноку (І)

В замку знаходиться музей.
Фрагмент експозиції.

Музей відомий своєю колекцією бездінних старовинних ікон. Ікони з передвіку були окрасою лемківських церков, але під час трагічних подій 1945-1947 років більшість з них втрачено назавжди. Частина чудом вцілілих ікон знайшла пристанище у музеї. Серед них ікона **Богородиці Одигітрії** з церкви в Долині, датована другою половиною XV століття. Перед нею молилися наші батьки, діди, прадіди.

Церква Архистратига Михаїла в Загір'ї. Тут Ольга Рось була охрещена, а у десятирічному віці прийняла перше Святе Причастя.

Залізничний
вокзал у
Новому Загір'ї

(I)

Руїни монастиря
Кармелітів Босих в
Загір'ї. Початки
монастиря сягають
1700 року. Розта-
шований на пагорбі
Маримонт, який з
трьох сторін оточе-
ний рікою Ославою.

Син Романа Ярослав серцем приріс до мальовничих лемківських краєвидів. Він часто приїздить на прабатьківську землю, любить перевезти кораблем своє пристосоване до бездоріжжя авто, щоб мати змогу добрatisя в найзаповітніші куточки лемківських Бескидів. Наступні кілька фото — з моїх спільніх подорожей з Ярославом.

Ярослав з Мамою на своєму авто в Бескидах, 2006 рік

На перевалі Жебрак (північний схід від Волі Мигової)

Шедевр лемківської дерев'яної архітектури — церква з 1805 року в Команьчі. Нажаль, з невстановлених причин вона згоріла дотла 13 вересня 2006 року. Така ж доля в наш час спіткала немало лемківських церков.

Вид від церкви на Команьчу і околиці.
Видно новий греко-католицький храм.

Руїни церкви Св. Отця Миколая (з 1843 року) в Королику Волоському — одному з лемківських сіл, стертих з лиця землі в ході виселенських акцій. Впродовж десятиліть у церкві був склад штучних добрив.

Попри всі лихоліття, дорогу до храму не забувають ті, що колись молились тут, і ведуть нею своїх нащадків.

Порослий хацьами цвинтар біля церкви. Справа кілька могил, відновлених у середині 90-х років минулого століття за сприяння тодішнього віце-мера Риманова-Здруй пана Смерецького.

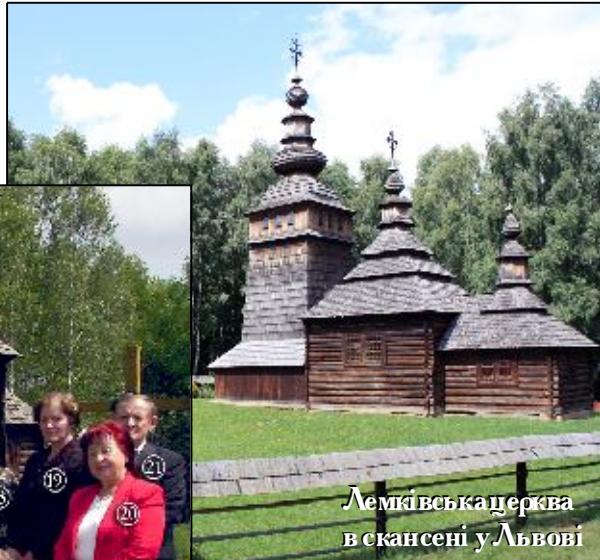

При дорогах в лемківській глибинці можна зустріти старі каплички та хрести, які свідчать про те, хто з передвіків проживав на цих землях.

Цей хрест ми надибали у хащах на березі Вислока на південь від Рудавки Риманівської. В хащах таких хрестів не ставили... Свіжий недогарок свічки нагадує — трагедія, яку пережили тут люди, не забута.

Лемківська церква
в скансені у Львові

В пам'ять 60-ї річниці
депортациї мешканців Долини

У мальовничому закутку львівського скансена стоїть чудова дерев'яна церква. Збудована вона у 1991-92 роках за зразком церкви села Котань на Лемківщині. Кожної другої і четвертої неділі місяця та по великих святах сюди сходяться та з'їжджаються, часом за сотню і більше кілометрів, люди, які бережуть у своєму серці пам'ять про прабатьківську землю, звідки понад шістдесят років тому були насильницьки вигнані. Разом з ними приходять їх діти, внуки і навіть правнуки. Знають дорогу до цієї церкви і вигнанці з Долини.

У травні 2006 року на 60-ту річницю виселення з Долини до Лемківської церкви зійшлися:

Орест Чабан (17), його дочки Роксолана (7), Христина (8), Олена (11) та внуки Христина (1-8), Тарас (2-11), Юстина (3-11), Наталка (4-8), двомісячна Катруся (9-8) – на руках у мами (у дужках друге число вказує маму дитини);

Володимир Чабан (16) з дружиною Галею (18),

Марта Галета (19) з дочками Оленою (12) і Оксаною (15);

Ліда Куц (20) з чоловіком Романом (21) та братом Юрієм Чабаном (6);

Олена Корпан (14), племінниця Ореста Чабана (17), з чоловіком Тарасом (10) та сином Андрієм (13);

Мирoslav Федоренко (5) – родич Ореста Чабана по матері (родом з села Чергіж).

Церква ім. Володимира і Ольги,
покладена 1991-1992 р. в пам'ять
тисячоліття обєднання земель
Лемківщини з Київською Державою
і стотічної відкореності церкви
1891 р. Коташ на Лемківщині.
Місце під церкву освятили
Патріарх Мироносицький Іван кардинал
Любачевський і Високопреослав-
ленний клядика Володимир
Стернік 2 лютого 1991 р.
Новозбудований храм освятив
епископ Филимон Курчава
15 вересня 1992 р.

Годині спасори,
Божена і джерела відради
актори книги "Церква в руїнах"
Виселені комуни
організація оборони Лемківщини в США
об'єднані Лемків Канади
Музей народної архітектури і побуту
У Львові.
Окремі громадянин
Всіх нагородить Бог Господь.
Комітет по будівництву Церкви.

Таблиця на Лемківській церкві у Львові

Корона
і кроно

ДРЕВО

УКРАЇНИ

Ой, роде наш красний,
Роде наш прекрасний !
Не цураймось,
Признаваймось,
Бо багацько нас є.

З народної пісні

На звороті:

Брама Мистецького Арсеналу у Києві

Родина

Кажуть, що людині дано пережити п'ять життів — своє власне, своїх батьків, дідів, дітей та онуків. У цій неперервній сув'язі поколінь твориться історія роду, яка формує підвалини нашої особистості, дає відповідь на питання: “Хто ми є, чиїх батьків ми діти?”, зводить мости поєднання між сім'єю, родиною, родом, нацією.

У одній з книг¹ я прочитав слова старого мудрого чоловіка — 104-річного Андрія Ворона, які якнайкраще свідчать, що усвідомлення своєї причетності до роду активно впливає на життєву позицію людини: “Дивлюся на образи діда, батька, на своїх онуків і правнуків — і здається, що я на цьому світі був завжди. І буду вічно ...”

Походження людини часто може багато в чому їй допомогти, але, водночас, і накладає відповідальність за продовження добрих родових традицій, збереження та примноження гідності предків. “Не забувай, що в тобі росте велике дерево роду, хребет духу твого. Проникай внутрішнім зором у його коріння і піdnімайся з живими соками вгору і вгору... Поминай померлих і загиблих родичів і близьких, просячи для них блаженного спокою і прошення гріхів, яких вони допустилися на цьому світі. І вони допоможуть тобі звідти”. Це слова того ж діда Андрія, і звучать вони як заповідь усім нам нині живущим.

Проживаючи впродовж століть в межах державних формувань інших етносів, оточені агресивними сусідами, наші предки завдяки родовій історії зуміли зберегти на Лемківщині свою національну ідентичність, охоронити її перед лихоліттями історії.

Наш рід Чабанів належить до автохтонів села Долина. Своїм

---

¹ Мирослав Дочинець. Многії літа. Благії літа. Видавництво “Карпатська вежа”, Мукачево, 2009.

корінням він сягає, ймовірно, часів заснування села, які припадають на початки XV століття. На жаль, сьогодні практично неможливо докладно дізнатися про наш родовід, оскільки єдине достовірне джерело — церковні книги долинської парафії — втрачено у повоєнні роки.

Все ж можемо оглянути нашу генеалогію на відтинку майже двох століть, що охоплює вісім поколінь. Долинський рід Чабанів дуже потужний, має багато розгалужень, тісно пов'язаний з іншими родами. Його представники мешкають сьогодні в Україні, Польщі, Канаді, Сполучених Штатах, Швейцарії. Зібрати повну інформацію про цей рід — справа окремого дослідження. Тут детально наведено родовід в межах, які мають пряму дотичність до Романа Чабана, і, перш за все, гілку, започатковану його батьком. Вона включає вже шість поколінь і найбільш потужно проросла у майбутнє внуками Романа: Юрієм, Петром та Степаном.

З гордістю можемо сказати, що у нашому роді не траплялось недостойних людей. Промовистим є той факт, що близько 80 відсотків представників V-го покоління здобули вищу освіту. Серед них немало інженерів і лікарів, є економісти, педагоги, юристи, фармацевти, музиканти, науковці.

З великою теплотою згадується родинна атмосфера, створена поколінням наших батьків. Старші ставилися до нас, дітей, з любов'ю і розумінням, а ми платили їм за це щирою повагою. Піти в гості до Стрийка, Тети, Вуйка — було для нас справжнім святом. Важливо, що в час гостини діти були її повноправним учасниками, мимоволі слухали застільні розмови, пісні і непомітно вбиравали в свої душі те, що пізніше визначало їхній світогляд. Та найважливіше з того, що ми перейняли від батьків і родичів — це любов до рідного, хоч і втраченого краю. Не було родинної зустрічі, де б не згадували рідну Долину, Сянік, Сян, Ославу... Коли через багато років після виселення стало можливим відвідати рідні сторони, не

всі наважилися на цей крок, щоб не пережити ще раз розлуку з казкою дитинства та юності.

На поданій на наступних сторінках генеалогічній схемі роду прийнято такі умовні позначення:

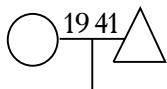
— особа чоловічої статі;

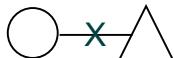
— особа жіночої статі;

— виділення поточним прямої спадковості за чоловічою лінією;

— одруження та його дата;

— розлучення;

— народження близнюків;

~1930

— ймовірна дата;

?

— інформація відсутня;

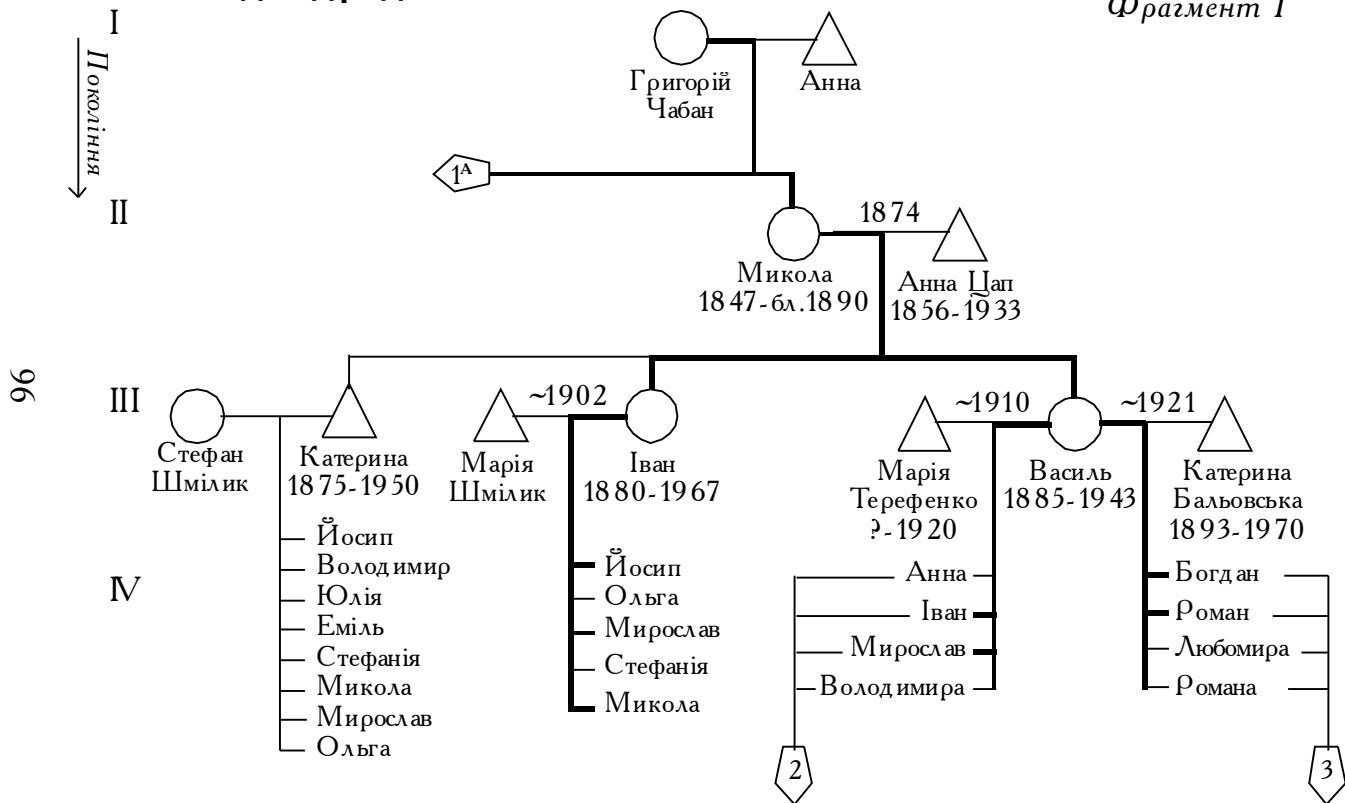
— перехід на фрагмент,

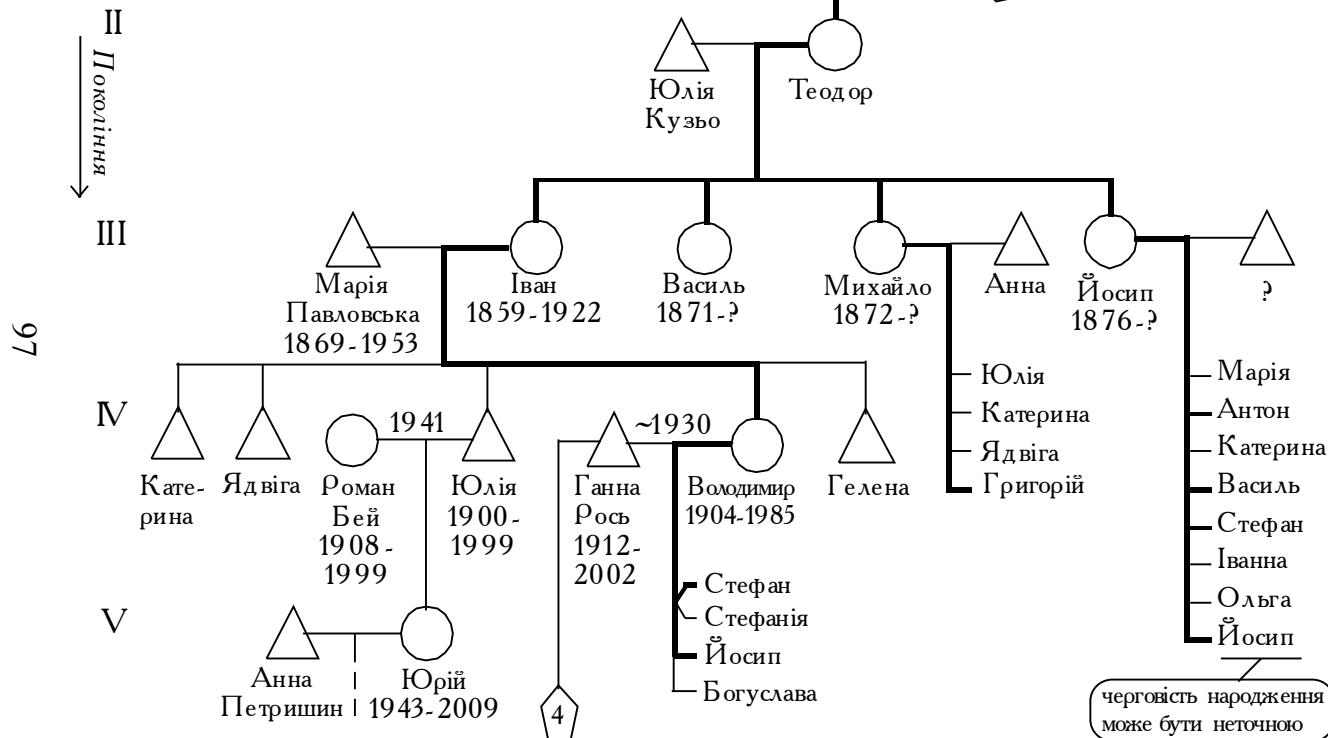
— перехід з фрагмента, де “Φ” означає фрагмент, на який, або з якого здійснюється перехід.

Родовід родини Чабанів

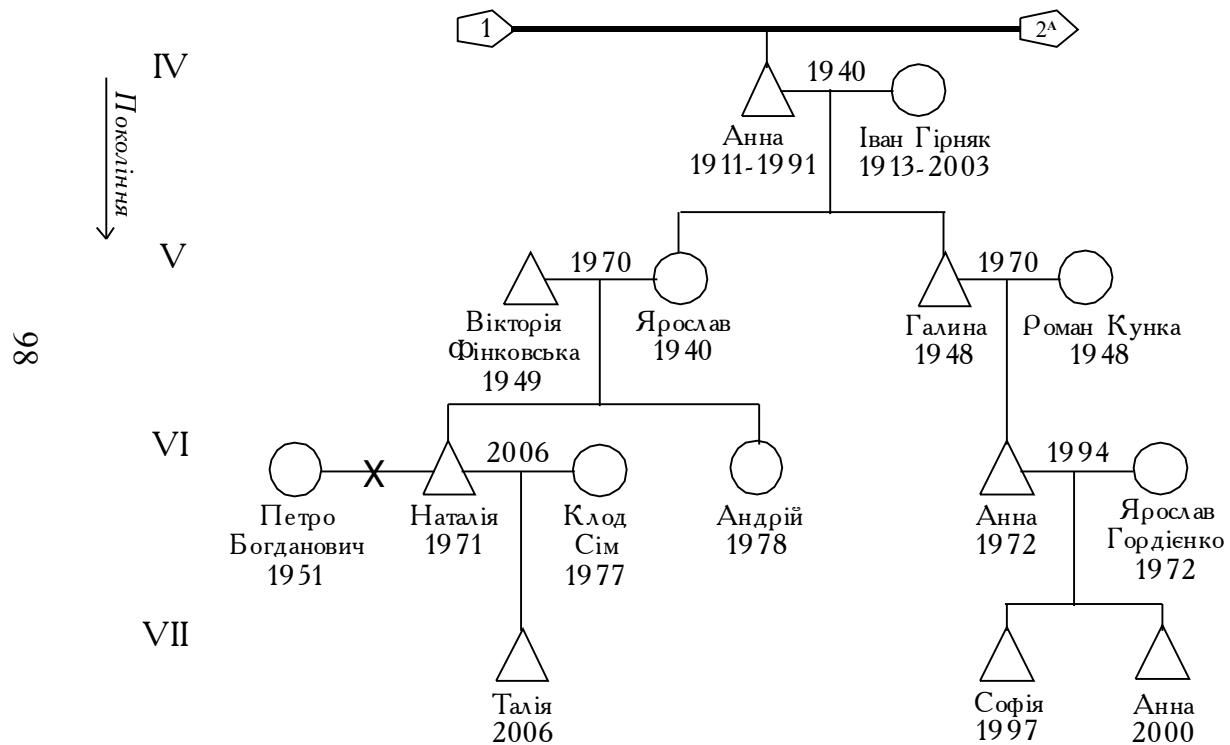
Фрагмент 1

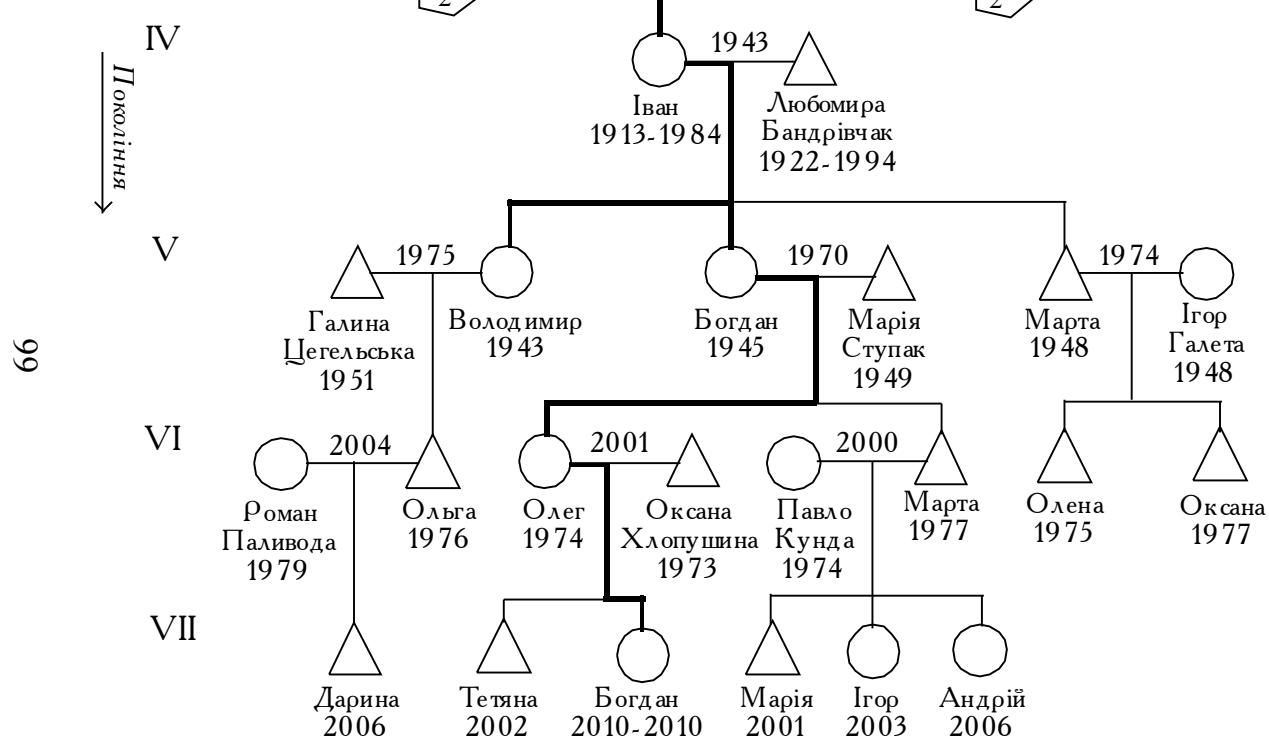
Фрагмент 1^A

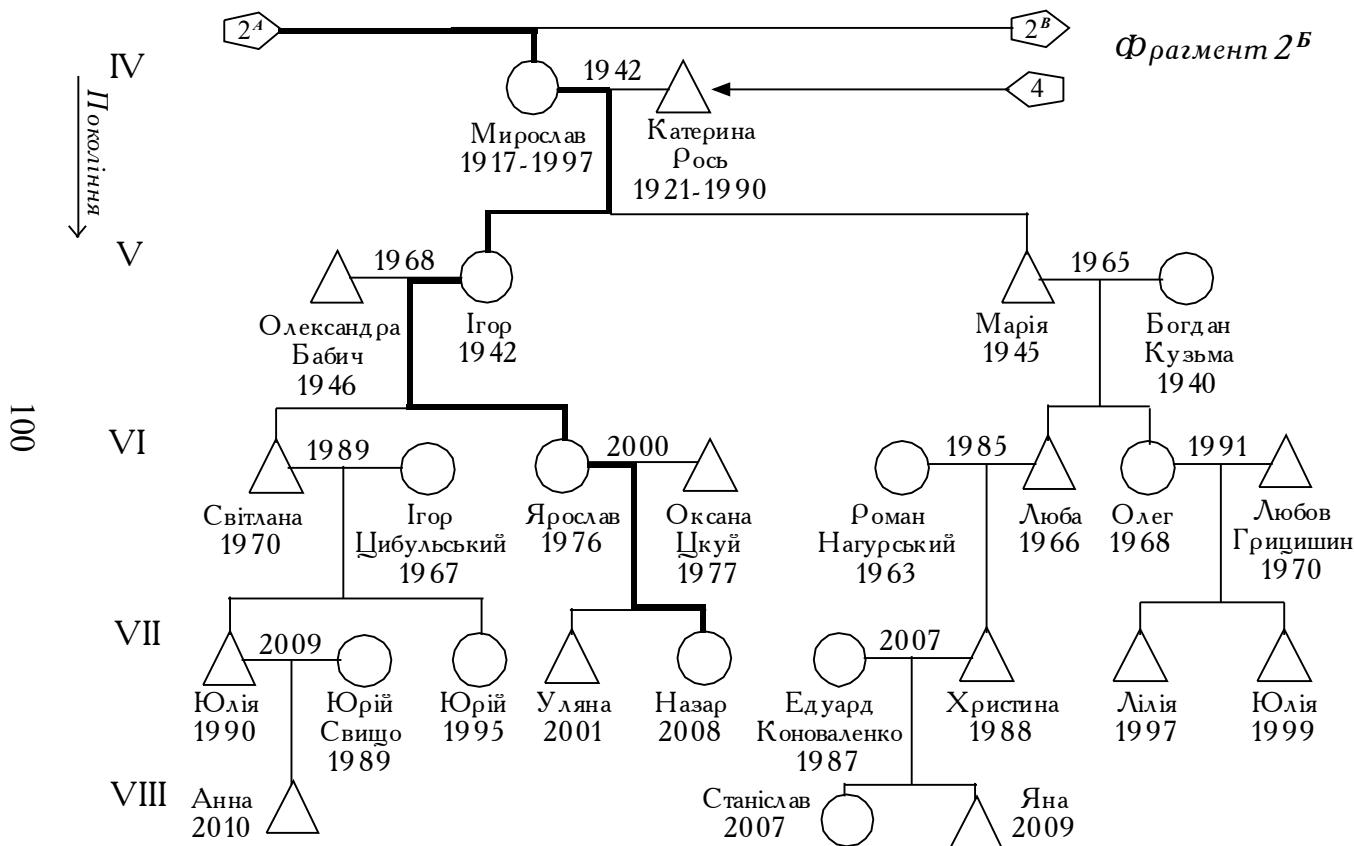

Фрагмент 2

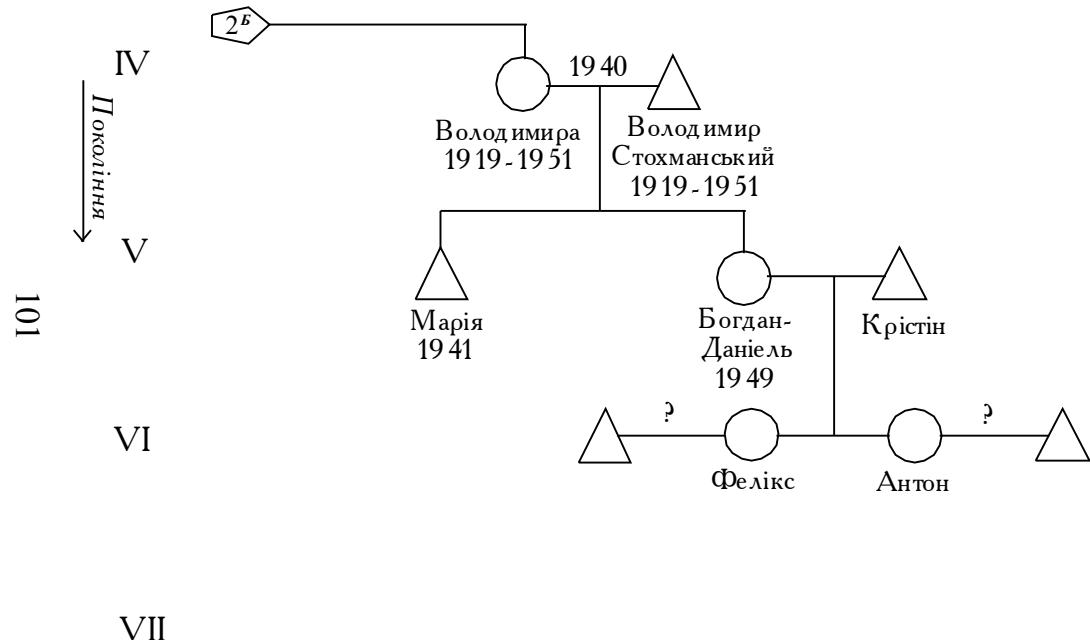

Фрагмент 2^A

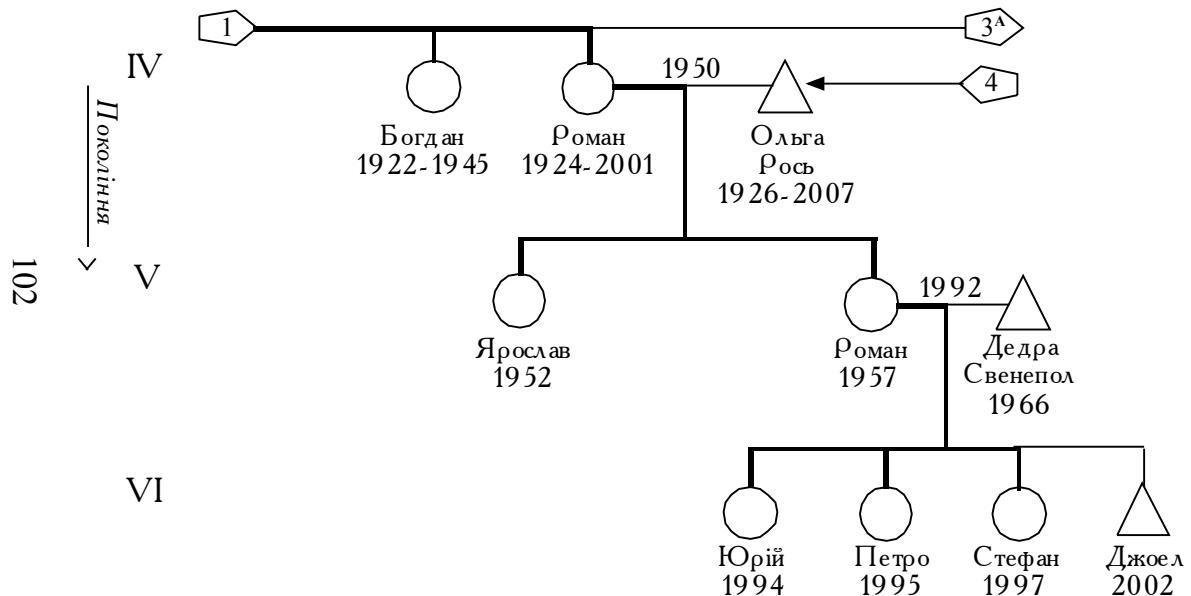

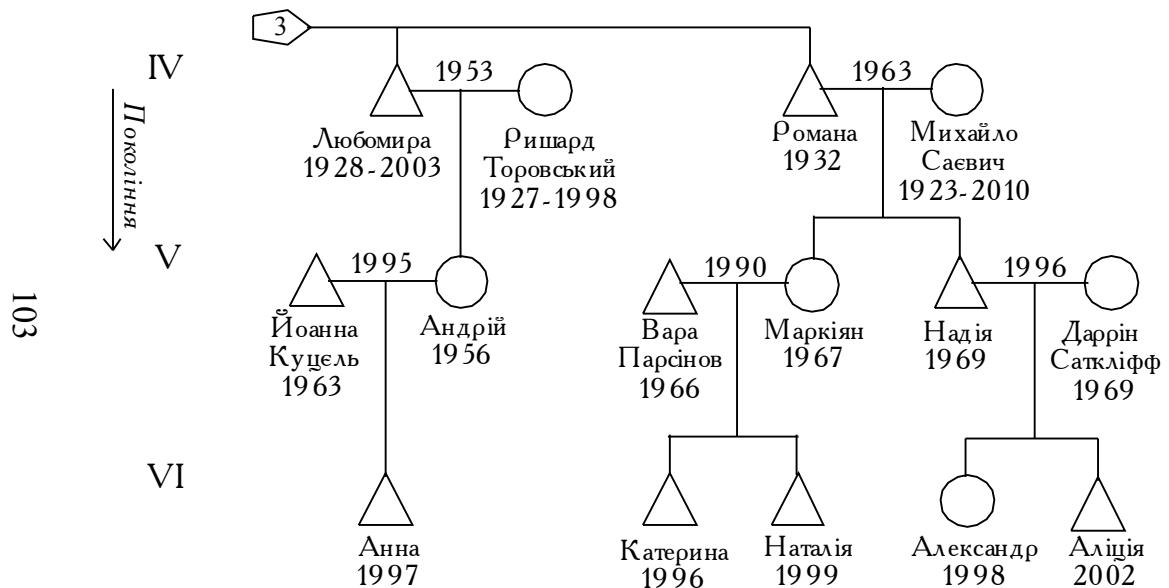
Фрагмент 2^В

Фрагмент 3

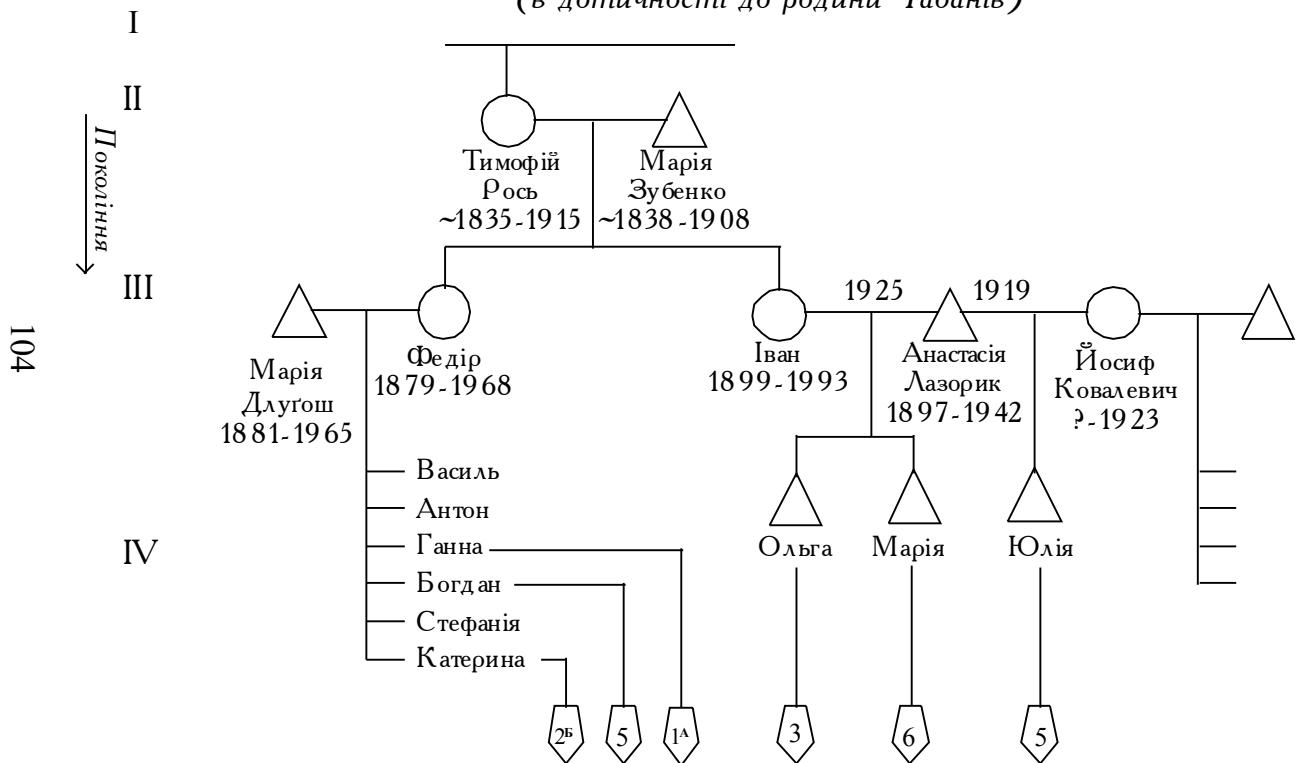

Фрагмент З^А

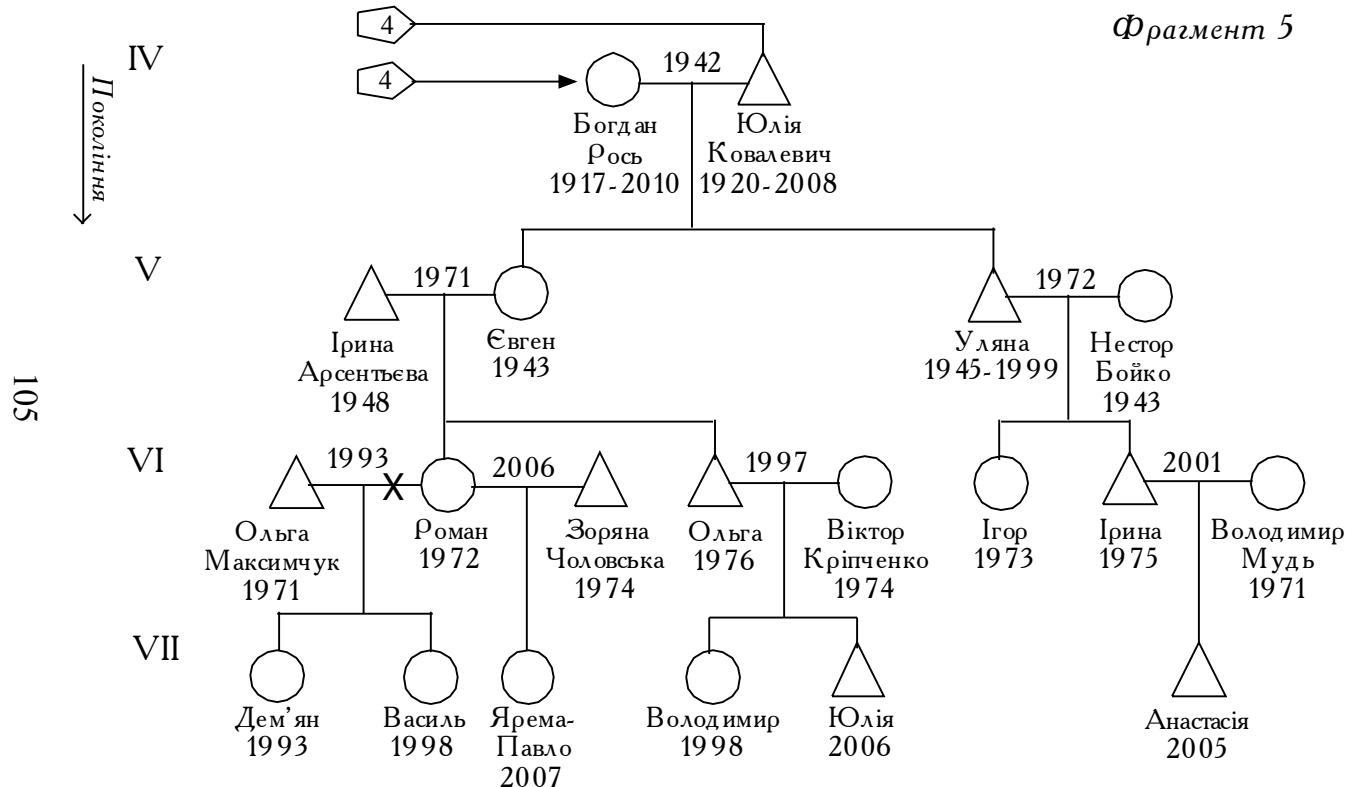

Стислий родовід родини Росів
 (в дотичності до родини Чабанів)

Фрагмент 4

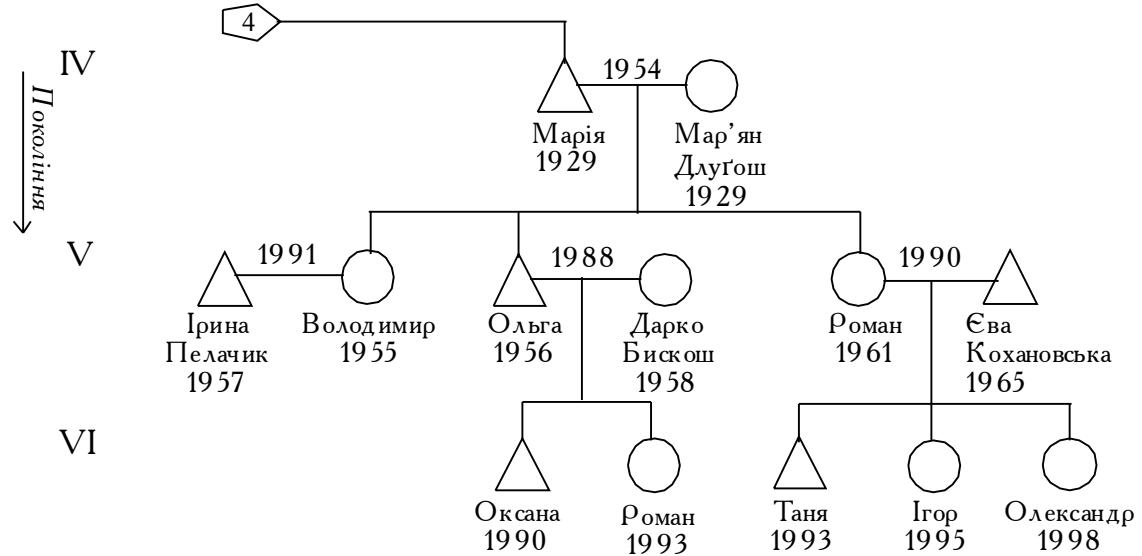

Фрагмент 5

Фрагмент 6

106

Служив у австрійському війську. Був найкращим стрільцем у своїй частині, завдяки чому отримав чин підстаршини і став інструктором зі стрільби.

У міжвоєнний період працював на Польській залізниці провідником, потім бригадиром пасажирських поїздів. За бездоганну роботу був нагороджений відомчою бронзовою медаллю (*Додаток 6*).

Його перша дружина, народивши четверо дітей, передчасно померла. У другому шлюбі мав ще стільки ж дітей.

Василь Чабан та його дружини:

Марія — перша дружина
(з дому Терефенко)

Катерина — друга дружина
(з дому Бальовська)

**Анна, найстарша дочка
Василя Чабана**

Почала навчання в школі в Долині, закінчила семирічну школу ім. Королеви Ядвіги в Сяноку, а опісля там же Жіночу Учительську Семінарію. Чудово грава на скрипці.

Шкільна адміністрація не «знайшла» для неї вчительської посади. Давала приватні уроки, працювала в дитячих садочках.

Після депортациі працювала вчителькою середньої школи у Бориславі.

**Анна з групою дігей та їх батьками
(їмовірно в с. Мокре – кінець 30-х років)**

Іван

Закінчив чоловічу гімназію у Сяноку. Вищу освіту здобув у люблінському Педагогікумі. У мовою отримання вчительської посади був перенос метрики з церкви до костела, на що він не погодився. Лише в роки німецької окупації став працювати зафахом. Був директором господарчої школи в Долині, де навчалися діти з навколишніх сіл. Рazом з ним у школі працювали сестра Анна та дружина Любомира.

Після депортациі обставини змусили його працювати на робігничих посадах.

Вчительське посвідчення Івана Чабана

Мирослав

Перед війною служив у польському війську, був пе ршокласним шофером. Після депортациі працював у залізничному депо, а потім на авіаремонтному підприємстві у Львові разом з братом Іваном.

Мирослав з дружиною
Катериною, сином Ігорем та
дочкою Марусею, 1953 рік

Дідусь чотирьох онуків,
початок 90-х

Володимира,
наймолодша дочка Василя Чабана
від першого шлюбу

Володимира з маленькою
Марусею, 1942 рік

Маруся і Богдан-Даніель, серпень 1960

Марія Стохманська

Богдан-Іриней (Фрусько),
старший син від другого шлюбу

Фотографія з шкільного
посвідчення, бл. 1934 року

Фрагмент групової фотографії
випускників Самбірської вчи-
тельської семінарії, липень
1942 рік. Крайній справа стойть
Богдан, крайня зліва — Любо-
мира Бандрівчак, майбутня
дружина Івана.

У 1942 році закінчив вчитель-
ський семінар у Самборі. Після
відступу німців був мобілізований у
листопаді 1944 року до Червоної
Армії, а вже у березні 1945-го
загинув у Сілезії.

З племінниками Ярославом
Гріняком та Ігорем Чабаном
блія хати Івана Роя, 1944 рік

Роман

В часі перебування
у Кузні Раїбозькій,
1948 рік

Літній день 1962 року. В садочку
біля малини у брата Мирослава на
Лапаївці біля Львова.

У сім сімейством
на відпочинку
в*Honey Harbor*,
на озері Гурон,
1973 рік

Сини
Роман і Ярослав

Любомира

Березень 1943 року

Студентки вчительської семінарії.
Перша справа — Любомира Чабан,
поруч — її краща подруга Ольга Рось

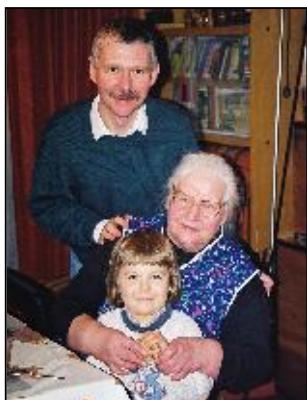
Вчилася в загальноосвітньому ліцеї. По його закінченні працювала в адміністрації *Przedsiębiorstwa Robót Kolejowych* в Загір'ї, де і познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком Ришардом Торовським, економістом за фахом. Після одруження перейшли до Кракова.

Вміла створити в домі теплу родинну атмосферу, яку доповнювали веселі мелодії губної гармоніки Ришарда.

Дуже любила танцювати і розв'язувати кросворди.

Шлюбне foto
Любомирі та Ришарда Торовських

З сином Андрієм та внучкою Анею

Романа, наймолодша дочка
Василя та Катерини Чабанів

Здобула педагогічну освіту.
Працювалавчителькою української
мови у Польщі. У 1957 році була
службово на курсах підвищення
кваліфікації у Києві. Відвідала
Канів, а також рідних у Львові.

У кінці 50-х вийшла заміж за
громадянина Канади Михайла
Саєвича. З тих пір проживає в
Торонто.

Над рідним Сяном — Підгучок

На урочистостях градуації
сина Маркіяна

Романа, або, як її звично
кликали — Ромка.
Кінець 40-х.

8 червня 1996 року,
день весілля дочки Надії

Іван Рось з дружиною Анастасією та дочками Ольгою і Марією, бл. 1932 року

Іван Рось народився в с. Загоринь. З 16 років працював на залізниці. У службовій кар'єрі піднявся до посади бригадира поїзда. Був свідомим українцем і у тому ж дусі виховував своїх дітей.

Його дружина Анастасія, з дому Лазорик, вдова по Йосифові Ковалевичу, походила з недалекого села Прусік, вела дім, була доброю господинею. Передчасно померла у віці 45 років.

Перше Святе Причастя
десятирічна Ольга прийняла в
церкві Михайлів Загорії

Сестри Марія та Ольга
в народних строях

Ольга — студентка вчительської семінарії у Криниці.
На звороті фотографії напис: “На довгу мілу згадку вірний Товариш^и
Любі від Олі Р. Криниця, 10.IV.1943” (Люба — Любомира Чабан)

Підлітки люблять ризикувати — переважно хлопці. Дівчата ж, як правило, більш опановані і стараються уникати небезпек. Кажуть, що у них на генетичному рівні закладено сильний інстинкт самозбереження. Та з кожного правила є винятки. Таким винятком, очевидно, є дівчина, яка стоїть на рейці (фото зліва). Позаду на незначній відстані в її сторону рухається вантажний поїзд. До того ж, подія відбувається десь у 1940-41 роках, коли колії охороняли німецькі військові, які мали наказ стріляти без попередження у кожного, хто може загрожувати безпеці руху. За цим потягом з пагорба уважно спостерігає німецький солдат.

Відчайдуха на рейках — Ольга Рось. Пізніше ця риса характеру допомагала їй рішуче діяти у складних та небезпечних ситуаціях.

Після еміграції родини до Канади був активним учасником українських молодіжних інституцій Торонто.

Вищі студії розпочав в Торонтському університеті де отримав ступінь бакалавра біології. Ступінь магістра отримав в Саскачеванському університеті. Навчався в докторантурі університету Меріленду в Балтиморі, там же захистив дисертацію з анатомії (Ph.D.)

У 1986 р. почав студіювати медицину в університеті Св.Георгія на Гренаді, а з 1988 р. продовжив навчання у *Albany Medical College, N.Y., США*, де отримав диплом лікаря.

Багато подорожує. Важливе місце серед його зацікавлень займає церква.

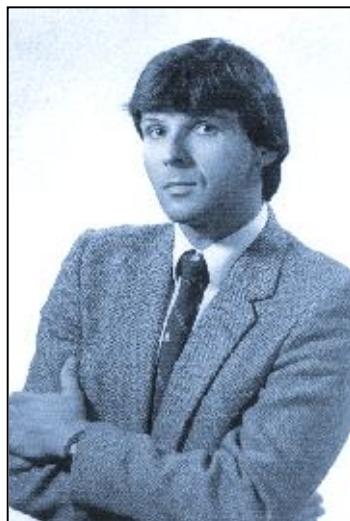
Ярослав, старший син Ольги та Романа Чабанів

**В день Першого
Святого Причастя**

23 травня 1991 року, з мамою в день закінчення медичних студій в *Albany Medical College, N.Y.*

**Лікар, доктор анатомії
Ярослав Чабан**

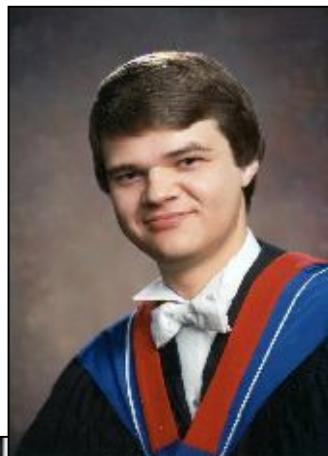
Роман, молодший син

Був дуже здібним і амбітним учнем у школі. В молоді роки захоплювався грою в шахи, ази якої почерпнув від батька. Здобував перемоги у серйозних змаганнях, отримав кваліфікацію майстра спорту.

Студіював медицину в університеті Торонто. Є визнаним спеціалістом у галузі отоларингології.

Одружений, має трьох синів і доночку.

9 червня 1983 року, Роман відмінно закінчив медичні студії

Роман з мамою та синами (справа наліво) Юрієм, Петрусем та Степанчиком на дні народження Петrusя, 1998 рік

Всі дуже раділи, коли народилася Джоел.
Особливо тішилася бабуся Оля, що, нарешті,
має і внучку.

Роман та Ольгабули в центрі родинних стосунків, завжди знахиали час відвідати рідних і друзів, або ж гостити їх у своєму домі.

Тісні стосунки склалися у Чабанів з родиною Бей в Брентфорд, Онтаріо. На терасі свого дому Ольга (справа) з гостями: Юлія Бей (з дому Чабан, троюрідна сестра Романа), сестра Марія, отець-диякон Роман Бей.

В гостях у Романа і Ольги:
Іван Рось —
батько Ольги,
Марія Норяк,
Катерина Селеман

З Марусею Стохманською в домії названих батьків Лабовків у Монреалі

Чабани приймали активну участь у житті української громади Торонто.

На демонстрації за вільну Україну в Оттаві, 1978 рік

З внуком Юрієм на святі Державності на оселі Ків в Оуквілл, 1997 рік

Грудень 2004 року, бля українського консульства в Торонто під час Помаранчевої революції, справа на ліво: Ольга Чабан, Іван Терефенко, Галина Ковалевич

Після смерті чоловіка Ольга разом з сином Ярославом багато подорожувала, і найчастіше — рідним краєм. Кожного разу раділа, коли бачила вцілі у церковцю, а коли натрапляли на руїни лемківських храмів — її огортає смуток.

У лемківському музеї в Зиндронові з його творцем танезмінним директором Теодором Гочем, 2006 рік

Серед руїн церкви у Королику Волоському
(див. стор. 86)

У старовинній церкві в селі Вільхівець,
що біля словацького кордону

Ольга Чабан на Лемківській ватрі у Ждині, де зустріла товариша по навчанню Криниці Степана Кіщака, відомого лемківського різьбяра.
У 2004 році на час ватри припало церковне свято Ольги.

Хористи “Лемковини” вішановують іменинницю — зліва від неї Степан Кіщак, справа — його дружина п. Тереза, хористка, авторка книжечки “Лемківські страви”

Любила Ольга екстрімні для її віку поїздки разом з сином на мотонартах безмежними просторами канадської півночі. 2006 рік, біля Чарлтона, Онтаріо.

Марія Длугош (3), сестра Ольги Чабан, з батьком Іваном Росем (1), чоловіком Мар'яном (5) і дітьми: Володимиром (4), Ольгою (6), Романом (2).

Фото бл. 1970 року.

Марія здобула фах кравчині, який у важкі повоєнні роки допомагав одягати сім'ю, приносив вагомий вклад до сімейного бюджету.

Мар'ян Длугош — корінний долинець. Працював машиністом депо у Загір'ї, багато років водив поїзди складними гірськими дорогами.

Іх діти здобули освіту: Володимир — технік-механік,

Роман — будівельний технік, Ольга закінчила вищу господарчу школу за фахом “рибоводство”, а також має вищу педагогічну освіту.

Запідтримки сестри Ольги, спочатку діти, а пізніше вся сім'я Марії переїхали до Канади. Сини успішно ведуть свій фаховий приватний бізнес.

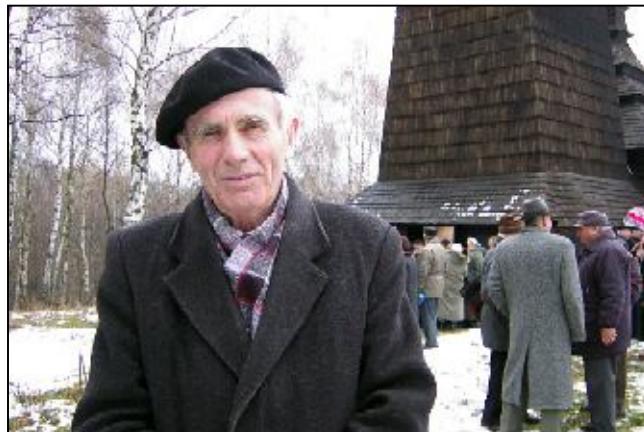

Юля (зведена сестра Ольги) і її чоловік Богдан Рось з сином Євгеном, невісткою Іриною та внуками Романом і Олеєю.

Фото 1976 рік.

Родина Росів, пілка Федора. У Федора та Марії Росів було 12 дітей. Шестеро з них померло у ранньому віці. Більша частина родини була депортована і осіла в околицях Львова. На фото: Федір (3) та Марія (4) Росі; найстарший син Василь (5), його дружина Катерина (2) з Литвинів, син Ярослав (8) та донька Ганна (14); син Богдан (12) з дружиною Юлею (11) та дітьми Євгеном (13) і Уляною (6); донька Катерина (9) з чоловіком Мирославом Чабаном (10) та дітьми Ігорем (7) і Марусею (1).

Фото 1952 рік.

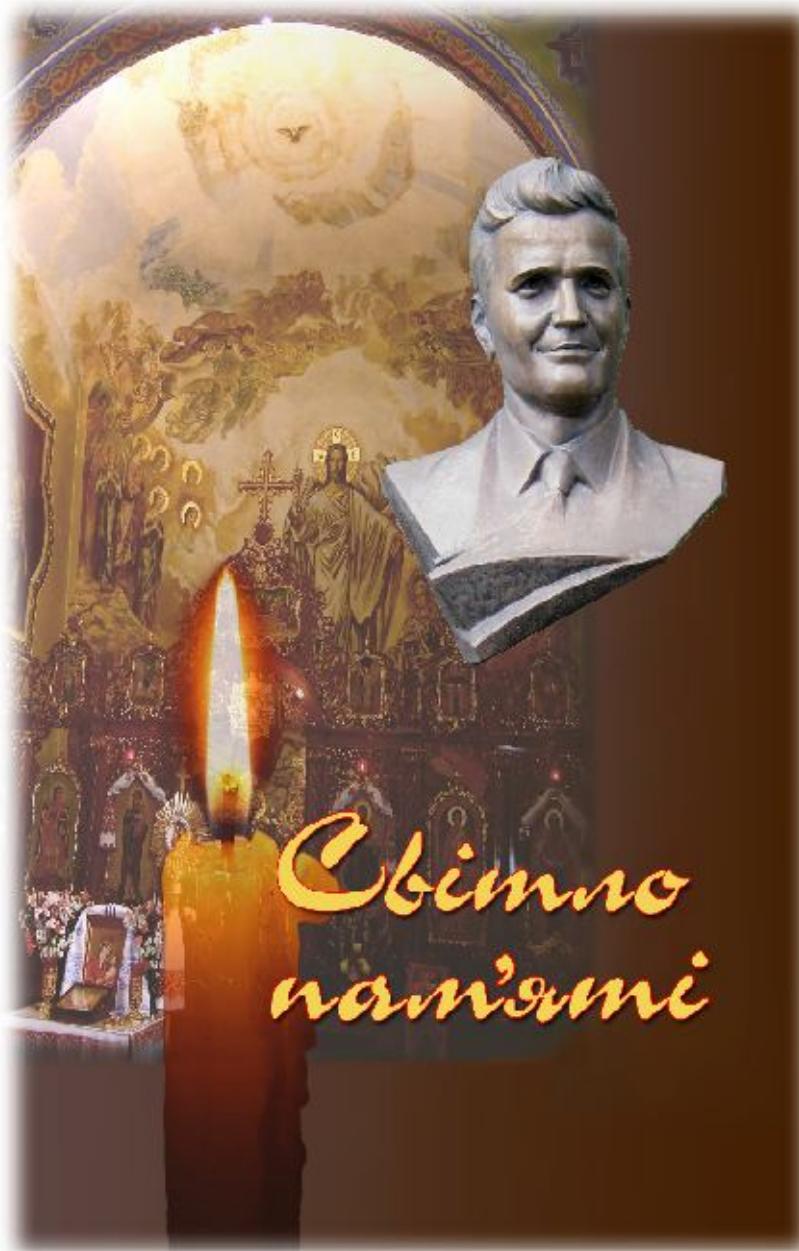
Орест Чабан, на сьогодні найстарший з долинського роду Чабанів (нар.02.03.1931 р. в Долині). Відомий в Україні вчений у галузі енергетики, доктор, професор Львівської Політехніки. Активний громадський діяч — у 1990-94 роках був головою львівського товариства “Лемківщина”. Докладну інформацію про наукову та громадську діяльність Ореста Чабана, опубліковану до його 75-річчя, можна прочитати у Лемківському календарі за 2006 рік.

Назар — наймолодший Чабан, праправнук Василя Чабана.

На фотографії йому один рік (нар. 22.12.2008).

Здобутки, звання та нагороди у нього ще попереуду.

Світло
нашої мі

Життям натомлений
мій прах
Тут, на чужині,
спочиває;
Душа ж, мов з клітки
визволений птах,
У рідній стороні літає.

Автор

На звороті:

Фрагмент інтер'єру храму Св. Покрови у Торонто — фотографія Андрія Цегельського, зроблена цілево для оформлення сторінки

Оуквілл — невелике містечко, яких немало поблизу Торонто. У вільному перекладі його назва може звучати як “Діброва”. Справді, щось українське тайтсья у цій назві. Безумовно, це випадковість, але чомусь саме тут українська громада Торонто вибрала місце для кладовища, відомого як кладовище Св. Володимира.

Схилімо голови перед пам'яттю наших земляків, які знайшли тут свій останній притулок. Це кладовище можна вважати часткою пантеону української слави у далекій не своїй землі, де спочивають патріоти, які торували шлях до Незалежності України — хто із зброєю в руках, хто непримиреним словом до її поневолювачів, хто невтомною працею во славу Батьківщини. Своєрідним центром кладовища є меморіал українських повстанців з величним, по-військовому строгим обеліском, навколо якого вишикувались могили герой.

Погідного суботнього дня 28 липня 2001 року цвинтарна земля прийняла прах Романа Теофіла Чабана. Скромний дерев'яний хрест позначив місце його вічного спочинку. Через чотири роки на могилі стараннями родини постав пам'ятник, спроектований і виготовлений в Україні. Його автор — член спілки скульпторів України, викладач Львівського коледжу декоративного і ужиткового мистецтва ім. Івана Труша пан Ярослав Троцько. До творення окремих композиційних елементів пам'ятника долучився і автор цієї книжки.

Перед митцем стояло завдання створити оригінальний проект, який включав би не лише скульптурний портрет Покійного, але засобами пластики відтворював би окремі важливі моменти його життя та професійної діяльності, ніс відповідну символіку. Наскільки це завдання вдалося зреалізувати — судити тим, хто приходитиме до могили, щоб вклонитися праху Романа та вшанувати його світлу пам'ять.

Вибраний для стели та підошви пам'ятника камінь своїм забарвленням нагадує дивовижно обрамлені гірськими пасмами зелені горизонти навколо родинного села Романа, розлогу, вкриту буйними травами долину Сяну. Це символ краю, де він народився й виріс, і завжди беріг у своєму серці. За життя рідна земля додавала Романові сил у боротьбі за власну честь і гідність. Так і тут — гранітний постамент, мов стовбур могутнього родового дерева, проростає з “землі”-підошви, стела-“гори” наче мати дитину, прикриває погруддя від злих вітрів.

Лінія верхнього контуру стели — лінія творчого злету Романа. Її хід не перериває зсув плит стели. В геології тектонічні зсуви є наслідками катаклізмів, які вибухають в надрах Землі і проявляються на поверхні руйнівними землетрусами. Катаклізм в житті Романа водночас знищив усе здобуте, але він знайшов сили продовжити професійне та суспільне життя на іншому континенті... Дві плити стели — два континенти його біографії.

Далеко не завжди доля сприяє нашим здобуткам. Частіше доводиться діяти і досягати мети наперекір її. Саме про це говорить лінія лучення погруддя з постаментом. Вона контрастує з верхньою лінією стели і ніби говорить, що успіх є результатом наполегливої праці та постійного долання перешкод.

А тепер вглянемося в саме погруддя. На обличчі Романа ледь помітна посмішка — він задоволений тим, що зумів зробити у відведеній йому час. Впевнений, спрямований вперед погляд, бо ж нема причини відводити його в сторону — зерна неправди за собою він не залишив. Енергійний “розчерк” основи погруддя підкреслює активність його особистості — Чоловіка, Батька, Людини, Творця, Патріота.

Зліва на стелі строгий короткораменний хрест із скошеним нижнім кінцем. Перш за все, це елемент християнської атрибутики, але вглянеться пильніше! Чи не нагадує він меча³? Саме так, Віра

— потужна зброя людської душі, яка стала в обороні Гідності і Правди. З Вірою в серці прожив Роман усе своє життя. Вона допомагала йому долати зло, яке зустрічалося на життєвому шляху.

Впродовж віків мистецтво творення пам'ятників виробило певну систему алегорій та символів. Один з них — драперія, пластичний образ затійно уформованої тканини — алегорія розставання душі і тіла. Душа переходить у інший, недосяжний нашому розуму вимір, полищаючи все матеріальне, що було набутком людини у її земному житті.

Та людина може залишити по собі не тільки матеріальні цінності, які також тлінні. Куди важливіше прокласти інтелектуальний та духовний слід. Тому драперія — лише фон для відображення цієї спадщини Романа Чабана. Покладений на ней аркуш з кресленням вказує, що він творив в галузі механіки. За цим аркушем таяться десятки, сотні, чи може, й тисячі близьких ідей, сміливих інженерних рішень, втілених в машинах та механізмах, над створенням яких він працював. Креслення на аркуші незавершене — на жаль, доля не дала йому можливості розкрити весь потенціал свого таланту, сягнути вершин, які він був здатен підкорити.

Дві закладені одна в другу книжки з написами А-Я та А-З на обкладинках, які лежать поверх креслення — технічні словники. Пригадаймо, Роман добре володів кількома мовами і в скрутний час працював перекладачем, коректором науково-технічних видань.

У всіх життєвих перипетіях надійною опорою для Романа була дружина Ольга, якій судилося передчасно провести свого чоловіка в останню земну дорогу. Вона тоді забажала, коли прийде час і їй ступити у вічність, щоби її прах спочив поруч з прахом чоловіка. Жаль, дуже жаль, але нині на пам'ятнику бачимо і її ім'я. Від будь-яких інших елементів на своє вішанування вона свого часу категорично відмовилась. Що ж, Любов і Вірність слави не потребують.

Нижче імен Романа і Ольги на граніті викарбувано:

*Ви так любили той чарівний край
Де сріблолентий Сян Ославу зустрічає
Їх бистрих хвиль неспинний водограй
Здалека вічну колискову Вам співає*

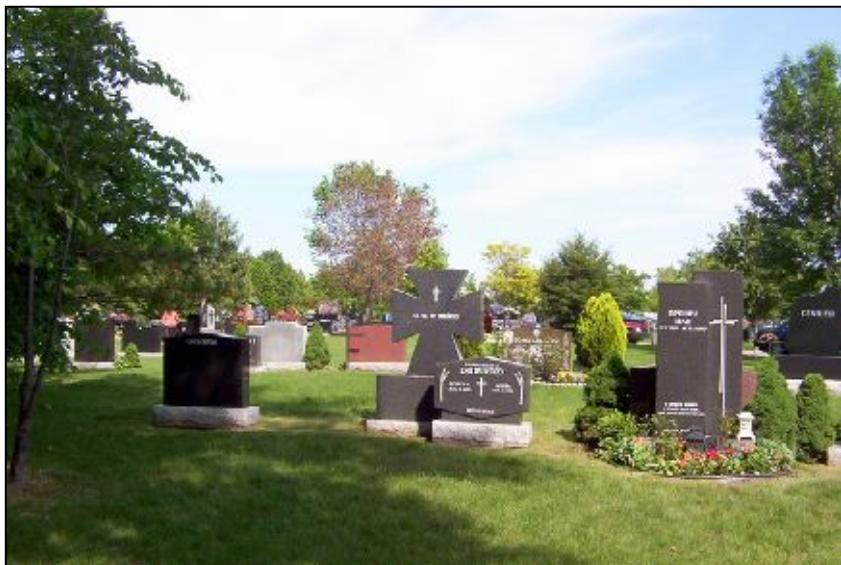
На плиту з епітафією покладено дві відліті у бронзі троянди. Ці нев'янучі квіти — негаснуча пам'ять і вічність синів Батькам за те, що подарували їм життя, виховали, вивели в люди, передали у спадок неоцінений скарб — історію свого народу та прабатьківської землі.

У плиту підошви вмонтовано ліхтар — Оберіг Пам'яті. Його купол надійно захистить полум'я свічки від посягань вітру. Ніщо не зможе затерти світлу пам'ять про Людей, які залишили по собі добрий слід на Землі.

Слова ж епітафії хай будуть символом того, що Рідна Земля пам'ятає своїх дітей, розвіяних жорстокими віграми історії по далеких світах. Пам'ятає і тужить за ними — за живими і за тими, що вже відійшли у вічність...

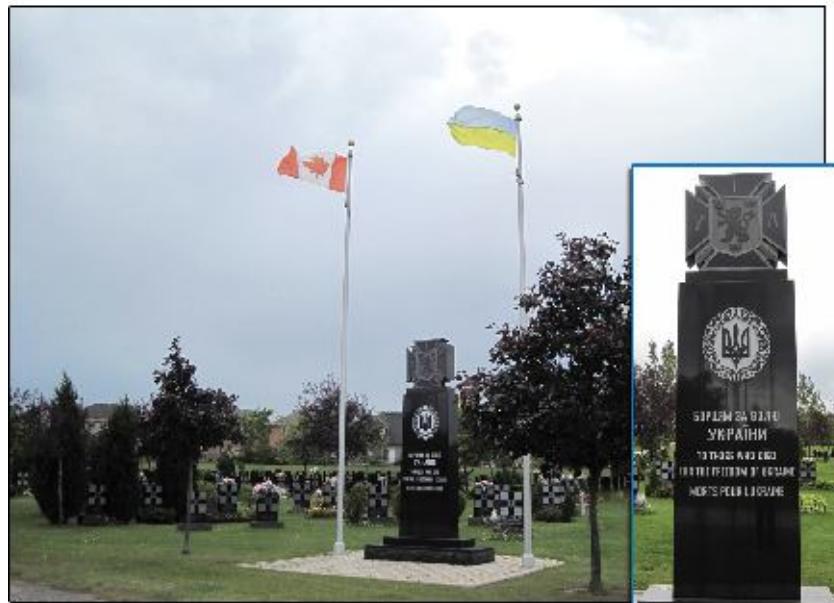
Карта-схема південно-західного регіону Торонто.
В 20-ти км від Міссісагі біля містечка Оуквілл знаходитьться
українське кладовище Св. Володимира. (І)

Загальний вид кладовища Св. Володимира

“Здобудеш Українську державу або згинеш в боротьбі за неї” —
меморіал воїнів УПА

Меморіал воїнів 1-ї Української дивізії

Останнє щлування – Роман Чабан (молодший)
прощається з Батьком

Траурний кортеж

Через кілька хвилин канадська земля прийме на вічний спочинок прах Романа Чабана. Біля саркофага (зліва направо): син Роман, дружина Ольга, син Ярослав, Марія та Мар'ян Другоші, Юрій Бей з дружиною, Оля Бискош (Другош), Андрій Цегельський, внуки Романа Петро і Юрій, Роман Бискош.

Саркофаг з прахом Романа Чабана

Цвинтар, 11 листопада 2001 року. “Недавно мы вировняли могилу и
досипали черной земли на верх. Очевидно, бракует памятника...”

Скульптор Ярослав Троцько, автор пам'ятника Романові Чабану

Виготовлений у Львові пам'ятник у розібаному вигляді перевезено до Торонто і змонтовано на могилі Романа восени 2005 року

Серпень 2007 року. Після Служби Божої і панаходи по Ользі та Романові (справа наліво): Рось Євген, його син Роман, дружина Ірина та племінниця Ірина Мудь, Орест Чабан. Фотографував Володимир Чабан.

Вересень 2009 року, могила Романа і Ольги Чабанів.

Wraz z powrotem do województwa Lubelskiego
do Lwów szkoły i liceum lokalne szkoły
jedynie przygotowane

Dogarmka

Lwów 20 listopada 1911.

Pocztówka Gw.

W. Laskier

XII.45.	25771
XIV.45	30699
VI.45	32642
VII.45	34590
IX.45	34784
X.45	35597
XI.45	35884
XII.45.	36433

2967
2967 353
2967 412
18157 437

2967 437
2967 353
2967 412
18157 437

No

Перелік додатків:

1. Польська експансія на схід	143
2. Реєстрована книга Сяноцького гродського суду	144
3. Відомість обліку угідь та урожаю с. Долина	146
4. Документи про організацію школи в Долині	148
5. Шкільні свідоцтва Анни Чабан	152
6. Диплом Василя Чабана	156
7. План с. Долини та реєстр дворів	157
8. Спогади п. Мар'яна Другоша про Долину	160
9. До депортациї українців з їх етнічних земель у Польщі	164
10. До оцінки міжетнічних конфліктів	175
11. Лемківська ватра	178
12. Монументи пам'яті	179

Копії документів, наведених у додатках 2-4, відзняв у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові Ярослав Чабан

Додаток 1

Польські володіння станом на 1635 рік. Очевидні гігантські масштаби польської експансії на українські землі. Вказані на карті кордони Воєводства Руського свідчать, що Лемківщина є українською етнічною територією.

Карта запозичена з сучасних польських джерел:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/uk/4/40/Karta_Lemkivshchiny.jpg

Додаток 2

Реєстрова книга Сяноцького гродського суду за 1669 рік

Загальний вид книги

		Wola De Laco Tres p[er]f[orm]a anno 1573. A scelencia Annales q[ue]runtur de loco q[ue]runtur q[ue]runtur de locis q[ue]runtur p[er]f[orm]a anno 1573. A scelencia q[ue]runtur de locis q[ue]runtur p[er]f[orm]a anno 1573.
10		SZOWIĘ Doliczno d[omi]n[ic]a 1573. A scelencia Annales q[ue]runtur anno 1573. Deinde anno 1573. A scelencia q[ue]runtur et A scelencia anno 1573. Deinde anno 1573. A scelencia q[ue]runtur et A scelencia anno 1573.
11		SZOWIĘ Doliczno d[omi]n[ic]a 1573. A scelencia Annales q[ue]runtur anno 1573. Deinde anno 1573. A scelencia q[ue]runtur et A scelencia anno 1573.
12		Sokolowa Wola Sors Gnoi. Procuratio De loco Laco q[ue]runtur de loco q[ue]runtur de locis q[ue]runtur et A scelencia anno 1573. Deinde anno 1573. A scelencia q[ue]runtur et A scelencia anno 1573. Deinde anno 1573. A scelencia q[ue]runtur et A scelencia anno 1573.
13		Polina De Laco Tres cum nobis p[er]f[orm]a 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573.
14		Smulnik Sors Gnoi. Procuratio De Laco Tres p[er]f[orm]a Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573.
15		Zwiniaze Gorni De Laco Tres p[er]f[orm]a Deinde anno 1573. Deinde anno 1573. Deinde anno 1573.

Сторінка книги записів Сяноцького гродського суду за 1669 рік, на якій занотовано справу фігурантів з села Долина. Діловодство велося латинською мовою.

Ідентифікатор та місце знаходження книги:

Сяноцький гродський суд, м. Сянік, Сяноцької землі, Руського воєводства. *Judicium castrense Sanocense*. Sąd grodzki Sanocki // Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф.15. Спр. 314. 1669 р. Лат. мова.

Відомість обліку угідь та урожаю с. Долина

Додаток 3

Cale Znivo we r. Roku	<i>1791</i>	Korce
Srednia ilosc na 1 Morg	<i>4 - 60</i>	Korcey
Srednia ilosc na 1 Korce, wylsiew po 1 Korca na Morg rachujac		Korcey
Srednia ilosc na 1 Korce podlug nitejszego pra- wdziwego wylsieu po Korcy na Morg.		Kermer
		Ziarn
		Kermer
		Ziarn

Mathias de Kermerowez Plauf

Iwan Chaban
Mihail Dvolut
Samson Kovalewicz
Felikso Kovalewicz

Wie Arkufz ieden g Grodz. Polsc.

Нижче підпису урядника, який проводив облік, підпісалися представники сільської громади: Іван Чабан, Михайло Дволіт, Гриць Самсон, Фелько Ковалевич. Документ складено, ймовірно, 1785 року.

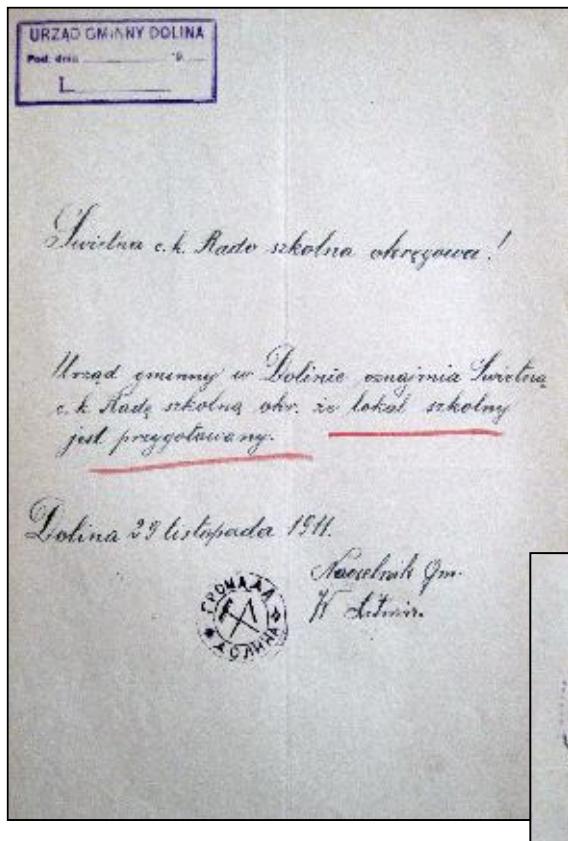
З переходом Галичини під юрисдикцію Астроїйської імперії тут були впроваджені всі державні бюрократичні атрибути і, упершу чергу, облік угідь і прибутків від них. Це було необхідно для визначення розмірів податків. Німецька педантичність тут працювала бездоганно.

Додаток 4

Документи про організацію школи в Долині

Крайова шкільна рада у Львові рішенням 3136 /II від 13 квітня 1911 року задовольнила прохання громади Долини про відкриття у селі однокласової школи. Витрати на облаштування приміщення та матеріальне забезпечення школи передбачалося покривати коштом громади та панського двору. Навчання повинно було розпочатися 1 вересня 1912 року. Наведені нижче документи висвітлюють завершальний етап справи:

1. Лист керівника громади про готовність приміщення школи

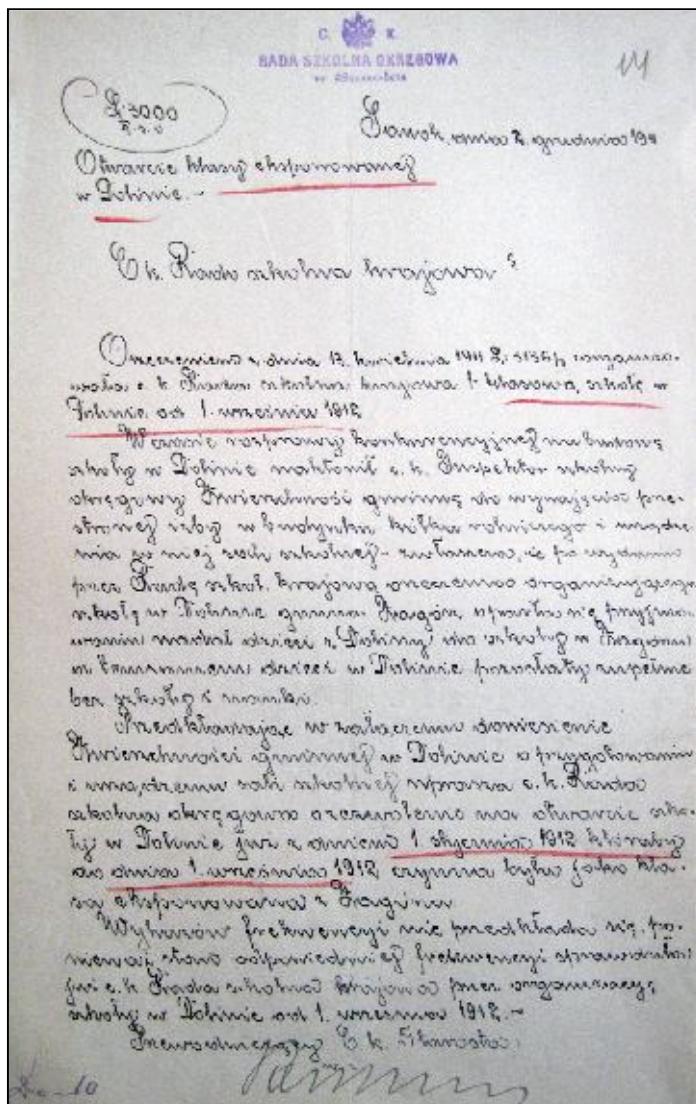

Документ скріплено
“мокрою” печаткою
долинської громади.

Лист підписав ке-
рівник громади (війт,
староста) В. Литвин

2. Лист Окружної шкільної ради до Крайової ради про стан готовності до відкриття школи, шкільний конфлікт з громадою Загір'я та просьба про дострокове відкриття школи

На наступній сторінці наведено переклад цього листа.

Ц.К.
окружна шкільна Рада в Сяноку

Реєстраційний N 3000

Сянік, дня 2 грудня 1911

Відкриття виділеного класу в Долині

Ц.к. крайова шкільна Рада

Рішенням з дня 13 квітня 1911, номер 3136/2, ц.к. крайова шкільна Рада організувала в Долині однокласову школу від 1 вересня 1912 року.

Під час конкурсу на будову школи в Долині ц.к. окружний шкільний інспектор перевірив керівництво громади винайняти просторе приміщення в будинку рільничого товариства і облаштувати у ньому шкільний клас — зокрема, з огляду на те, що після рішення крайової шкільної ради про організацію школи в Долині громада Загір'я не хоче надалі приймати дітей з Долини до школи в Загір'ї, і, тим самим, діти в Долині залишаються зовсім без школи і науки.

Враховуючи повідомлення керівництва громади в Долині про наявність та облаштування приміщення класу, ц.к. окружна шкільна Рада просить дозволу на відкриття школи в Долині вже з 1 січня 1912, яка до 1 вересня функціонувала би як виділений від Загір'я клас.

Відомості навантаження не подаємо, оскільки його належний стан вже підтвердила ц.к. крайова шкільна Рада організацією школи в Долині з 1 вересня 1912 року.

Ц.К. У повноважений   підпис

Примітка: Ц.К. — Ціарсько-королівська

3. Дозвіл Крайової шкільної ради на досркове відкриття школи в
Долині з 1 лютого 1912 року

Lwów, 13. grudnia 1911.

L. 13.490/II.

D O

c.k.Rada szkolnej okręgowej

"

S A M O K U .

Orzeczeniem z dnia 13 kwietnia 1911, l.3136, zorganizowana c.k.Rada szkolna krajowa jednoklasową szkołę ludową w Dolinie w tamtejszym okręgu szkolnym z dniem 1 września 1912..

Bielawy z dnia 2 grudnia 1911, l.3000, doniosła c.k.Rada szkolna okręgowa, że gmina Dolina zabezpieczyła już lokal na umieszczenie szkoły.

Wobec tego zmienić c.k.Radę szkolną krajową ustęp V, orzeczenie z dnia 13 kwietnia 1911, l.3136, i postanowić, że orzeczenie to obowiązuje od dnia 1 lutego 1912.

Przypis przesyaci na płacie nauczyciela zarządził Wydział krajowy.

O tem zawiadomić c.k.Radę szkolną okręgową, celu dalszego zarządzenia i dopilnowania, aby szkoła w Dolinie wszczęła życie z dniem 1 lutego 1912.

W następstwie:

Додаток 5

Шкільні свідоцтва Анни Чабан

1. Свідоцтво Анни Чабан за перший клас

Всегда ли можно достичь в жизни желаемого результата?

На первом эта поступит — начиная с 15.01.1999
применяющимся до перехода на единый бюджет 15.01.1999

Pueraria montana Lour. *var. lobata* (Lam.) *Wight* *Urticoides* *Wight*

四

VRAFA

1. ВІДВІДОВАННЯ ПОДПІСКОВОЇ ТЕРЕРІАЛІЇ ДО ІМІГРАНТІВ (ІЗ 10. РЕЧІВ).

60 — звуком (хлопком) та піднімав після цього руки.

Ось підсумок: може ли зробити $\geq 95\%$. Всім відмінно, але як у всіх учеників діє художній та писемний вираз?

Journal of Oral Rehabilitation 2003; 30: 13–19
© 2003 Blackwell Publishing Ltd

www.english-test.net

三

2. Die zentrale Tugend des heiligen Petrus (S. 26. Pers.)

На въвеждането на новия курс са, по този училищният ученически събор, обсъдени и утвърдени от студентите тематиката на занятията по математика и дадените в табл. 23, табл. 205 и табл. 24.

B **C** **D** **E** **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

Principles . . . . . *Principles* . . . . . *Principles* . . . . . *Principles* . . . . .

三九

ЧАСТЬ. На рисун. 9-90 показаны схемы, позволяющие измерять толщину пленок, полученных методом плавления, при помощи стеклянных мер.

Journal of the Texas Museum

Цей документ свідчить, що в часи перебування Галичини у складі Австро-Угорської імперії тут існувало українське шкільництво.

На лицьовій стороні документа стоїть власноручний підпис Василя Чабана

2. Свідоцтво Анни Чабан за другий клас

		Okres szkolny: <u>Janvier</u>
Szkoła podowa 1	Klasowa <u>miesiąca w Polinicie</u>	
Klasa — Stopień <u>II</u>	Rok nauki <u>2</u>	Latał klaszowego <u>1</u>
Zawiadomienie szkolne.		
<u>Chabau Anna</u> urodzona dnia 3 kwietnia 1911 w Polinie w Galicji religii <u>katolickiej</u> obrządku <u>prawosławnego</u> , rozpoczęły naukę szkolną w roku szk. 1917/18 do szkoły tutejszej od 1917		
Rok szkolny 1917/18 I. połowie: II. połowie: Zadania się: Chłopięcze Filozofia: Męskie w nauce religii: Męskie Mury w roczniku: Damskie Mury w pisowni: Damskie Mury w języku polskim: Damskie Mury w językach obcych: Występ w przesłuchanych przedmiotach dantowych: w historii w polszczyźnie z 1900 i 1901 godziny: w matematice z 1900 i 1901 godziny: w geografii: w rysunkach: w śpiewie: w robotach rzemiosł: Wykonanie w gimnastyce: W Języku niemieckim: (naukowym i literackim): Przedmiot zezwany dwoma planami: Listy opasczonych napraw: dla szkolnych: inspekcji: Podpis oca, matki lub opiekuna: Pisze: ...		
w Polinie dnia 10 lipca 1919 Nazwisko: imię: Dziedzictwo religii: Gospodarstwo domu: (Pieczęć) (Pieczęć)		
Lachowicz		

Dostarczony wynik postępu z końca roku poprzedniego.

Na podstawie powyższych postępów ... dnia ... na Parlamentu Stanów
 ustanowiono & do projektu o chwili III - maja 3. godz. 1. kwietnia
w Ateilnie dla Województwa 11. 19. ....
 Lachotina

UWAGA

1. Do wypełnienia w razie przejęcia utraconego zadania do innej wojsk. (§ 20. Regul.).

Był - dowódca jednostki bieżącej zadania w dniu ..... 19.

Należy rozwadzanie wprowadzić do końca § 20. Regulaminu z powodu przejęcia tego zadania (z nowej) do końca lutego w ..... 19.

W ..... dniu ..... 19. ....

Dowódca ..... Dowódca ..... dowódca ..... dowódca .....

2. Do wypolnienia w razie oznaczenia nowego zadania, § 20. Regul.

Na podstawie powyższych postępów ustanowiono dnia 1. kwietnia 1919 r. - według daty określonej na dniu zadania. W dniu kwietnia 11. kw. r. z dnia 5. maja 1918 r. (do końca 31. XII) jest on - obowiązany - do informacji na nim zasłużonych.

W ..... dniu ..... 19. ....

Dowódca ..... Dowódca ..... dowódca ..... dowódca .....

GRALAK GŁĘBY

numeruwo zad.	zadanie	okres	okres	okres
1. zadanie	zadanie	okres	okres	okres
2. zadanie	zadanie	okres	okres	okres
3. zadanie	zadanie	okres	okres	okres
4. zadanie	zadanie	okres	okres	okres
5. zadanie	zadanie	okres	okres	okres

UWAGA. W razie § 20. Regulaminu rozbitego lub odróżniającego nim w skrócie kolejne postępy, należy skorzystać z oznaczenia tego zadania.

Це шкільне свідоцтво видане роком пізніше. Зберігаючи форму попереднього документа, воно втратило важливе — українську мову. Так відроджена польська держава реалізовувала свої обіцянки Альянтам про надання автономії Галичині і Волині та забезпечення прав їх українського населення. Це початки українсько-польського протистояння 30-40-х років.

Бачимо, що маленька Ганнуся вчилася дуже добре, лише зручної праці мала задовільну оцінку. В чому причина? Виявляється, для праці на уроках та виконання домашніх завдань треба було купувати клапті тканин, нитки, картон, клей і тому подібне. Часи були важкі, воєнні, тож батьки не мали грошей, щоби купити все необхідне ...

Додаток 6

Диплом Василя Чабана

DYREKCJA OKRĘGOWA
KOLEI Państwowych
WE LWOVIE

Nr. 23059.

DYPLOM

NA PODSTAWIE USTAWY Z Dnia 8 STYCZNIA 1958 ROKU
(DZ. U. R. P. NR 3, POZ 11) NADAJE

P. Uzabano w i Murytem

zawodu konduktorski II. kl.

BRAZOWY MEDAL ZA DŁUGOLETNIA SŁUŻBY

Lwów, DATA ..... 21 listopada 1958.

Za Dyrektora Kolei Państwowych

Wojciech
Miecznik Biura Personalnego

Dokument Przyjęty do archiwum

За довголітнє працю на залізниці Василь Чабан був нагороджений медаллю

Додаток 7

План села Долина станом на 1944 рік

Реєстр дворів села Долина (станом на 1944 рік)

№ двору	Глава родини (прізвисько родини)	Примітки	Кількість осіб	№ двору	Глава родини (прізвисько родини)	Примітки	Кількість осіб
1	Литвин	син Григорій - столяр	9	18	Терефенко, Цап (Йоші)	столяр	4
2	Зубенко	рільник	9	19	Шурин (Ванцьо)	гандляр	1
3	Жраут	стара хата	2	20	ХАТА-ЧИГАЛЬНЯ	-	-
4	КОРЧМА (розібрана в 1943 р.)	розвстріляний 1940 р. в гетто	4	21	Дервінга	слюсар	5
5	Шмілик Володимир	машиніст	4	22	Шмілик Михайло (Дузьо)	машиніст	5
6	Чабан Юзик	машиніст	4	23	Шмілик Микола	рільник	6
7	Длугош Володимир	машиніст	7	24	Побережний (Теклюся)	швець	4
8	Длугош Стах	машиніст	5	25	Терефенко Дмитро (Куба)	стрілочник	8
9	Цап Стефан	столяр	3	26	Гиряк Іван	столяр	5
10	Малик Петро	столяр	5	27	Ковалевич Микола (Гандроньо)	рільник	4
11	Папуга	лісний рільник	3	28	Лянгєфельд	стрілочник	3
12	КАПЛИЧКА	стрілочник	6	29	Чабан Василь	нова хата	6
13	Рось Іван	машиніст	5	30	Чех	машиніст	4
14	Длугош Федір		2	31	Завуй	магазин	5
15	ПАНСЬКИЙ ДВІР	літня резиденція	2	32	Ковалевич Іван	кондуктор	2
	Малаховський			33	Йосиф Терефенко	рільник	6
16	Зубенко Миколай	рільник	4	34	Кузьо Василь	робітник	3
17	Лужанський	стрілочник	6	35	Длугош Стефан (Рудий)	рільник	4
				36	Ковалевич Василь (Яринчин)	робітник	3
				37	Головатий Григорій	робітник	4
				38	Свіжович Михайло	робітник	4

№ двору	Глава родини (прізвисько родини)	Примітки	Кількість осіб	№ двору	Глава родини (прізвисько родини)	Примітки	Кількість осіб
39	Копій Йосиф	слюсар	3	61	Ковалевич (Вулан)	рільник	6
40	Чабан Володимир	машиніст	6	62	Шурин Текля	рільник	7
41	Чабан Славко, Іван	стара хата	6	63	Дуфрат	стара хата	3
42	Длugoш Василь	рільник	4	64	Дуфрат	нова хата	—
43	Ковалевич Петро (Собака)	рільник	3	65	Ковалевич Марія	нова хата, столяр	3
44	Длugoш Йосиф	сoltис, столяр	2	66	Шурин Петро (Слісьо)	робітник	6
45	Чабан Микола	зварювальник	8	67	Шурин Павло	рільник	1
46	Вадяк Марія, Микола	рільник	3	68	Шмідук Владко, Розалія	столяр	4
47	Чабан Іван	нова хата	3	69	Гиряк Йосиф	рільник	4
48	Длugoш Антон (до Візира)	пенсіонер	5	70	ШКОЛА	—	—
49	Ковалевич Йосиф	рільник	5	71	Шмідук Еміль (Мілько)	рільник	6
50	Біль Микола	робітник	3	72	Шмідук Михайло (до Фука)	пенсіонер	7
51	Бедзик Йосиф	слюсар	6	73	Чишановський Володимир	робітник	3
52	Чабан Стефан (Штевко)	столяр	4	74	Ковалевич Іван (Метки)	рільник	4
53	Мазур Ганя	робітник	4	75	Терефенко Іван	рільник, хата	6
54	Длugoш Мирослав (Михалька)	рільник	6	76	Головатий Михайло	згорла	—
55	Длugoш Іван (Томко)	рільник	3	77	Романиха (Йош)	рільник	5
56	Малик Йосиф (до Крокіса)	робітник	4	78	ЦЕРКВА	робітник	3
57	Ковалевич Меланія (Мелена)	рільник	6	79	Терефенко Йосиф (Косячня)	—	—
58	Палащак Василь	сoltис, рільник	2	80	Калігинський	робітник	4
59	Палащак Петро	паламар	4			стрілочник	2
60	Ягніцак Катерина	рільник	6				

Додаток 8

Спогади п. Мар'яна Длugoша про Dolину

Перед Першою світовою війною село налічувало 48 господарств. Після війни їх кількість поступово зростала. Тут була церква — дочірня церкви Св. Михайла в Загір'ї, однокласова школа і читальня ім. Качковського. На той час старостою села був мій дід Михайло Длugoш. Односельці займалися рільництвом, годівлею худоби. Okрім цього, чоловік 20 працювало на залізниці та фабриках у Сяноку, щоби краще забезпечити родину.

Помігний вплив на сільське життя мала наявність тут панського двору Малаховських. Пан був власником понад 300 гектарів земельних угідь, в тому числі і лісу. Малаховські підтримували з селом поштіві стосунки. Коли пан справляв весілля дочки, то зробив у господарських будівлях прийняття для долинців. Нерідко селяни зверталися до пана за допомогою і, як правило, отримували її.

У селі жило 5 родин римо-католицького віросповідання. З їх числа один чоловік був лісником у Малаховських, а четверо працювали на залізниці. Було також дві жидівські родини Меллерів — батько і син. Батько мав корчму, а син — невелику крамницю і поле, яке обробляв сам.

З села брали рекрутів до австрійської армії, і двоє з них дослужилися до чину фельдфебеля (чотового). З вибухом війни у 1914 році в селі пройшла мобілізація. Працівники залізниці отримали звільнення від військової служби. Родини мобілізованих не отримували ніякої допомоги.

Із закінченням війни Dolина, як і вся Lemkivщина, опинилася у відродженні Польській державі. Вояки поверталися додому, і їх покликували до польського війська, але ніхто не хотів воювати за чужі інтереси.

Під Польщею доля українців була важкою. З господарки вижити було тяжко, отримати якусь роботу — майже неможливо, якщо ти не римо-католик. Від тих, хто мав працю, вимагали зміни віросповідання з греко-католицького на римо-католицьке. Десять осіб перенесли метрику з церкви до костела. Це була брутальна полонізація, але, щоб утримати родину, люди були змушені на це йти.

Долинська однокласова школа, тривалість навчання у якій складала б років, як і подібні школи по інших селах, не давала глибоких знань. У школі не вчили ні літератури, історії, географії, ні фізики чи хімії. Вивчення математики обмежувалося чотирма основними діями. Випускників таких шкіл не приймали навіть до науки ремесла. Лише діти з мішаних родин могли кінчати середню школу. Та люди розуміли вагу знань, і, незважаючи на дискримінаційні обставини, наше село стояло під оглядом освіти на доволі високому рівні. Молодь намагалася здобути фахову освіту. Девять осіб мали середню освіту, троє хлопців закінчили Торгівельну школу в Сяноці, деякі навчалися в учительських семінаріях. Кілька юнаків здобули вищу освіту: Зубенко Іван закінчив Гданську Політехніку і одержав диплом інженера, Чабан Іван вчився у Люблянському Педагогікумі і в часі війни був директором господарчої школи в Долині, Дlugош Мирослав вчився у Подебрадах в Чехії.

У війську українці могли бути лише рядовими. Освічених хлопців не рекрутували, трактуючи їх як націоналістичних ворогів Польщі.

З агресією гітлерівської Німеччини життя в Долині стало ще важчим. На господарства наклали контингент, який доводив людей до голодуючого життя. Про його невиконання не могло бути і мови, бо це грозило арештом і вивозом до концтабору.

Спочатку німці дозволили розгорнути культурну діяльність, але невдовзі почали забирати людей до Німеччини на примусові роботи. З Долини вивезли понад 50 хлопців та дівчат, з яких повер-

нулося лише 18. Робочий день на місцевих підприємствах тривав 12 годин.

Було великою проблемою купити щось з одягу чи взуття. Необхідні речі можна було придбати лише через знайомих за великі гроші, або в обмін на продукти. Німці не дозволяли такої торгівлі, могли арештовувати і продавця, і покупця, а їхні domi піддавати общуку. У моого батька був такий общук, але, не знайшовши нічого компроментуючого, його виконавці признали це за наклеп.

У 1942 році у сусідньому селі Заслав'ї в недобудованій фабриці целюлози німці сворили жидівське гетто. Туди звезли з Сяніцького, Березівського та Ліського повігів понад 17 000 жидів. Комендантом гетто спочатку був гестапівець Фог, а пізніше Міллер. Невдовзі з гетто вивезли до фабрики смерті в Белзі жіночі з дітьми віком до 14 років. В самому гетто систематично проводилися розстріли. Восени 1943 року всіх в'язнів гетто вивезли до Белзца. За переховування жидів грозила кара через розстріл цілої родини перед хатою, а саму хату палили. Весною 1944 року до гетто навезли дров, захоронення розстріляних жидів розкопали і їх останки спалили.

В цей же час німці приступили до спорудження оборонних траншей на лівому березі Сяну, до якого залучали місцеве населення. Роботи тривали понад два місяці. Німці за працю платили, давали трохи харчів, а на обід видавали близько півлітра зупи і 200 грамів хліба. Норми не було, але треба було інтенсивно працювати під наглядом війська вісім годин денно.

Відступаючи, німці висадили в повітря всі мости, в тому числі два великі залізничні через Сян та Ославу. Більшовики зразу ж приступили до їх відбудови, у якій приймав участь і я. Звалені вибухами в ріку прольоти мостів піднімали ручними механізмами на дерев'яних підкладах під команду російського офіцера. Працювали по 12 годин вдень і вночі. Залученим до праці людям не підвозили навіть питної води. Через два тижні рух поїздів відновився. Та на

цьому наші трудові повинності не закінчилися — ми рубали ліс, перебирали мерзлу картоплю і моркву, і все це на своїх харчах і без оплати. Батько працював бригадиром поїзда, але ніякої платні чи харчів не отримував, часто по кілька днів був голодним.

Коли фронт перемістився на захід, почалися напади на села голодних міщан та і звичайних злодіїв. Треба було самому боронитися від грабіжників. Непоодинокими були випадки, коли господарів, котрі захищали своє добро, мордували.

У цей час на теренах Лемківщини розвинули активну діяльність загони УПА. У їхрядах воювали четверо хлопців з Долини : Головатий Йосиф, Шурин Ярослав (поранений в бою підрівався гранатою), Йош Іван (загинув у крійці у Великому Полі — щоб не потрапити у полон підрівав себе гранатою) та Ковалевич Йосиф (псевдо Тіто). Останній був стрільцем в сотні Хріна, здався полякам і став зрадником. Він виказав крійку, при обороні якої загинув Іван Йош, видає районового провідника Левка та інших людей, служив капо у концтаборі Явожно.

Додаток 9

До депортациї українців з їх етнічних земель у Польщі

А Н Е К С Й А

(див. Примітку на стор. 166)

1947 р., 6 травня. Варшава. – Кінцевий протокол до угоди від 9 вересня 1944 р. між Польським Комітетом Національного Визволення та Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки в справі перенесення польських громадян з території УРСР до Польщі й українського населення з території Польщі до УРСР.

Відповідно до угоди від 9 вересня 1944 року між Польським Комітетом Національного Визволення і Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки про евакуацію польських громадян з території УРСР і українського населення з території Польщі, обидві договірні сторони уклали цей протокол про наступне:

Стаття 1

Договірні сторони з вдоволенням констатують, що евакуація польських громадян з території УРСР до Польщі й українського населення з території Польщі до УРСР відбулася зайдічна в атмосфері взаємного розуміння і згоди.

Стаття 2

Про закінчення роботи, гов'язаної з евакуацією, за дорученням договірних сторін, укладено два акти, підписані головними уповноваженими і головними представниками сторін:

1. Акт про закінчення евакуації українського населення з території Польщі до УРСР підписаний головним уповноваженим Уряду Української РСР з справ евакуації і головного представника Уряду Польської Республіки у Лібліні.

2. Акт про закінчення евакуації польських громадян з території УРСР до Поль-

щі підписаний головним представником Уряду Польської Республіки з справ евакуації і головного уповноваженого Уряду Української РСР з справ евакуації у Луцьку.

Стаття 3

В актах, згаданих в ст. 2 цього протоколу, додано наступні дани:

Проведена праця згідно з вимогами угоди від дня 9 вересня 1944 року і додаткової до неї угоди про продовження терміну евакуації:

Місце перебування районних представників, кількість вражованого населення, яке підлягало евакуації, кількість прийнятих заяв від родин, які підлягали евакуації, кількість евакуйованих.

Бартісти залишеного евакуйованими рухомого і нерухомого майна, посіві – озимих і ярих.

Вартість відданої евакуйованими рільничої продукції з переліком кількості тонн і суми оцінки відносно окремих видів рільничих культур.

Формальне констатування про передачу цієї продукції перевірними документами, а також інші дані, що стосуються евакуації.

Стаття 4

Кінцевий взаємний розрахунок між

сторонами, в зв'язку з евакуацією польських громадян з території УРСР до Польщі й українського населення з території Польщі до УРСР, буде переданий згідно з підписаними актами після обрахунків усіх втрат, пов'язаних з евакуацією, які понесли сторони, згідно з пунктом 2 статті 6-ї угоди від 9 вересня 1944 року. Цей взаємний розрахунок переданий відповідно до домовленості сторін готівкою або натуральними поставками рільничих і промислових продуктів.

Стаття 5

Нинішній протокол складений в двох примірниках польською та українською мовами, причому обидва тексти є однаково авторитетними.

Нинішній протокол входить у дію від дня його підписання.

За уповноваженням Уряду Польської Республіки (А.Кожиці) (Печатка)

За уповноваженням Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки (В. Старченко) (Печатка)

(Eugeniusz Misilo. Repatriacja czy Deportacja. T. 2. – Warszawa, 1999. – S. 349-350. Załącznik nr 1).

Наша історія. Мовою документів.

Переселення Українців з Польщі до УРСР в 1944-1946 роках

Стан пересе- лення на день	Люблінське в-во		Жешувське в-во		Краківське в-во		Інші		Разом	
	родин	осіб	родин	осіб	родин	осіб	родин	осіб	родин	осіб
15 XI.44	-	-	-	-	-	-	-	-	974	3505
10 XII.44	4377	16449	658	3450	-	-	-	-	5035	19899
1 I.45	-	-	-	-	-	-	-	-	10497	39864
1 III.45	-	-	-	-	-	-	-	-	21685	81323
25 IV.45	25771	94971	9409	38561	-	-	-	-	35180	133532
1.VI.45	30699	112722	14571	58980	634	2967	348	1039	46252	175708
1.VII.45	32642	119201	15158	61722	634	2967	353	1047	48787	184937
1.VIII.45	34690	125381	17285	72182	634	2967	412	1230	53021	201760
1.IX.45	34784	125464	20435	84748	3988	18157	437	1316	59644	229685
1.X.45	35597	127599	28525	107496	3988	18157	456	1359	63565	254611
1.XI.45	35884	128400	35330	136535	4301	19049	493	1428	75003	285412
1.XII.45	36433	130480	39724	154006	4451	19610	497	1461	81105	305557
1.I.46	36612	131261	40901	158931	4482	19812	503	1487	82493	311491
1.II.46	36687	131570	41701	171051	4493	19829	506	1506	83387	323956
1.III.46	36688	131587	42749	172966	4493	19829	513	1615	84443	325997
1.IV.46	37802	135610	46909	189594	4493	19829	570	1683	89774	346716
1.V.46	40555	146191	51601	210041	4524	20185	570	1683	97250	378100
1.VI.46	43453	157636	55280	227097	4524	20185	570	1683	103827	406601
1.VII.46	52339	190734	64534	267795	4347	19599	777	2169	121997	483305
1.VIII.46	53015	193420	64531	267330	4554	20093	910	2915	123010	483808

Eugeniusz Misiło. Repatriacja czy Deportacja. T. 2. - Warszawa, 1999. - Załącznik nr 6.

Вагон-теплушка

Невеликий критий товарний вагон конструкції початку ХХ ст. з розсувними дверима посередині бічної стіни, у якому перевозили також людей і коней. Теплушкою його називали тому, що в оббитому бляхою куті ставилася невелика металева пічка, димохід якої виводився через дах. В таких вагонах вивозили на схід депортовані українські родини.

Примітка до стор. 164

Як свічить документ, з УРСР до Польщі переселяли **польських громадян**, а з території Польщі до УРСР – **українське населення**.

Це українське населення мало польське підданство як до війни, так і після неї, і територія, на якій воно проживало, не змінила своєї державної приналежності. Польські ж громадяни переселялись з території, державна приналежність якої змінилася.

Спогади п. Мар'яна Другоша про виселення Долини

Наказу про виселення в Україну офіційно не оголошували. Попередньо по домах ходив офіцер і вимагав документи. Хто мав кенкарту¹ поляка, або римо-католицьку метрику, той не підлягав виселенню. При наявності підтверджуючих документів залишались також громадяни західних держав. На цій підставі складався список виселенців.

На акцію виселення до села прибула чета польського війська. Люди не чинили опору, швидко збирали найнеобхідніше і йшли на залізничну станцію в Загір'ї. До вагонів завантажилися доволі швидко.

По інших селях виселення не проходило так гладко — часто траплялися побиття людей, грабежі, доводилося довго, іноді тижнями, чекати під відкритим небом на потяг. Там, де люди втікали перед виселенням в ліси, поляки палили їх хати, щоб не було куди повернутися. Долина вийшла з жалем, але спокійно.

До акції “Вієла” список був складений солтисом Ложанським. Передбачалося вивезти всіх, хто уник попередньої фази виселення, але, з огляду на потребу в кваліфікованих працівниках, залишили тих, хто працював на залізниці. Після завершення акції залізничників, не чіпаючи їх родин, скерували на західні землі — по одному-два на станцію. Колія була воєнізована, і ніхто не смів порушити наказ. Тих, хто полішив працю, арештовували.

Долина майже повністю опустіла — в селі залишилося 14 українських родин (мішаних) і 7 польських. Хати і поля депортованих родин перейшли у розпорядження Земельного уряду, котрий передавав їх репатріантам зі сходу, а також місцевим полякам. Шість

¹ Посвідка особи, яку в часі II світової війни на території окупованої Польщі (Генерального Губернаторства) німці видавали всім не німецьким мешканцям, що досягли 15-річного віку.

хат в доброму стані розібрали і перевезли в польські села, стільки ж розібрало військо на опал, дві згоріло.

Через декілька років з заходу повернулися родини Йосифа Длugoша та Миколи Зубенка.

У старі часи долинці пам'ятників на цвинтарі не ставили. У п'яťдесятіх роках їх почали ставити поляки, і згодом цю традицію передіняли її нечисленні українські родини. Написи на пам'ятниках робили польською мовою, бо боялися, щоби їх не понищили.

“Вісла” у Долині.

Спогади п. Івана Терефенка.

Минало два роки з часу закінчення війни. Як і для всієї Лемківщини, для Долини вони не були спокійними. Більшу частину її мешканців депортували на схід. Залишилися лише змішані українсько-польські родини, родини, які перенесли метрики хрещення до костелу, та кілька українських родин, які чудом залишилися тут. Натомість, у селі осіли поляки, переважно переселенці з території на схід від лінії Керзона. Потужними силами регулярної армії та інших військових формувань в регіоні була нейтралізована активність УПА. Здавалося, що у зранений край, хай і під недремнім оком УБ (Уряду Безпеки), поволі вертається спокій і мир. Але так лише здавалося. Як надалі розвивалися події, розповідає пан Іван Терефенко.

Ранок 28 квітня 1947 року. Як звичайно, о 6-ї годині вийшов з дому і пішов до Сянока на Фабрику Вагонів, де працював. Службове посвідчення з вклесеною фотографією, яке завжди мав при собі, служило перепусткою для пересування по околицях. Зближалася обідня перерва, коли мене покликали до Дирекції.

Діловита секретарка повідомила, щоби я зібрав свої речі і йшов додому, бо наше село виселяють.

Зібравши свої пожитки, я торами побрів додому. Стояла чудова погода, кругом зеленіли лани збіжжя, яке вже піднялося до колін, легкий вітерець котив ними розлогі хвилі. Все було так прекрасно, а в голові роїлися невеселі, тривожні думки. Невдовзі я підійшов до села. Перше, що побачив — солдата з кулеметом біля церкви.

Вдома застав метушню: рідні виносили на подвір'я домашні речі, відбирали в дорогу найнеобхідніше і ладували на фірманку Мирка Длugoша, який працював на залізниці і не був включений у списки на виселення. Те, що не брали з собою, в основному меблі, залишали під опіку сусідові — поляку Гурці, бо вірили, що скоро повернемося. Перед вечором, супроводжувані конвоєм, ми поїхали на залізничну станцію у Старому Загір'ї, де був “пункт заладовчий”. З собою ми забрали 2 ліжка, стіл, 4 крісла, посуд, одяг, харчі, які були в хаті, ще якісь домашні речі, а також корову і кілька курей.

На площі перед станцією стояли намети, у яких ми могли переспати. Були тут сім'ї з Загір'я, Заслав'я та інших поблизу сіл. На станції ми пробули 2 чи 3 дні. Нам подали товарний потяг, і ми ладувалися по кілька сімей в один вагон. Худобу розміщали в окремих вагонах, але дехто з остраку, щоб дорогою щось не притрапилося, ладувався разом з нею. З нами були маленькі діти: моя однорічна сестра Оля, того ж віку Владко Длugoш, Гирякова Юзя — 2 роки, та інші. Від незвичної ситуації діти плакали і це додавало подіям особливого драматизму. У складі потягу був окремий вагон для конвою, який мав нас супроводжувати в дорозі.

Поки ми були настанції, функціонери УБ викликали багатьох молодих людей на переслуховування. З моїм вуйком Грицем Длugoшем “розвовляли” так, що ми чули його крики.

По кількох днях “станційного” життя ми виїхали з Загір'я на захід. Дорогою переїздили через Освенцим. Пізніше ми довідалися,

що тут з транспортів відбирали людей до концтабору у Явожно. Казали (може хтось з конвоїрів проговорився), що списки на наш транспорт загубилися. Дорогою потяг не раз зупинявся на перегонах серед порослих буйною травою необроблених полів, ми виходили з вагонів і заготовляли свіжий корм для худоби.

9 травня ми прибули у Щецинек, а ще через два дні у Битув, де і вивантажилися. Так ми опинилися на “Землях одзисканих”, землях, які після закінчення війни відійшли від Німеччини до Польщі. Згідно припису, нас повинні були розселити розпорощено — по 2-3 сім'ї на село, але чомусь більшість долинців скерували до оточеного лісами та озерами Лупавська, який за 15 кілометрів від найближчої залізничної станції, та за три — від битого шляху. Тут вже жили дві польські родини, та дві родини, переселені з білоруського Побужжя. Ті останні знали українські пісні і гарно їх виконували під акомпанемент гітари. Дуже любили співати “І шумить, і гуде...”. Були також і німці, переважно жінки і діти, яких місяців через три вивезли. Їхали з села на драбинястому возі і мали з собою лише підручні клунки.

Нас поселили в хаті, яка не мала всіх дверей, не було жодних меблів, взагалі не було нічого. Все було пограбоване кашубами¹, які жили в околиці.

Для українців, переселених за акцією “Вісла”, були впроваджені спеціальні перепустки, які обмежували наше пересування. Моя перепустка дозволяла заходити в ліс для виконання робіт, але піти в інше село я не мав права. Іноді я порушував цю умову. Мене двічі затримували і зі строгими попереядженнями у супроводі озброєних поліціянтів відводили додому. До нас ставилися, як до

¹ Кашуби — слов'янська народність, що проживає на північному заході Польщі. Більшість кашубів визнають себе поляками за громадянством, а кашубами за етнічною принадлежністю, тобто вважають себе одночасно як поляками, так і кашубами.

злочинців. Вночі погід вікнами ходили поляки і підслуховували, про що говориться в домі — так їх настроювали владі.

Ми опинилися в чужій стороні без засобів для існування та елементарних соціальних умов. Не було школи, священика. Працювали в лісі на заготівлі деревини, за мізерну платню наймитували у польських суддів. Вже пізніше нам стали надавати допомогу.

Регулярно наїжджали функціонери УБ і забирали то одного, то другого на переслуховування до Битова. За самовільне повернення до рідного дому грозила тюрма, а то й концтабір Явожно. Все-таки Текля Шурин і Гиряк Янка наважилися з доньками вернутися в Долину. Там їх відразу арештував Сяніцький УБ і вони довший час перебували разом з дітьми у слідчій тюрмі.

В “одзисканий рай” було виселено 10 долинських родин, разом 38 осіб. Ще двоє долучилося пізніше (коло 1950 року) після звільнення з тюрми. Там ми багато років жили в атмосфері приниження і страху.

До своєї розповіді пан Терефенко долучив копії кількох документів польських державних установ, які приймали безпосередню участю у проведенні акції “Вісла”. Ці документи та їх переклади українською мовою подані на наступних сторінках.

Копаловъ 1.5.1947 г.

C H A P L E T E E P Y S I C S A.

Transportu prawa i bezpieczeństwa Nr. 4.

Prawodlęsny pochód na wsi Włoszcz W-hi gme. Komunizm pow. Sanok . Transport skierów z 300 osób narodowości ukraińskiej. Jeden z tych wykroczeń rolniczych,

Na przeprowadzony, wywołanie przez U.S.A. i W.P. stwierdzono, w wiosce taki pochódza przesądliwość od dłuższego czasu propagacyjno-wydawnicza z bandami U.S.A., jak również rosnąca niechęć do band U.S.A. W/w wieśka niesie wrażenie propagandy narodowej, o czym świadczy ostatni wypadek na terenie wioski, z niemowlęciem : wykonane wypukły znacznik na jednej z kociąt, która uzietała informacji W.P. i U.S.A. o istniejącym bandzie i ich członkach. Stanowiącym lukiectwo tej wioski zamordowano się swoje aktywności obiegające wieśkiem z W.P. i przekazując je bandom.

W powyższych faktach poleca się, aby przedstawionego z transportu Nr. 4 rycie oznaczało grupę, a co najwyżej kilka rosnące na wiejskie,

Konkordant Stacji Załadowania

-/- Prentiss 'pt.

Команьча 1.5.1947 р.

Характеристика Переселенчого транспорту № 4.

Переселенці походять з села Вислок Великий гміни Команьча повіт Сянік. Транспорт складається з 300 осіб української національності. Ці люди виключно селяни.

Проведеним УБ і ВП дізнанням стверджено, що село, звідки походять переселенці, довший час співпрацювало з бандами УПА, і багато молоді було заличено до банди УПА. Згідно дізнання села насичене ворожкою українською пропагандою, про що свідчить останній випадок на території села, а саме: виконано смертний вирок над жінкою, яка надавала ВП і УБ інформацію про існуючі банди і їх членів. Населення цього села особливо відзначалося активністю у зборі відомостей про ВП, які передавало бандам.

На підставі наведених фактів рекомендується переселенців з транспорту N 4 не оселяти групово, а найвище по кілька родин на село.

Комендант Станції Завантаження /-/ Пронєвіч капітан

- 50 (Битов)

СЕРПОНОВІТА ПОЛЬША
ОУЗ УДАЛЯ РЕПАТРІАЦІЙНІ
ш е ц і н к у

Універсальна Р.У.Р.
/47/Мр.

одрібн.

63

Бечичинек, дні 9 квітня 1947 р.

До
Повітового Одиниці Р.У.Р.

в Битов

Станція колійська міжведомства Битов

Скірюється сім транспорт переселенців зі сіл Височани-Сущин, Малташа
Воля, Долина повіту Лісько з числом вагонів 60 родzin 138 осіб 691 живого
інвентаря 432 одиниці транспорту R-48 R-50 з метою поселення родин поодиноково/з
кваліфікацією на виказаних професіональних
Длugoш Григорій і дві сестри Кривдик заслугують на особливу увагу.
Вислання окремії Пункту Завантаження заслугає.

Керівник Реферату Транспортного
Р.У.Р. Бечичинек.

/-/ Панков.

Бечичинек, дні 19 вересня 1947 р.

R-48 = 75

R-50 = 63

За зголосою з організації Ранев
2 трансп. 138.

- 50 (Битов)

Республіка Польща
Державне Репатріаційне Управління
в Шецинку

Копія

Шецинек, дні 9 травня 1947 р.

До повітового відділу Д.Р.У.
в Битові

Залізнична Станція Вивантаження Битув

Скірюється транспорт переселенців з сіл Височани, Чашин,
Малташова Воля, Долина повіту Лісько у кількості вагонів 60, родин
138, осіб 691, живого інвентаря 432 одиниці. Номер транспорту
R-48 R-50 з метою поодинокого поселення родин згідно з
кваліфікацією на характеристиках переселених.

Длugoш Григорій і дві сестри Кривдик заслуговують на особливу увагу.

Виписку з характеристики Пункту Завантаження долучаю.

Керівник Транспортного Реферату

Д.Р.У. Шецинек

/-/ Панков.

Шецинек, дні 13 вересня 1947 р.

Згідно з оригіналом

R-48 = 75 родин

R-50 = 63 родини

Разом

2 трансп. 138 родин

Маршрути “Вісли”

Темнішим кольором виділено території, які після закінчення війни відійшли від Німеччини до Польщі (Ziemie Odzyskane).

Схематичний маршрут переселенчих транспортів R – 48, R – 50.

“Отець Степан Дзюбина згадував, як йому відверто пояснювали поляки причини акції “Вісла”: “На то вас ту далі, абись це всьонклі в наш польські організм”.

“... акція “Вісла” обернулася вічною ганьбою Польщі, бо це був єдиний випадок, коли в мирний час держава виселяла своїх громадян з їхньої батьківської землі.”

Володимир Сергійчук, “На знищене Русі”.

Додаток 10

До оцінки міжетнічних конфліктів

Міжетнічним конфліктом властиво, що і звідстані часу важко досягти порозуміння у їх оцінці. Це рівною мірою стосується українсько-польського протистояння 1944-47 років, зокрема дій УПА на теренах Лемківщини. Ще й сьогодні з польської сторони її переважно адресуються означення “банди”, а з присвоєнням Степанові Бандері звання Герой України така оцінка на державному рівні маніпуляційно накидалася європейському спітовариству. Характерно, що у цій справі в унісон з Польщею діє Росія.

Наблизити нас до Істини може вияснення наступних обставин:

- на теренах проживання якого етносу розгорівся конфлікт;
- на чиєму боці виступала держава;
- рівень підтримки населенням етнічних збройних формувань.

Відповіді на перші два пункти сумніву не підлягають. У пошуках третьої відповіді звернімося до документа на стор. 172.

Висновок напрошується сам собою — УПА вела справедливу боротьбу за право свого народу вільно жити на своїй споконвічній землі. Звичайно, супроти цього твердження можна наводити масу аргументів, які лише затінятимуть вище названі ключові обставини, і неодмінно приведуть до ситуації, коли “за деревами лісу не видно”. Якщо не поділяти запропонованого підходу, тоді і Костюшко — злочинець. Як і для поляків, для нас, українців, він Герой. Прикро, що стосовно нашої історії та наших Героїв вони вдаються до подвійних, імперських стандартів. Тим більше, важливо почути з уст поляка думку, відмінну, хай і не повністю, від офіційної. Одним з них є Тадеуш Ольшанський (Tadeusz Andrzej Olszański), витримки з статей¹ якого наводимо нижче.

...УПА була сильним і добре вишколеним партизанським військом. Її вояки, на відміну від поляків, чудово знали місцевість і вміли використати особливості рельєфу, тому були важким противником. Лише починаючи

¹ Bieszczady, przewodnik. Oficyna wydawnicza “Rewasz”, Pruszków, 2004, стор. 44, 59-62 у перекладі автора з польської.

з середини 1946 р. Військо Польське почало здобувати перевагу.

Всупереч пересудам, у Бещадах не було масових вбивств польського цивільного населення — найбільша різня (у 1944 р. в Балигороді¹) поглинула близько 40 жертв. Значно чисельнішими були українські жертви пакифікації, здійснених польськими та радянськими силами.

Лісові відділи УПА мали сугубо військову структуру, з рангами, статутами і т.д. Існували старшинські, навіть, офіцерські школи. Базовою одиницею був батальйон (*курінь*), підрозділи якого (*сотні*) на загал діяли самостійно. Підрозділи УПА були добре вишколені, здисципліновані, а у початковому періоді вогневою силою переважали чисельно рівнозначні підрозділи Війська Польського. Факт, що українська партизанка допустилася численних злочинів,¹ не дає підстав для означення її терміном “банди”, що принижує кровну жертву поляків, полеглих у битві з УПА.

Підрозділи бещадського батальйону УПА мали визначені райони дій. На півночі, від Сянока до Мичковець і Соліни, діяв Степан Стебельський (Хрін). ... На південний захід від нього, по Віслок Великий і Буківсько, оперував Стах (прізвище невідоме). ... власне на його території, у масиві Хрищатої, знаходилася головна база батальйону — укріплений табір на Магуричному і госпіталь на схилах Круглиці. На схід від Хріна діяв Роман Гробельський (Бродич)... , а східну окраїну польських Бещад, за лінією Райське — Тісна, займала сотня Біра (Василь Шишканинець), на території якої, у Сухих Ріках знаходилася батальйонна старшинська школа. Командиром куреня був Рен (Василь Мізерний).

Окрім регулярних партизанських відділів УПА мала практично у всіх місцевостях розвідувальні та квартирмейстерські групи, санітарні служби. У селах були також відділи самооборони, завданнями яких були підтримка порядку, боротьба з бандитизмом² і початковий вишкіл майбутніх партизанів...

З віддаленням фронту УПА бефізантіально володіла Бещадами, час

¹ До приписуваних УПА злочинів треба підходити зважено — більшість її акцій, у тому числі в Балигороді, не можна кваліфікувати як злочин. Відомо також, що часто під видом УПА діяли спецгрупи НКВС, польського УБ та Армії Крайової.

² Групи грабжників нерідко створювалися з ініціативи НКВС, щоб таким чином утверджувати населення в переконанні, що єдиним порятунком для них є переселення.

від часу стикаючись лише з радянськими військами НКВС. Тільки влітку 1945 р. сюди прибула 8 дивізія піхоти Війська Польського ... Тоді в горах розпочалося виселення населення до УРСР, яке у північній частині регіону здійснювалося вже від літа 1944 р. ... Початково добровільне, зустрівши опір населення, швидко стало примусовим з участю військата сил безпеки. У Бещадах переселення не набуло ширшого розмаху, оскільки протидія УПА була тут особливо сильною ... Більшість мешканців гірських теренів залишилася на місці аж до операції "Вісла".

З початку УПА уникала сутічок з військом. Атаковано відділки міліції (МО), безжалюно ліквідовувалися переселенчі комісії, працівники Служби Безпеки (UB) та відділі НКВС, натомість, до звичайних солдат відносилися явно "поблажливо".

Всупереч поширеним судженням, злочинів допускалася не лише УПА. У січні 1946 р. у кілька кратних акціях польські військові замордували у Завадці Морохівській 70 цивільних осіб, а у липні — 33-ох мешканців Терки. Наймолодша жертва не мала і трьох років.¹ Чисельними були вбивства поодиноких осіб.

Впродовж 1946 р. сили УПА слабшали. ... закінчувалися запаси нагромадженої у 1944 р. амуніції. Весною 1947 р. УПА нараховувала у Бещадах 400—500 людей у лісових відділах і, можливо, стільки ж у сільській самообороні ... Амністія 1947 р. не поширювалася на українське підпілля, що, напевно, спричинило би його розпад. Нечисленні, які з необізаності спробували нею скористатися, були розстріляні.

Ще у 1946 р. польська влада готувала переселення українців, які залишилися у Польщі, до північної та західної частин краю. У другу чергу планувалася ліквідація відділів УПА. Можливо, мало б підстави інтернування місцевого населення на час боїв. Натомість, ніякими військовими аргументами не можна обґрунтувати виселення без права повороту, зокрема, розпорощення виселених на великих територіях, розрив родинних тасудських зв'язків.

¹ Одним з найбліжчих злочинів того часу, скоєних поляками, є трагедія села Павлокома біля Динова, де 3 березня 1945 р. загоном під командою поручника АК Юзефа Біса (Вацлав) в жорстокий спосіб, без огляду на вік та стать, було позбавлено життя 366 місцевих українців разом з парохом о. Володимиром Лемцем.

Додаток 11

Майже 30 років поспіль поблизу села Ждині, що розляглось у мальовничій місцині Низького Бескида, кожного літа палає вогонь Лемківської ватри. Мов журавлі до рідного гнізда, з цілого світу злігаються сюди діти цієї землі, щоб спрагло душевоприпасти до цілющих джерел втраченої, але так любої Вігчини.

Епізод з ювілейної 25-ї ватри. Її учасницею була і Ольга Чабан, де єдиною репрезентувала рідне село Долину у проході виселенців. (І)

Монументи пам'яті

Додаток 12

Залізнична комунікація веде від Загір'я через Устріки Долішні, Хирів, Самбір до Львова і далі на схід. У трагічні часи депортації цей напрям став хресною дорогою для десятків тисяч лемківських родин. Вигнанцям прийшлося тижнями і місяцями жити "на рейках". В пам'ять про події тих днів у Самборі на площі перед вокзалом, за авторства скульптора Володимира Ропецького, споруджено пам'ятник.

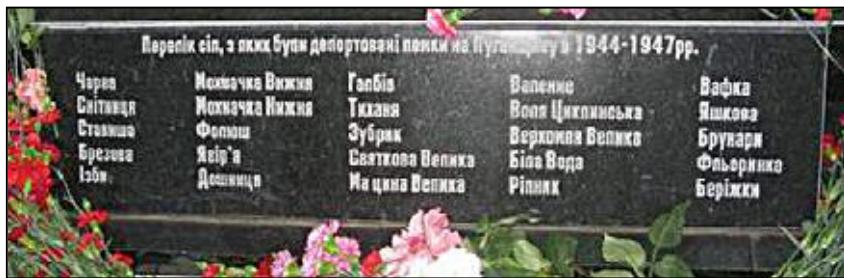
Пам'ятник у Пасіках- Зубрицьких

Пройшли десятиліття, але біль від пережитої наруги не затихає в серцях людей, насильно позбавлених праобразківської землі. Там, де вигнанці осіли достатньо численними громадами, нерідко постають пам'ятники. Один з них кілька років тому відкрито в селі Пасіки-Зубрицькі біля Львова.

Впродовж 1944-53 рр. більше ніж 12 тисяч лемків було переселено на Луганщину. Багато їх повернулися на Західну Україну. Ті, що залишилися, намагалися зберегти свою культуру, мову і звичаї. Нині у Луганську живуть бля 3,5 тисяч переселенців та їх нащадків.

**Пам'ятний знак
уселі Переможне
Лутугинського
району
Луганської
області (І)**

“Ми підкорилися долі, але не забули праматірної землі” — ці слова і назви сіл, з яких лемків примусово виселили на Луганщину, викарбувано на камені.

Іменний показчик

Арсентьєва Ірина (Рось)¹ **105²**, 125, 139

Бабич Олександра (Чабан) **100**

Бальовська Катерина (Чабан) 12, 70, **96**, 107

Бандрівчак Любомира (Чабан) **99**, 112

Бей Роман **97**, 120

Бей Юлія (Чабан)³ **97**, 120

Бей Юрій 5, **97**, 136

Бискош Дарко **106**

Бискош Оксана **106**

Бискош Ольга (*Длугош*) 33, **106**, 124, 136

Бискош Роман **106**, 136

Більо Микола 19

Богданович Петро **98**

Бойко Ігор **105**

Бойко Ірина (Мудь) **105**, 139

Бойко Нестор **105**

Бойко Уляна (Рось) **105**, 125

Галета Ігор **99**

Галета Марта (Чабан) 8, 89, **99**

Галета Оксана 89, **99**

Галета Олена 89, **99**

Гентіш 56

Гиряк Янка 171

Гірняк Андрій **98**

Гірняк Анна (Чабан) 27, 63, **96**, **98**, 108, 152-155

Гірняк Вікторія (*Фінковська*) **98**

Гірняк Галина (Кунка) 8, **98**

Гірняк Іван **98**

Гірняк Наталія (Богданович, Сім) **98**

¹ в дужках звичайним шрифтом подано прізвище жінки за чоловіком;

² жирним шрифтом помічені сторінки, на яких знаходяться відповідні особи фрагменти генеалогічного дерева;

³ в дужках курсивом подано дівоче прізвище жінки.

- Гірняк Ярослав **98**, 112
Голда Володимира 19
Головатий Йосиф 163
Гордієнко Анна (*Кунка*) **98**
Гордієнко Анна **98**
Гордієнко Софія **98**
Гордієнко Ярослав **98**
Гоч Теодор 122
Грицишин Любов (Кузьма) **100**
Длугош Володимир 19
Длугош Володимир, син Мар'яна 33, **106**, 124
Длугош Григорій 19, 169, 173
Длугош Єва (*Кохановська*) **106**
Длугош Ігор **106**
Длугош Ірина (*Пелачик*) **106**
Длугош Йосиф 168
Длугош Марія (Рось) **104**, 125
Длугош Марія (*Рось*) 38, 39, 71, 74, **104**, **106**, 116, 120, 124, 136
Длугош Мар'ян 7, 71, 72, **106**, 124, 136
Длугош Мирослав 19, 161
Длугош Михайло 160
Длугош Олександр **106**
Длугош Ольга 19
Длугош Ольга (Бискош), дочка Мар'яна 33, **106**, 124, 136
Длугош Роман, син Мар'яна **106**, 124
Длугош Таня **106**
Долинський Іван 54
Зубенко Іван 161
Зубенко Микола 168
Калітинський 63
Кіщак Степан 123
Кіщак Тереза 123
Ковалевич Володимира 19
Ковалевич Галина 121
Ковалевич Йосиф 37, **104**

Ковалевич (Собака) Йосиф 163
Ковалевич Микола 19
Ковалевич Михайло 19
Ковалевич Юлія (Рось) 19, 37, 40, **104, 105**, 125
Коноваленко Едуард **100**
Коноваленко Станіслав **100**
Коноваленко Христина (*Нагурська*) **100**
Коноваленко Яна **100**
Копій Ірина (Федик) 7
Корпан Андрій 89
Корпан Олена (*Тарабалка*) 89
Корпан Тарас 89
Кохановська Єва (*Длugoш*) **106**
Кріпченко Віктор **105**
Кріпченко Володимир **105**
Кріпченко Ольга (*Рось*) **105**, 125
Кріпченко Юлія **105**
Кузьма Богдан **100**
Кузьма Лілія **100**
Кузьма Люба (*Нагурська*) **100**
Кузьма Любов (*Грицишин*) **100**
Кузьма Марія (*Чабан*) **100**, 125
Кузьма Олег **100**
Кузьма Юлія **100**
Кузьо Юлія (*Чабан*) **97**
Кузьо Ярослава 19
Кунда Андрій **99**
Кунда Ігор **99**
Кунда Марія **99**
Кунда Марта (*Чабан*) **99**
Кунда Павло **99**
Кунка Анна (*Гордієнко*) **98**
Кунка Галина (*Гірняк*) 8, **98**
Кунка Роман **98**
Куц Лідія (*Чабан*) 89
Куц Роман 89

- Куцель Йоанна (Горовська) 103**
Кушнір Іван 61
- Лазорик Анастасія (Ковалевич, Рось) 37, 74, 104, 116**
- Максимчук Ольга (Рось) 105**
- Мудъ Анастасія 105**
- Мудъ Володимир 105**
- Мудъ Ірина (Бойко) 105, 139**
- Нагурська Любa (Кузьма) 100**
- Нагурська Христина (Коноваленко) 100**
- Нагурський Роман 100**
- Норяк Марія 120**
- Ольшевський Ришард 8**
- Остапович 36**
- Осятинський Анатоль 15**
- Павловська Марія (Чабан) 97**
- Паливода Дарина 99**
- Паливода Роман 99**
- Парсінов Вара (Саєвич) 103**
- Пелачик Ірина (Длугощ) 106**
- Петришин Анна (Бей) 97**
- Райтаровський Петро 54**
- Рось Анастасія (Лазорик) 37, 74, 104, 116**
- Рось Антон 62, 63, 104**
- Рось Богдан 8, 56, 62-64, 104, 105, 125**
- Рось Василь, син Романа 105**
- Рось Василь, син Федора 62, 104, 125**
- Рось Ганна (Сидор), дочка Василя 125**
- Рось Ганна (Чабан), дочка Федора 19, 97, 104**
- Рось Дем'ян 105**
- Рось Євген 105, 125, 139**
- Рось Зоряна (Чоловська) 105**
- Рось Іван 37, 104, 116, 120, 124**
- Рось Ірина (Арсентьєва) 105, 125, 139**
- Рось Катерина (Чабан) 100, 104, 110, 125**

- Рось** Катерина (*Литвин*) 125
Рось Марія (*Длугом*) **104**, 125
Рось Марія (*Длугом*) 38, 39, 71, 74, **104**, **106**, 116, 120, 124, 136
Рось Ольга (*Максимчук*) **105**
Рось Ольга (*Кріпченко*) **105**, 125
Рось Ольга, дружина Романа Чабана 5, 7, 13, 15, 16, 19, 22, 23, 27, 29, 31, 33-42, 68, 71, 74, 77, 83, 84, **102**, **104**, 113, 114, 116-123, 136, 140, 178
Рось Роман **105**, 125, 139
Рось Стефанія (*Барна*) **104**
Рось Тимофій 37, **104**
Рось Уляна (*Бойко*) **105**, 125
Рось Федір 62, **105**, 125
Рось Юлія (*Ковалевич*) 19, 37, 40, **104**, **105**, 125
Рось Ярема-Павло **105**
Рось Ярослав 125
Саєвич Вара (*Парсінов*) **103**
Саєвич Катерина **103**
Саєвич Маркіян **103**, 115
Саєвич Михайло **103**, 115
Саєвич Надія (*Саткліфф*) **103**, 115
Саєвич Наталя **103**
Саєвич Романа (*Чабан*) 19, 34, **96**, **103**, 115
Саткліфф Александр **103**
Саткліфф Аліція **103**
Саткліфф Даррін **103**
Свенепол Дедра **102**
Свищо Анна **100**
Свищо Юлія (*Цибульська*) **100**
Свищо Юрій **100**
Селеман Катерина 120
Сім Клод **98**
Сім Наталя (*Гірняк*) **98**
Сім Таїя **98**
Стохманська Володимира (*Чабан*) 19, **96**, **101**, 111

- Стохманська** Крістін¹ **101**
Стохманська Марія **101**, 111, 120
Стохманський Антон¹ **101**
Стохманський Богдан-Даніель¹ **101**, 111
Стохманський Володимир **101**
Стохманський Фелікс¹ **101**
Ступак Марія (Чабан) **99**
Терефенко (Йош) Іван **163**
Терефенко Іван (Янчик) **19**
Терефенко Іван, син Дмитра **7**, **8**, **55**, **64**, **121**, **168**, **171**
Терефенко Ольга **19**
Терефенко Марія (Чабан) **12**, **96**, **107**
Терефенко Марія **19**
Торовський Андрій **103**, **114**
Торовська Анна **103**, **114**
Торовська Йоанна (*Куцель*) **103**
Торовська Любомира (Чабан) **19**, **96**, **103**, **114**, **117**
Торовський Рішард **103**, **114**
Троцько Ярослав **41**, **129**, **137**
Федик Ірина (*Копій*) **7**
Федоренко Мирослав **89**
Фінковська Вікторія (Гірняк) **98**
Хлопушина Оксана **99**
Цап Анна (Чабан) **69**, **96**
Цегельська Галина (Чабан) **89**, **99**
Цегельський Андрій **128**, **136**
Цибульська Світлана (Чабан) **100**
Цибульська Юлія (Свищо) **100**
Цибульський Ігор **100**
Цибульський Юрій **100**
Цкуй Оксана (Чабан) **100**

---

¹ Богдана Стохманського після трагічної смерті батьків усиновила у Монреалі французыка сім'я і його фактичне прізвище, а також прізвища його дружини і синів автору невідомі.

- Чабан** Анна (Гірняк) 27, 63, **96**, **98**, 108, 152-155
Чабан Анна (*Jan*) 69, **96**
Чабан Анна, дружина Григорія **96**
Чабан Антон **97**
Чабан Богдан-Іриней, син Василя 13, 19, 20, **96**, **102**, 112
Чабан Богдан, син Івана **99**
Чабан Богдан, син Олега **99**
Чабан Богуслава (Конік) **97**
Чабан Василь, син Йосипа **97**
Чабан Василь, син Миколи 12, 55, 57, 69, 74, 75, 94, **96**, 107, 153, 156
Чабан Василь, син Теодора **97**
Чабан Володимир, син Івана (IV)¹ **97**
Чабан Володимир, син Івана (V) 89, **99**, 139
Чабан Володимира (Стокманська) 19, **96**, **101**, 111
Чабан Галина (*Цегельська*) 89, **99**
Чабан Ганна (*Рось*) 19, **97**, **104**
Чабан Гелена **97**
Чабан Григорій **96**
Чабан Григорій, син Михайла **97**
Чабан Дедра (*Свенепол*) **102**
Чабан Джоел **102**, 119
Чабан Іван, син Василя 20, 27, 73, **96**, **99**, 109, 161
Чабан Іван, син Миколи **96**
Чабан Іван, син Теодора **97**
Чабан Іванна **97**
Чабан Ігор **100**, 110, 112, 125
Чабан Йосип **97**
Чабан Йосип, син Володимира **97**
Чабан Йосип, син Івана, батько Ореста **96**
Чабан Йосип, син Йосипа **97**
Чабан Катерина (*Бальовська*) 12, 70, **96**, 107
Чабан Катерина (*Рось*) **100**, **104**, 110, 125
Чабан Катерина, дочка Йосипа **97**
Чабан Катерина (Колтик), дочка Михайла **97**

---

¹ в дужках римською цифрою вказано покоління

- Чабан Катерина (Шмілик) 96**
Чабан Лідія (Куц), дочка Миколи (IV) 89
Чабан Любомира (Бандрівчак) 99, 112
Чабан Любомира (Торовська) 19, 96, 103, 114, 117
Чабан Марія (Шмілик) 96
Чабан Марія (Кузьма) 100, 110, 125
Чабан Марія (Павловська) 97
Чабан Марія (Ступак) 99
Чабан Марія (Терефенко) 12, 96, 107
Чабан Марія, дочка Йосипа 97
Чабан Марта (Галета) 8, 89, 99
Чабан Марта (Кунда) 99
Чабан Микола, син Григорія 96
Чабан Микола, син Івана, батько Лідії і Юрія 96
Чабан Мирослав, син Василя 27, 96, 100, 110, 125
Чабан Мирослав, син Івана 19, 96
Чабан Михайло, син Теодора 97
Чабан Назар 100, 126
Чабан Оксана (Цкуй) 100
Чабан Олег 99
Чабан Олена (Голубець) 89
Чабан Олександра (Бабич) 100
Чабан Ольга (Машак), дочка Івана 96
Чабан Ольга, дочка Йосипа 97
Чабан Ольга (Рось) 5, 7, 13, 15, 16, 19, 22, 23, 27, 29, 31, 33-42, 68, 71, 74, 77, 83, 84, 102, 104, 113, 114, 116-123, 136, 140, 178
Чабан Ольга, дочка Володимира 99
Чабан Орест, син Йосипа 8, 89, 126, 139
Чабан Петро 94, 102, 119, 136
Чабан Роксолана 89
Чабан Роман Теофіл, син Василя 5-7, 11-36, 38-42, 55, 77, 94, 96, 102, 113, 120, 129-132
Чабан Роман, син Романа 5, 14, 27, 31, 34, 41, 102, 119, 135, 136
Чабан Романа (Саєвич) 19, 34, 96, 103, 115
Чабан Світлана (Цибульська) 100
Чабан Степан, син Романа 94, 102, 119

- Чабан** Стефан, син Володимира **97**
Чабан Стефан, син Йосипа **97**
Чабан Стефанія (Пішко), дочка Івана **96**
Чабан Стефанія, дочка Володимира 19, **97**
Чабан Теодор **97**
Чабан Тетяна **99**
Чабан Уляна **100**
Чабан Христина (Бущак) 89
Чабан Юлія (Бедзик), дочка Михайла **97**
Чабан Юлія (Бей), дочка Івана **97**, 120
Чабан Юлія (Кузьо) **97**
Чабан Юрій, син Миколи (IV) 89
Чабан Юрій, син Романа 34, 94, **102**, 119, 121, 136
Чабан Ядвіга (Длugoш) **97**
Чабан Ярослав, син Романа 5-7, 11, 14, 23, 31, 33, 35, 40, 41, 68, 84,
102, 136
Чабан Ярослав, син Ігора **100**
Чишановський 63
Чоловська Зоряна (Рось) **105**
- Шмілик** Агнешка 19
Шмілик Володимир **96**
Шмілик Еміль **96**
Шмілик Йосип **96**
Шмілик Катерина (*Чабан*) **96**
Шмілик Марія (*Чабан*) **96**
Шмілик Марія 19
Шмілик Микола **96**
Шмілик Мирослав **96**
Шмілик Ольга (Терефенко) 19, **96**
Шмілик Стефанія **96**
Шмілик Юлія **96**
Шурин Текля 171
Шурин Ярослав 163

До показчикане включені особи, які у книжці згадуються лише у реєстрі дворів села Долинана стор. 158-159.

Зміст

Передмова	5
Життєва дорога	9
Слово сина	11
Остання ватра	37
Пробатьківський край	43
Штрихи до історії краю	45
Земля обітована	52
Долина	54
Обитель роду	57
Прощання з Батьківчиною	60
Полонез Огінського	60
Гори мої, гори	60
Мелодія над коліями	62
Коріння і корона	91
Родина	93
Родовід родини Чабанів	96
Стислий родовід родини Росів	104
Світло пам'яті	127
Додатки	141
Іменний показчик	182

Науково-популярне видання

Ч а б а н Володимир Іванович

Чуєш, брате мій...

Пропам'ятна книжка

Романа Теофіла Чабана

Авторська редакція

Художнє оформлення і комп'ютерне верстання -

Костянтин Цегельський

Відповідальний за випуск - **Василь Валько**

Підписано до друку 15.12.2010

Формат 60x84/16. Друк лазерний.

Ум. друк. арк. 11,16. Зам. № 226/14-05.

Видавництво "СПОЛОМ"

79008 Україна, м. Львів, вул. Краківська, 9

Тел./факс: (380-32) 297-55-47

e-mail: spolom@mail.liv.ua

Свідоцтво держреєстру:

серія ДК, № 2038 від 02.02.2005 р.

Чабан В.

Ч 12 Чуєш, брате мій ...

Пропам'ятна книжка Романа Теофіла Чабана.—Львів:
В-во "Сполом", 2010.—192 с.

ISBN 978-966-665-561-8

У книжці змальовано долю Романа Чабана — вихідця з Лемківщини, талановитого інженера, досвідченого організатора виробництва. Біографічні матеріали доповнені коротким історичним нарисом про край у якому він народився та виріс, родинним родоводом, архівними документами.

Для всіх, кого цікавить історія свого роду та Малої Батьківщини.

ББК 84.6 УКР 2

Вид з тераси
Сяніцького замку